

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Šíření kultury anglofonních zemí v meziválečném Československu

Dissemination of Culture of the English-speaking Countries in
Czechoslovakia during the Interwar Period

Bc. Eva Rajzlová

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Anglický jazyk – Dějepis

2014/2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Šíření kultury anglofonních zemí v meziválečném Československu vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 20. července 2015.

.....

podpis

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Jiřímu Hnilicovi, Ph.D. za vstřícnost, cenné rady a důvěru. Dále bych chtěla poděkovat svým rodičům za podporu a trpělivost.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá propagací anglofonní, primárně americké, kultury v meziválečném Československu. Zároveň také zkoumá reciprocitu těchto vztahů na straně Ameriky. V centru zájmu stojí Americký institut v Praze, založený v roce 1931, a rozbor všech aspektů jeho činnosti. Téma bylo zpracováno historickou metodou vycházející z archivních pramenů, především z fondu Amerického ústavu uloženého v Národním archivu, a dobových publikací. Doplnující literatura byla použita především k zasazení Amerického ústavu do kontextu své doby a k definici základních pojmů, které autorka ve své práci používá, tedy kultura, kulturní vztahy a propaganda.

Analýza činnosti Amerického ústavu ukázala, že vzhledem k ostatním anglo-americkým klubům v Československu pokrývala aktivita ústavu mnohem širší spektrum kulturní výměny. Z hlediska kulturních styků s anglofonními zeměmi byl proto Americký ústav v rámci československého státu jediný svého druhu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Americký ústav v Praze, Československo 1918 - 1938, Spojené státy americké, americko-československé vztahy, propaganda, anglofonní kultura

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the propagation of culture of the English-speaking countries, primarily American culture, in the interwar Czechoslovakia. At the same time, it examines reciprocity of the cultural relationship. In the centre of attention stands the American Institute in Prague, founded in 1931, and an analysis of all aspects of his activities. The author employed a historical method using primary source documents, chiefly records of the American Institute archived in the National Archives of the Czech Republic. The supplementary literature was utilized mainly to set the American Institute into the context of its time and to define the basic concepts - culture, cultural relationships and propaganda.

The analysis of Institute's functions showed that, in comparison of the other Anglo-American clubs in Czechoslovakia, Institute's activity covered much wider spectrum of cultural exchange. Therefore, regarding cultural relationships with the English-speaking countries, American Institute in Prague was quite unique within the Czechoslovak state.

KEY WORDS

American Institute in Prague, Czechoslovakia 1918 - 1938, United States of America, American – Czechoslovakian relations, propaganda, culture of the English-speaking countries

Obsah

1.	Úvod.....	8
1.1	Literatura a prameny	12
2.	Československo a Spojené státy americké v době meziválečné.....	16
2.1	Československá propaganda	17
2.2	Oficiální úřady pro americko-československé vztahy a organizace pro styk s cizinou.....	22
2.3	Amerikanismus	24
2	Americký ústav v Praze	26
3.1.	Československý komitét pro školské a kulturní styky se Spojenými státy	30
3.2.	Vznik Amerického ústavu v Praze	33
3.3	Stanovy spolku a jejich proměny	36
3.4	Vývoj Amerického ústavu v Praze.....	41
3.4.1	Rok první	42
3.4.2	Další léta	45
3.5	Vývoj Amerického ústavu v Československu.....	48
3.5.1	Odbočky.....	51
3.5.2	Masarykův ústav ve Spojených státech	53
3.6	Členstvo.....	55
3.7	Finance	57
4	„14 bodů“ Amerického ústavu v Praze	59
4.1	Studijní výjezdy	59
4.2	Přednášková činnost.....	65
4.2.1	Sekce.....	71
4.3	Informační služby a osvětová činnost	73

4.4	Cestovní ruch	77
5	Anglo-americké spolky a anglický jazyk.....	84
6	Závěr	91
	Prameny a literatura	93
	Archivní prameny	93
	Literatura.....	94
	Elektronické zdroje	96
	Seznam příloh	97

1. Úvod

„Američané jsou ‘národem misionářů’, ani tak ne ve smyslu náboženském, spíš ve smyslu šíření ‘evangelia’ demokracie a pokroku.“¹ Těmito slovy shrnul profesor Howard J. Wiarda ve své publikaci věnované kultuře a mezinárodním vztahům jeden z charakteristických rysů americké zahraniční politiky. Z pohledu americko-československých kulturních vztahů v období první republiky lze považovat tento citát za velmi výstižný. Spojené státy viděné skrze optiku československých amerikanofilů byly spojencem, který dokázat podpořit, a zároveň i docenit fungování demokratického systému v nově vzniklé Československé republice.

Zatímco v dnešní době je zahraniční aktivita Spojených států velmi pozorně sledovaná a nepřehlédnutelná, v době meziválečné byla jejich zahraniční politika oficiálně izolacionistická, alespoň co se evropského kontinentu a politických, případně vojenských zásahů týče. Z hlediska kulturního už jejich neochota spolupracovat tak jednoznačná nebyla.² Československo však každopádně nemohlo spoléhat na USA jako na případného ochránce, přesto v nich do určité míry vidělo vzor, vzor demokratického státu, jehož způsoby si musí přizpůsobit pro vlastní aktuální situaci. Role Ameriky jako inspiračního zdroje je zřejmá z preambule Ústavní listiny Československého státu, jejíž znění do jisté míry kopíruje preambuli Ústavy Spojených států. *The American Political Science Review* uveřejnil v roce 1923 článek Václava Partla *American Influence on Political Thought in Czechoslovakia*,³ který poukazoval na inspiraci Amerikou již od poloviny 19. století. Jako průkopníky uvedl Karla Havlíčka a Karla Jonáše, díky kterým se mohli čeští čtenáři seznámit s americkým pojetím demokracie, svobody a tolerance.⁴ Čechoslováci se rovněž cítili částečně propojeni s americkou kulturou

---

¹ WIARDA, Howard J., *Culture and foreign policy. The neglected Factor in International Relations* [online]. Surrey, 2013, Introduction: Culture and Foreign Policy.

² Z hlediska Československa, například pobyty českých profesorů v USA a naopak amerických profesorů v ČSR byly jedny z nejčastějších, o první tři příčky se USA dělily s Francií a Polskem. BERINGER, Antonín et al. *Školské a kulturní styky s cizinou*. Praha 1937, s. 48 a 53.

³ PARTL, Václav, *American Influence on Political Thought in Czechoslovakia*. In: *The American Political Science Review*, Vol. 17, No. 3, 1923, s. 448-452.

⁴ Partl uvádí Havlíčkovy novinové články zabývající se americkou politikou a politiky, a Jonášovu knihu *Americká ústava a svoboda*.

prostřednictvím osoby prezidenta Masaryka a jeho manželky. Nelze tedy říci, že by Americký ústav (či jeho předchůdce Komitét pro školské a kulturní styky se Spojenými státy) stavěl při snaze prohlubovat kulturní spolupráci na zelené louce. Otázkou zůstává, nakolik si těchto vlivů všímal běžný občan, neboť například jedním z velkých úkolů anglo-amerických klubů v Československu bylo zpopularizovat výuku anglického jazyka, který se v té době pohyboval na okraji zájmu studentů i státu.

Ve své diplomové práci se věnuji šíření kultury anglicky mluvících zemí, konkrétně kultury americké, v meziválečném Československu, proto v úvodu považuji za nutné definovat, co je myšleno kulturou a kulturními styky.

Pro účely této práce nejlépe odpovídá definice používaná organizací UNESCO, tedy že se jedná o „*souhrn distinktivních duchovních, materiálních a intelektuálních rysů, které charakterizují společnost. Nejedná se pouze o čistě umělecká vyjádření, ale také o životní styl, základní práva, hodnoty a tradice.*“⁵

Je důležité si uvědomit, že pro kulturní styky je obraz kultury národa modifikován. V publikaci *Školské a kulturní styky s cizinou* je velmi přesně vyjádřeno, že „*Kulturní styky znamenají pro stát a národ po stránce duševní to, co po stránce hmotné styky hospodářské; je to vývoz kulturních hodnot zde získaných a dovoz kulturních hodnot vzniklých v cizině. Je snahou každého vývozce, aby jeho zboží bylo co nejhodnotnější. (...) Při výrobě nesmí býti opomenuto ničeho, co by mohlo přispěti k zvýšení vnitřní hodnoty díla.*“⁶ Cílem této definice bylo čtenáři vysvětlit, že snaha o kvalitní prezentaci a výměnu kulturních statků vede k posílení myšlenky míru mezi národy.⁷ Z toho je zpětně čitelné, a je to i logické, že prezentovaná kultura národa musela být přizpůsobena jednak k chtěnému reprezentativnímu obrazu daného státu, jednak ke straně příjemce, pro něhož musel být tento obraz „dovážené“ kultury přijatelný. Kulturní instituce se tak nutně stávají nástrojem zahraniční politiky, i když nepřímo a i když se prezentují jako apolitické,⁸ což je i případ Amerického ústavu.

---

⁵ TOMALOVÁ Eliška, *Kulturní diplomacie. Francouzská zkušenost*. Praha 2008, s. 10. Velmi podobnou, i když stručnější definici předkládá WIARDA Howard J., *Culture and foreign policy. The neglected Factor in International Relations*, Surrey 2013, in: Introduction: Culture and Foreign Policy.

⁶ BERINGER, s. 7.

⁷ *Tamtéž.*

⁸ LILAND, Frode. *Culture and Foreign Policy. An Introduction to Approaches and Theory*. Oslo, 1993, s. 7-9.

Jedním z cílů mé diplomové práce je tedy i odhalit, které hodnoty Ústav a další kulturní činitelé v rámci kulturních styků preferovali a kterým oblastem se naopak vyhýbali.

Posledním pojmem je kulturní diplomacie. Úkolem kulturní diplomacie je budovat dlouhodobý vztah založený na důvěře mezi oběma stranami.⁹ Kulturní diplomacie je oficiální součástí zahraniční politiky a je tvořena kulturními akcemi, které pořádají oficiální zástupci daného státu v cizině, či pro cizince¹⁰, případně má pracovat na vytvoření vazeb se zeměmi, které jsou z hlediska politických vztahů nedosažitelné.¹¹

Jádrem mé diplomové práce je analýza činnosti Amerického ústavu v Praze¹² (později přejmenovaného na Americký ústav v Československu), který vznikl v roce 1931 jako výsledek dlouhodobých snah o vytvoření kulturní instituce propagující severoamerickou kulturu v Československu. Jelikož se stal jedinou kulturní organizací, která se soustředila na utužování americko-československých vztahů, inicioval a podílel se v podstatě na všech aktivitách, které jakkoliv souvisely se Spojenými státy. Byl centrem, kterým prošla jak velká část amerických návštěvníků Československa, tak i Čechoslováci, kteří z nejrůznějších důvodů mířili do Spojených států. Dále sdružoval přátele Ameriky a studenty, odborníky či vědce, kteří ve Spojených státech delší dobu pobývali. Prostřednictvím čestných členů zvyšoval svou prestiž a důvěryhodnost, skrze členy korespondující udržoval neustálý kontakt s americkou realitou.

Činnost Amerického ústavu tedy předpokládala pravidelnou spolupráci jak s dalšími kulturními, školskými a cizineckými spolky a organizacemi v Československu, v Evropě obecně a ve Spojených státech, tak i s ministerstvem školství a národní osvěty, ministerstvem zahraničních věcí a s diplomatickými zástupci Československa a Spojených států, ačkoliv Americký ústav byl institucí striktně apolitickou. V publikaci *Školské a kulturní styky s cizinou* je však uváděn jako jediná instituce pro školské a kulturní styky se Spojenými státy.¹³

---

⁹ TOMALOVÁ, s. 17-18.

¹⁰ LILAND, s. 23-24.

¹¹ GIENOW-HECHT Jessica C. E.-DONFRIED Mark. *Searching For A Cultural Diplomacy* [online]. New York, 2013, <books.google.com>, s. 9-10.

¹² V práci dále také jako Ústav a AÚ

¹³ BERINGER, s. 171-175.

Práci jsem rozdělila do čtyř základních celků. Aby bylo možné porozumět významu Amerického ústavu, cílem první části je shrnout různé podoby americko-československých vztahů za První republiky. Zajímaly mě proto především diplomatické vztahy mezi oběma zeměmi a způsob, jakým bylo vnímáno Československo v zahraničí, jelikož bylo novým státem, pro tradiční mocnosti velkou neznámou. Z toho důvodu se v této části zabývám i propagandou. Ostatně Americký ústav sám se v podstatě pokoušel o něco, co by se v současnosti dalo označit jako *Nation Branding*.¹⁴ Československo si potřebovalo vytvořit svoji novou identitu a jasně se tak vymezit na mezinárodním poli. Teprve pak bylo schopné přilákat zájem západních velmocí o spolupráci. Poslední podkapitola je věnovaná amerikanismu s cílem zachytit představy o americké kultuře, které v Československu převládaly.

Druhá a třetí část jsou věnovány samotnému Americkému ústavu v Praze. Druhou část jsem věnovala chronologickému popisu vývoje Ústavu od plánů na jeho založení, jeho předchůdců, až po zánik v roce 1941. Je zde obsažen i popis základní struktury spolku skrze rozbor stanov, profil odboček v Brně a Bratislavě, a také Masarykova ústavu ve Spojených státech, který tvořil americký protějšek Amerického ústavu. Dále je zde obsažena charakteristika členstva a popis finanční situace spolku. Tato kapitola je důležitá k zpřehlednění kapitoly následující a také pro ozřejmění limitů, které byly Ústavu dány prostřednictvím oficiálních dokumentů a stanov.

V kapitole třetí analyzuji čtrnáctibodový program spolku. Zajímalo mě, jakým způsobem se spolek snažil tento program naplnit a zda, případně do jaké míry, se mu to ve všech případech dařilo. Program samotný jsem rozdělila do čtyř základních oblastí, které tvoří podkapitoly. Jsou to studijní výjezdy, přednášková činnost, informační služby a cestovní ruch.

V poslední kapitole se pak věnuji spolupráci Ústavu s dalšími československými kluby, vytvořenými pro posilování dobrých vztahů mezi kulturou anglicky mluvících zemí a Československem. Americký ústav byl organizací v tomto směru specifickou pro svou šíři záběru. S anglo-americkými kluby však sdílel zejména zájem na propagaci angličtiny, i když z jeho pohledu šlo o zájem sice primární, ale v jeho celkové agendě minoritní. Tato kapitola se proto rovněž věnuje postavení anglického jazyka a jeho výuce v Československu.

---

¹⁴ TOMALOVÁ, s. 20-21.

Všechny překlady v této práci jsou dílem autorky, pokud není uvedeno jinak.

1.1 Literatura a prameny

Literatury, která by se věnovala americko-československým vztahům v době První republiky je velmi málo, a to jak česky psané, tak zahraniční. Většina studií, které se tohoto tématu dotýkají, je časově omezena na konec první světové války a poválečná mírová jednání, případně na období pomnichovské krize. Čestnou výjimku tvoří v nedávné době vydané první dva svazky prvního dílu monografie Milady Polišíenské *Diplomatické vztahy Československa a USA 1918 – 1968. 1918 - 1938*,¹⁵ které jsou nedocenitelným zdrojem informací. Autorka se věnuje různým oblastem diplomatické praxe, včetně kulturní diplomacie, a ve svém díle zmiňuje nejen státní zaměstnance, ale i sympatizanty, a to jak na československé, tak na americké straně. Obecně však neexistuje odborná publikace, která by se věnovala výhradně americko-československým kulturním vztahům v celém meziválečném období.

Studie, která by shrnovala činnost Amerického ústavu v Praze, zatím rovněž neexistuje. Nejvíce prostoru je Ústavu věnováno v publikaci *Školské a kulturní styky s cizinou* z roku 1937.¹⁶ Ústav je pak ve zkratce zmíněn v prvním svazku prvního dílu *Diplomatických vztahů Československa a USA 1918 – 1968*.¹⁷

Stejně tak není mnoho odborných publikací, které by se věnovaly kulturní diplomacii Spojených států v Evropě v meziválečném období. Syntézy americké zahraniční politiky se zpravidla soustředí na protikomunistickou propagandu po druhé světové válce. Výjimku tak tvoří monografické články, které se soustředí na činnost jednotlivých organizací působících v poválečné Evropě a podílejících se na její

POLIŠENSKÁ, Milada. *Diplomatické vztahy Československa a USA 1918-1938. 1. svazek, Ministerstva, legace a diplomaté*. Praha, 2012. a POLIŠENSKÁ, Milada. *Diplomatické vztahy Československa a USA 1918-1938. 2. svazek, Priority, diplomatická praxe a politický kontext*. Praha, 2014.

¹⁶ BERINGER, s. 171-175.

¹⁷ POLIŠENSKÁ, 1. svazek, s. 336-340.

obnově.¹⁸ Částečně jsem se také mohla opřít o knihu Michaela Hunta *Ideology and US Foreign Policy*.¹⁹

Cenným zdrojem proto zůstávají dobové odborné studie a články, případně propagační publikace převážně od československých autorů. Je však nutné k nim zároveň přistupovat jako k pramenům.

Mezi nejvýznamnější patří studie *America in Czechoslovakia* Jaroslava Kose z roku 1922²⁰, která je jakýmsi přehledem organizací působících v Československu a inspirovaných či podporovaných Spojenými státy. Dále se jedná o již výše zmiňovaný článek Václava Partla otištěný v *The American Political Science Review* v roce 1923. O každodennosti Spojených států se ve svém dvoudílném opusu rozepsal Berty Ženatý.²¹

Na závěr bych zmínila publikaci *Facts about democracy in Czechoslovakia*²², která byla vydána přímo Americkým ústavem. Napsal ji Brackett Lewis, jedna z nejvýraznějších osobností Amerického ústavu a předseda pražské YMCA. Ve své studii rozebíral jednotlivé aspekty politiky státu a na příkladech ukazoval fungující demokratický systém v Československu. Kniha byla poprvé vydaná v roce 1937 a měla působit jako zpráva pro Západ, že Československo se i v náročných dobách dokáže řídit dle demokratických principů.

Pro práci na poslední kapitole pro mě byl nejhodnotnější čtyřdílný *Vývoj a dnešní soustava školství* Otakara Kádnera²³ společně se sborníkem *A centenary of English Studies at Charles University*²⁴ vydaným k výročí založení katedry anglistiky na Univerzitě Karlově.

Co se týče archivních pramenů, nejvýznamnější byl samozřejmě fond Amerického ústavu v Praze uložený v Národním archivu České republiky na Chodovci. Fond čítá dvacet devět kرتونů nezpracovaného materiálu. Z uspořádání je zřejmé, že

---

¹⁸ Například: PAGE, Benjamin B., *First Steps: The Rockefeller Foundation in Early Czechoslovakia*, In: *East European Quarterly*, Vol. XXXV, No. 3, 2001.

¹⁹ HUNT, Michael H. *Ideology and U.S. foreign policy* [online]. New Haven-London, 2009. [online] <<http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10348452>>.

²⁰ KOSE, Jaroslav. *America in Czechoslovakia*. Praha, 1922.

²¹ ŽENATÝ, Berty. *Země pruhů a hvězd*. Praha, 1929-1930. 2 sv.

²² LEWIS, Brackett. *Facts about democracy in Czechoslovakia*. Prague, 1937.

²³ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Praha, 1929-1938. 4 sv.

²⁴ MALÁ, Markéta, ed.-ŠALDOVÁ, Pavlína, ed. *A centenary of English studies at Charles University: from Mathesius to present-day linguistics*. Praha, 2012.

Ústav všechny své písemnosti velmi pečlivě archivoval a třídil, jelikož přestože fond není zpracovaný, archiválie jsou do jednotlivých folií uspořádány tematicky a převážně i chronologicky.

Ve fondu jsou uloženy oficiální dokumenty spojené s činností Amerického ústavu a jejich kopie. Jedná se například o zápisy z valných hromad, schůzí rady Ústavu, schůzí jednotlivých sekcí, výroční zprávy o činnosti Ústavu pro ministerstva, účetní knihy, měsíční harmonogramy jak celého Ústavu, tak jeho sekcí, programy a pozvánky na akce pořádané Ústavem. Dále je zde uchovaná korespondence Ústavu s jednotlivými spolupracujícími organizacemi československými, zahraničními i mezinárodními a se soukromými osobami. Ústav si zakládal i registrační lístky přijíždějících cizinců (nejen Američanů), pro které zařizoval ubytování a případně i kulturní program. Jsou zde rovněž archivovány kopie dokumentů či korespondence primárně určené pro jiné subjekty, ale tematicky související s činností Amerického ústavu. Jde například o zprávy stipendistů pro ministerstvo školství a národní osvěty. Ústav si také vedl vlastní výstřižkový archiv, zpočátku si dokonce platil rešeršní službu.

S rozvojem Ústavu vznikla cestovní kancelář a brněnská a bratislavská odbočka, přičemž Ústav byl svědomitě informován o jejich činnosti. Založeny tak jsou nejen jejich pravidelné informativní zprávy, ale opět i pozvánky na pořádané akce a harmonogramy. Za velmi cennou považuji archivaci propagačních materiálů jak Amerického ústavu, tak i dalších institucí a spolků, se kterými byl Ústav ve spojení. Ústav v průběhu deseti let své činnosti nechal vytvořit anglické informativní brožury o Praze a Československé republice, které poskytoval přijíždějícím cizincům. Stejně tak ukládal i propagační materiály dalších organizací a spolků, je zde proto možné najít přehledy československých spolků sdružující přátele anglicky mluvících zemí a jejich činnosti, stejně tak i krajanských spolků ve Spojených státech, oběžníky mezinárodních školských a kulturních organizací i cizojazyčné letáky a programy velkých československých akcí, které předpokládaly účast zahraničních hostů, například Vsesokolského sletu.²⁵

Další archivní fondy, které souvisely přímo s činností Amerického ústavu, jsem našla v Archivu Ministerstva zahraničních věcí. Jednalo se o vybrané kartony z fondu III. sekce Ministerstva zahraničních věcí týkající se osvěty, ústavů, propagace a anglo-

---

²⁵ NA ČR, AÚ, folio 413-3-5, č. 19 – zpráva delegátů.

amerických klubů. Co se týče nových materiálů k činnosti Amerického ústavu v Praze, žádné zásadní dokumenty jsem zde při svém bádání nenašla. Díky různorodosti uložených dokumentů jsem však byla schopná lépe sledovat šíři a provázanost činnosti jednotlivých anglo-amerických zahraničních spolků působících v Československu.

Materiály k americko-československým vztahům také obsahuje fond Národní rady československé uložený v Národním archivu. Její zahraniční odbor se však především věnuje udržování styků s krajany v Americe, což jsem ve své práci nemohla výrazněji využít. Naopak ve fondu Ministerstva školství a národní osvěty uloženého tamtéž jsem našla kompletně dochované zprávy jak československých, tak amerických stipendistů z akademického roku 1937/1938.

Co se týče fondů dalších československých spolků, které se zabývaly šířením kultury anglofonních zemí, mimo fondu Amerického ústavu v Praze jsem našla již jen fond Anglického klubu Pardubice a Anglického kroužku v Jičíně. Jmenované fondy nejsou obsahově příliš zajímavé a vzhledem k rozsáhlosti fondu a činnosti zkoumaného Amerického ústavu v Praze jsem se rozhodla věnovat primárně americko-československým vztahům. Obávám se, že by nebylo v mých silách kvalitně porovnat činnost britských a amerických působících v meziválečném Československu.

2. Československo a Spojené státy americké v době meziválečné

V reklamním letáku na Rekreační středisko Prahy Palác Axa stojí chytlavý titulek „*Americká pohádka*“.²⁶ Třísetmetrový plavecký bazén v centru města kombinovaný s penzionem, restaurací, kavárnou, lázněmi a obchodní galerií, to vše zasazené do účelné moderní architektury, v Československu splnilo to, o čem Sokolové navráťivši se z Chicagského pobytu zasněně básnili. „(...) *Axa je více než dokonalým kouskem pravého amerikanismu*“, lákal leták dál. „*Jeho tvůrce mu dal název AXA, který napovídá, že palác stal se osou celého života mladé Prahy, která v ruchu velkoměsta potřebuje nutně v samém středu možnost osvěžení a odpočinku.*“

Leták zachycuje základní pojmy, které si prvorepublikový občan se Spojenými státy spojoval: vyspělost, progresivita, účelnost, komfort, splněný sen. Amerika byla skrze osobnost Woodrowa Wilsona tou zemí, která nám umožnila vybudovat samostatný stát. Amerika byla v Československu neustále přítomná prostřednictvím prezidentovy rodiny. Amerika byla spojená s filozofií pragmatismu, jež byla vlastní politice Hradu.²⁷ A v neposlední řadě pro nás byla vzorem demokracie. Zároveň však byla Amerika velmi vzdálená.

Paradoxem zůstává, že na tento vzor se Československo nemohlo po celé meziválečné období ve své zahraniční politice spoléhat, protože Spojené státy si zvolily cestu izolacionismu. Americký izolacionismus nebyl totální, týkal se především mezinárodní politiky. Hlavním úkolem americké zahraniční politiky zůstal obchod a kontrola zbrojení. Z hlediska hospodářského tak Amerika naopak byla s jistou dávkou alibismu značně aktivní.²⁸

---

²⁶ NA ČR, AÚ, k. 29, folio 413-29-3, č. 4.

²⁷ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936-1938)*. Praha, 2003, s. 285. Pragmatismus vycházel z filozofie amerického filozofa a pedagoga Johna Deweye. (HNILICA, Jiří. *Vůdce k úspěchu aneb český amerikanism*. In: *Meziválečná školská reforma v Československu*, ed. Markéta Pánková, Dana Kasperová, Tomáš Kasper, Praha, 2015, s. 152-153).

²⁸ HUNT, s. 136.

2.1 Československá propaganda

Československo se zrodilo do velmi nestabilních podmínek s cílem vybudovat demokratickou republiku. V průběhu 20. a 30. let se ukazovalo, že ve střední Evropě zůstává s tímto cílem osamocené. Primárním cílem jeho zahraniční politiky pak bylo nejen zajistit dostatek spojenců, kteří by stát a jeho demokracii uchránili, ale rovněž přesvědčit tyto spojence – a Západ celkově – že i přes radikalizaci svých sousedů na svých demokratických principech trvá. Jak úspěšné ministerstvo zahraničí v tomto úkolu bylo, je diskutabilní. Jindřich Dejmek v diskusi k přednášce Eduarda Kubů *Tvorba zahraniční politiky první Československé republiky*²⁹ uvedl, že obraz Československa u zahraniční diplomacie se mohl velmi lišit od obrazu československým státem požadovaného. Například pro britské diplomaty „Československo bylo leccíms jiným, ale přinejmenším v určitých obdobích 30. let nebylo baštou demokracie, nebylo baštou fungující demokracie.“³⁰ Britský historik Arnold Toynbee po své návštěvě označil Československo za spartánskou demokracii, těžko srovnatelnou s liberálními měřítky západního světa.³¹ Zdrojů, které vytvořily tyto názory, může být mnoho, jedním ze závěrů však je, že Československo nebylo schopné zajistit samo sobě správnou propagaci.

Národnostně různorodé Československo se soustředilo na svoji vnitřní propagaci, která byla nutná pro vytvoření pocitu sounáležitosti s republikou u všech menšin, což pak zajišťovalo stabilitu státu. Andrea Orzoffová ve své knize *Battle for the Castle* píše, že cílem Edvarda Beneše bylo poevropštit Čechoslováky, to znamenalo, přesvědčit občany, aby sami sebe viděli jako Evropany. Tento plán měl však i druhou stranu, a to přesvědčit Evropany, že Čechoslováci jsou jedněmi z nich. Neuspěl však ani na jedné straně.³² Orzoffová dodává, že sice v určitých kruzích tato prezentace rezonovala, citace poznámky Storma Jamesona, člena P.E.N. klubu, pronesené

---

²⁹ ²⁹ KUBŮ, Eduard, *Tvorba zahraniční politiky první Československé republiky. K domácímu bádání o zahraniční politice meziválečné ČSR a zvláště pak k bádání o mechanismech její tvorby*. In: *Co nevíme o první Československé republice: záznam z diskuse pořádané 25. března 1999 v Cefres v Praze*. Praha, 2000, s. 37-45.

³⁰ KUBŮ, s. 53.

³¹ *Tamtéž*, s. 55.

³² ORZOFF, Andrea. *Battle for the castle: the myth of Czechoslovakia in Europe, 1914-1948*. New York, 2009, s. 172.

k Edvardu Benešovi však ukazuje, kde bylo jádro nezdaru: „Říká se, že jediní lidé ve Francii a Anglii, kteří Vás obdivují pro rozumnost a čestnost jsou liberálové ze střední třídy a intelektuálové, tedy lidé nevýznamní a bez vlivu.“³³

Dalším výrazným produktem vnitřní propagace byl Masarykovský mýtus živěný hradní politikou. Z Tomáše Garrigue Masaryka byl vytvořen kult prezidenta – filozofa a zároveň otce národa, jenž byl synonymem státu.³⁴ Tento kult byl součástí moderního mýtu nově vzniklého státu, tedy mýtu, který byl určen občanovi státu, nikoliv představiteli národa.

Jednou z mála zahraničních zemí, kde Masarykovský kult mohl fungovat, byly právě Spojené státy americké. Cílová skupina byla sice omezená na krajanů a intelektuální kruhy, pestré sociální rozvrstvení krajanů by však dávalo této propagandě větší šanci na úspěch, než výše zmiňovaný model Českoslováka – Evropana. Proto mohlo být americké centrum pro kulturní styky s Československem pojmenováno Masarykův ústav.³⁵

Celkový koncept propagace Československa v zahraničí však neexistoval. Propaganda se tak rodila buď jako vedlejší produkt činnosti oficiálních státních orgánů v zahraničí, jako byly konzuláty a vyslanectví, nebo byla neoficiální, která vycházela z ústavů a spolků pro kulturní styky se zahraničím, tím byl například Americký ústav.

Propaganda, použijeme-li základní definici Gartha Jowetta a Victorie O'Donnelové, je: „úmyslný, systematický pokus o formování vnímání, manipulování poznání a přímého chování k dosažení odezvy, která podporuje propagandistův záměr“³⁶. Poprvé byla mohutně využita za první světové války. I přes počáteční negativní konotaci si společnost uvědomila její sílu a propaganda byla využívána v běžném životě. Odborné kruhy tedy začaly tento pojem kategorizovat, protože forem propagandy s postupujícím dvacátým stoletím přibývalo. Na konci třetí dekády 20. století byl ve Spojených státech dokonce vytvořen *Institut pro analýzu propagandy / The*

---

³³ ORZOFF, s. 172.

³⁴ *Tamtéž*, s. 131.

³⁵ Více viz podkapitola 3.5.2-Masarykův ústav ve Spojených státech.

³⁶ BENEŠ, Kamil. *Teorie propagandy: vybrané typologie*. E-polis.cz [online] <<http://www.e-polis.cz/clanek/teorie-propagandy-vybrane-typologie.html>>. Přístup dne 2. července 2015.

Institute for Propaganda Analysis, jehož cílem bylo vzdělávat obyvatele v rozpoznávání propagandistického působení.³⁷

Pro tuto práci jsou užitečná dvě základní dělení. První opět pochází z pera Jowetta a O'Donnelové. Autoři rozdělují propagandu na bílou, šedou a černou. Dělení se odvíjí od schopnosti detekovat zdroj propagované informace. Bílá propaganda zdůrazňuje určitá fakta či události na úkor jiných, ale publikum neklame. Černá propaganda zdroj neuvádí, případně si s přiznáním skutečného zdroje pohrává a zakrývá pravou identitu autora, je lživá. Šedá propaganda se nachází uprostřed, kdy zdroj není jednoznačně identifikovatelný, tedy jeho důvěryhodnost je narušená.³⁸

Autorem druhé kategorizace je Thymian Bussemer, který poukazuje na několik významů, kterých slovo propaganda nabývá. Jsou to následující: propaganda může být ztotožňována s kampaní, propaganda má ve společnosti integrační funkci, propaganda je v moderní době chápána jako běžný způsob společenské komunikace.³⁹

Pokud mluvíme o propagandě v souvislosti s meziválečným Československem, je nutné připomenout, že její důležitost si Československo uvědomilo až se zpožděním a i tak v podstatě dlouho odolávalo dát této činnosti potřebná pravidla a prostředky. Jednalo se o propagandu bílou a její smysl byl především integrační pro vnitřní záležitosti. Pro zahraničí nabývala víc formy kampaně, zejména s přibývajícím hrozbou války.

Ve třicátých letech sílily hlasy volající po zřízení ústředí, či úřadu, který by se zabýval propagandou. Pocity povolaných osoby byly smíšené, na jedné straně již bylo zřejmé, že i demokracie potřebuje reklamu, na druhé straně zřízení státem zaštiťovaného úřadu propagandy, tedy přiznání státem regulované propagandistické činnosti, bylo stále spojováno s autoritativními režimy.⁴⁰

---

³⁷ TAYLOR, Philip M. *Munitions of the mind: a history of propaganda from the ancient world to the present era* [online]. Manchester, 2003, s. 236-237.

³⁸ JOWETT, Garth a O'DONNELL, Victoria. *Propaganda & persuasion*. Los Angeles, 2012, s. 17-20.

³⁹ PEHR, Michal, *Československá propaganda ve třicátých letech 20. století. Nesnadná cesta k vytvoření ministerstva propagandy*. In: *Střed: časopis pro mezioborová studia střední Evropy 19. a 20. století. = Centre. Journal for Interdisciplinary Studies of Central Europe in the 19th and 20th Centuries*. Roč. 5, č. 2, 2013, s. 58-59.

⁴⁰ PEHR, s. 68-71.

V květnu roku 1938 bylo však přece jen prosazeno zřízení propagačního odboru při předsednictvu vlády. Úkolem tohoto odboru bylo usměrňovat psaní stranického tisku, provádět revizi všech propagačních metod, podílet se na přípravě propagačního materiálu a v případě nutnosti navrhnout zřízení nových institucí.⁴¹ Ministerstvo propagandy nakonec vzniklo, a to 16. září 1938,⁴² a jako první úřad pod sebou soustředilo rozhlas i tisk.⁴³ Jeho trvání však bylo krátké, skončilo okupací v březnu 1939.⁴⁴ Za necelý rok existence tak nebylo vlastně schopné ani zkonsolidovat vlastní fungování.

Propagandou se zabývala také zpravodajská sekce ministerstva zahraničních věcí, mezi jejíž úkoly patřilo „*informování ciziny o životě československém*“.⁴⁵ Její činnost tedy zahrnovala i sebe prezentaci republiky. Pod patronací ministerstva zahraničních věcí tak vzniklo v roce 1921 nakladatelství Orbis, které se specializovalo na politickou a osvětovou literaturu⁴⁶ a vydávalo knihy pro státní reprezentaci v zahraničí.⁴⁷ Úředníci zpravodajské sekce se rovněž podíleli na vydávání deníku Prager Presse a pozdějších podobných periodik v cizích jazycích.⁴⁸

Americký ústav, kterému je tato práce věnována, si důležitost propagandy velmi dobře uvědomoval už od svého vzniku a je dost pravděpodobné, že to bylo hlavně díky složení jeho členů se zkušeností ze Spojených států.⁴⁹ Ústav byl organizací zřízenou pro československo-americké kulturní styky, proto jako nedílnou součást své práce viděl činnost propagandistickou, a to působící oběma směry. Ústav byl úřadem nestátním, přesto tristní situace státní propagace ovlivňovala i jeho činnost, protože se neměl o co opírat.

Propagace Spojených států v Československu byla pro Ústav mnohem jednodušejší dosažitelná, protože se mohla odvíjet od osobního styku s americkými

---

⁴¹ Tamtéž, s. 72-73.

⁴² Tamtéž, s. 73.

⁴³ Tamtéž, s. 75.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*. Praha, 2012, s. 36.

⁴⁶ ORZOFF, s. 3-4.

⁴⁷ KÁRNÍK, *Díl třetí*, s. 149.

⁴⁸ DEJMEK, s. 37.

⁴⁹ Jedním ze členů byl například Emanuel Voska, jehož propagandistická činnost za první světové války byla jednoznačně impozantní. Více BROŽ, Ivan. *Masarykův vyzvědač*. Praha, 2004.

občany a protože obraz Ameriky byl v Československu pozitivní. S čím však bojoval mnohem více, byla propagace Československa v zahraničí. Možností byla aktivní korespondenční činnost Ústavu se spřátelenými institucemi a zahraničními členy, která předkládala československou perspektivu. Dále to bylo vydávání brožur, což ale bylo finančně náročné a omezilo se na vydání dvou větších publikací a vlastních propagačních letáků. A nakonec co nejlepší prezentace Československa při osobních návštěvách význačných osobností, o jejichž pohodlí se Ústav staral.

Ústav se po zřízení ministerstva propagandy snažil s tímto úřadem navázat spolupráci, protože si uvědomoval vážnost situace a propojení těchto institucí považoval za přirozené. Ministerstvo však spolupráci odmítalo.⁵⁰

Ústav tak alespoň rozesílal publikaci jednoho z nejaktivnějších členů spolku Američana Bracketta Lewise s názvem *The Facts about Democracy in Czechoslovakia*. Brožura byla vydaná již v roce 1937, díky subvenci ministerstev však prošla dalšími dotisky. Autor zde bod za bodem dokládal fungování demokracie v jednotlivých aspektech života v Československu – v zemědělství, finančnictví, vzdělávání, zahraničních vztazích, ženské otázce a dalších, aby v závěru dokázal, že Československo bylo a je demokratickým státem a na demokratických principech lpí, i kdyby bylo jednodušší použít „*politiku tvrdé ruky*“. ⁵¹ Kniha neměla fungovat jako volání o pomoc, měla zvýšit povědomí o samotné existenci Československa a o jeho jedinečnosti s přihlédnutím k okolním podmínkám. Tato jedinečnost by měla být brána v potaz i ve vysoké politice: „*Je v zájmu ostatních demokracií, aby Československo podpořily přinejmenším morálně, a pokud to bude nezbytné i materiálně, protože pokud dovolí, aby byl tento stát či jeho demokracie rozdrčena, budou trpět s ním. Toto v žádném případě není apel bezmocného, neboť tento národ bude bojovat chrabře v případě napadení. Je to však varování, aby ostražitost všech spojenců ve jménu demokracie neopadala.*“ ⁵²

---

⁵⁰ NA ČR, AÚ, k. 25, folio 413-26-7, č. 3.

⁵¹ LEWIS, s. 87.

⁵² LEWIS, s. 88. Překlad.

2.2 Oficiální úřady pro americko-československé vztahy a organizace pro styk s cizinou

Organizační statut pražského ministerstva zahraničí byl schválen v květnu roku 1921, čímž byla dána základní struktura úřadu. Vedení a kontrola československých zastupitelských úřadů v zahraničí tak patřila do kompetence odboru politického.⁵³

Již mezi lety 1918 až 1920 bylo otevřeno na území Spojených států sedm efektivních konzulátů.⁵⁴ Nejstarší, generální konzulát, byl založen v New Yorku, následně vznikl konzulát v Chicagu, který v roce 1928 také získal status konzulátu generálního, v Pittsburghu, Clevelandu, konzulátům v Saint Louis a v Omaze byl ve 20. letech změněn status na konzuláty honorárního, status konzulátu v San Franciscu se několikrát změnil.⁵⁵ Honorárních konzulátů existovalo v průběhu meziválečné doby celkem třináct.

Spojené státy svůj konzulát otevřely v Praze hned v květnu 1919. Na rozdíl od československých konzulátů ve Spojených státech, které se výrazně zapojovaly do práce s krajany a snažily se udržovat její kulturní povědomí, předním zájmem amerických konzulů byly americké obchodní zájmy a běžná agenda.⁵⁶

Je zajímavé, že ačkoliv s některými vyslanci Americký ústav v Praze navázal celkem přátelské styky, nebo o nich minimálně existují zápisy, o aktivitě konzulů pro tento spolek žádné důkazy nejsou. Je zřejmé, že osobnost vyslance byla alespoň oficiální a prestižní záštitou některých jeho akcí, kterou konzulové tak dobře poskytnout nemohli. Je také důležité podotknout, že americký vyslanec vnímal Americký ústav jako záležitost čistě soukromou.⁵⁷ Ústav však udržoval kontakty s diplomatickým sborem. Ve fondu lze najít dokumenty o uskutečněných exkurzích určených pro diplomatický sbor, například do Waldesova muzea oděvních spinadel v roce 1934.⁵⁸

---

⁵³ DEJMEK, *Díl I.*, s. 32-33.

⁵⁴ Konzulát se nezabývá politickou problematikou a nemá diplomatickou imunitu. Svoji zemi zastupuje v záležitostech obchodních a vyřizuje vízové, pasové a přistěhovalecké záležitosti. Podléhá vyslanectví, přes které podává zprávy na ministerstvo zahraničí. POLIŠENSKÁ, 1. svazek, s. 14.

⁵⁵ POLIŠENSKÁ, 2. svazek, s. 372.

⁵⁶ *Tamtéž*, 2. svazek, s. 379-380.

⁵⁷ NA ČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-6, č. 48.

⁵⁸ NA ČR, AÚ, k. 10, folio 413-10-1, č. 1.

Před příjezdem Bedřicha Štěpánka, prvního československého vyslance, do Washingtonu, zde působil od roku 1918 nejprve Karel Pergler jako komisař Československé republiky. Karel Pergler neměl československé občanství, nemohl se tedy stát chargé d'affaires a jeho úřad sloužil především jako „*důležitý uzel pro korespondenci různých krajanských organizací a aktivistů za nezávislost ČSR a Prahy*“.⁵⁹ V prosinci roku 1919 přijel do Ameriky Jan Masaryk, který zde působil jako chargé d'affaires, přičemž Polišenská se domnívá, že jeho jmenování mělo funkci spíš prestižní, kdy dosazením prezidentova syna na tento post bylo signálem, jak velký význam Spojené státy pro Československo mají. V době působení Amerického ústavu se na diplomatické židli vystřídal Ferdinand Veverka a Vladimír Hurban.⁶⁰

První americký vyslanec, Richard T. Crane, dorazil do Prahy v polovině roku 1919. V době fungování Ústavu se vystřídal na vyslanectví v Praze Abraham E. Rathesky, Francis White, ten však pobyl v Praze pouhé tři měsíce, Joshua Butler Wright a John Wilbur Carr.⁶¹

Činnost vyslanectví a konzulátů byla činností oficiální. Jejich úkolem bylo analyzovat situaci v daném státu a podávat přesné zprávy. Jejich korespondence a zpravodajská činnost se týkala zejména politické a hospodářské situace. Mohly prezentovat kulturu jedné či druhé strany jako součást oficiálních akcí, mohly převzít záštitu nad vhodným kulturním projektem, byly však v této činnosti značně limitovány.

V Československu proto působila řada dalších organizací, které tato prázdná místa vyplňovaly. Pro Spojené státy to byly alespoň nějakou částí své aktivity vedle Amerického ústavu v Praze: Klub amerických Čechoslováků, Exportní ústav československý, Ústředna komor, Cizinecký odbor Společenského klubu v Praze, All People's Association, YMCA, YWCA, Rotary klub, Cizinecký svaz, Československá akademie zemědělská, Svaz pro povznesení cizineckého ruchu, Sokol, Informační kancelář pro studium v cizině a zahraniční odbor Ústředního svazu studentstva.⁶² Krajanským stykům se pak věnovala Národní rada Československá.

---

⁵⁹ POLIŠENSKÁ, 1. svazek, s. 251.

⁶⁰ Veverka byl vyslancem v letech 1928-1936, Hurban v letech 1936-1943. POLIŠENSKÁ, 1. svazek, s. 321 a 343.

⁶¹ Rathesky v letech 1930-1932, White přes léto 1933, Wright v letech 1934-1937 a Carr od roku 1937 do uzavření úřadu v březnu 1939 (POLIŠENSKÁ, 1. svazek, s. 137).

⁶² NA ČR, AÚ, k. 25, folio 413-25-2, č. 50.

2.3 Amerikanismus

I přes praktickou nedosažitelnost Spojených států zůstávala přichylnost k Americe stále aktuální a podporovanou. Byla totiž svým způsobem zárukou, že smýšlení obyvatel se ubírá správným směrem.

Příčinami obliby amerikanismu se zabýval ve své studii Jiří Hnilica,⁶³ kde píše o „*okouzlení Amerikou jako předobrazu moderního světa, do kterého toužila československá společnost vstoupit*“.⁶⁴ Spojené státy se skutečně staly synonymem něčeho efektivního, fungujícího a velkolepého. Úspěch Baťových závodů byl spojován s jeho pobytem ve Spojených státech.⁶⁵ Jaroslav Kose ji ve své publikaci *America in Czechoslovakia* popisuje jako ideální pro mladé Čechoslováky, protože: „*Amerika má skvělé schopnosti v oblasti organizace. Její systém osobní zodpovědnosti a distribuce práce, její schopnost zhodnotit jednotlivce a zadat jim odpovídající práci, to jsou pro mě charakteristické americké vlastnosti, které jsme my, Čechoslováci, dychtiví se naučit*“.⁶⁶ Bertý Ženatý prokázal svou fascinaci Spojenými státy už jen tím, že o nich byl schopen napsat několikasetstránkovou knihu. V ní se však nebál být kritický – upozorňoval například na rasové a imigrační problémy,⁶⁷ či na konzumní chování.⁶⁸

Je až s podivem, že tento obdiv se nezdál být menší ani s příchodem ekonomické krize. České odborné kruhy hospodářský vývoj v Americe pozorně sledovaly a Americký ústav uspořádal nesčetně přednášek o každém roce krize v Americe. Možná proto, že i v této zkušenosti byla Amerika o krok před Evropou, jakmile Roosevelt mohl po svém drtivém vítězství v prezidentských volbách začít aplikovat Nový úděl, což bylo v době, kdy krize v Československu vrcholila, přednášky se stočily k analýzám tohoto jedinečného projektu, který bude znamenat pro Ameriku světlou budoucnost a může být vzorem pro ostatní krizí stížené státy.

Americký ústav začal být aktivní v době, kdy se Spojené státy probudily ze svého amerického snu. Romány amerických naturalistů a tzv. ztracené generace

---

⁶³ HNILICA, s. 150-162.

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 159.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 151.

⁶⁶ KOSE, s. 8. Překlad.

⁶⁷ ŽENATÝ, svazek 1, s. 24-28.

⁶⁸ ŽENATÝ, svazek 2, s. 88-93.

upozorňovaly na velké sociální rozdíly u obyvatelstva, Harlemská renesance přebírala štafetu v boji za práva Afro-Američanů. Ale zdá se, jako by tyto nedostatky na starý kontinent nepronikaly, nebo nechtěly být vpuštěny. K tomuto tématu se váže půvabný konflikt, kdy americký tisk publikoval článek o tom, že se Americký ústav usnesl proti americkým knihám, které vykreslují Spojené státy v negativním světle.⁶⁹ Otakar Vočadlo se vůči tomuto nařčení důrazně ohradil, naznačuje to však, že Čechoslováci měli určitou tendenci svoji kladnou představu o Americe nenarušovat.

Amerikanismus je slovo dosti radikální, což značí jeho koncovka. Na negativní stránky absolutní adorace a špatného užívání tohoto slova upozornil Alexandr Sommer Batěk již v roce 1922 ve své přednášce *Jest nám žádoucím amerikanismus?*⁷⁰ „*Jest nesporno, že Amerika má vyšší praktickou civilisaci, než jest civilisace naše, ale vyšší civilisace znamená pouze zvětšení možnosti konat dobro nebo zlo, a právě proto, že ta civilisace jest po výtce praktická a není podepřena dosti hlubokým vzděláním rozumovým a citovým, snadno svede na scestí a znamená pak jen vyšší možnost pekla na zemi, než to bylo možno ve světě starém.*“⁷¹

Americký ústav by se dal charakterizovat spíše pojmem amerikanofil. Jeho členové se svými přednáškami snažili Spojené státy co nejdůkladněji popsat a porozumět jim, inspirovat se jimi, či naopak ukázat nástrahy, který život v této zemi skýtal, avšak to vše mimo jiné taky proto, aby mohli široké veřejnosti propagovat jen to nejlepší.

---

⁶⁹ NA ČR, AÚ, folio 413-5-9, č. 34-36.

⁷⁰ BATĚK, Alexandr. *Zlé stránky amerikanismu: dvě přednášky*. Břevnov, 1922.

⁷¹ BATĚK, s. 10.

2 Americký ústav v Praze

Vznik Amerického ústavu v Praze byl završením několika stádií příprav pro vytvoření institutu zajišťujícího především americko-československé kulturní styky. V archivním fondu Ústavu je uloženo Memorandum z počátku roku 1931, které shrnuje ideál fungování institutu. Jeho autorem byl doktor Jiří F. Vránek, působící na ústavu mezinárodní politiky na University College of Wales, a jak sám uvedl, své memorandum sepsal jako další hledisko, které mělo přípravné komisi rozšířit výběr. Je jediným uloženým dokumentem, který se věnuje teoretickému návrhu principů a struktury institutu takto detailně, považují ho proto za významný inspirační zdroj.⁷²

V první řadě měl být vznikající institut ústavem, nikoli úřadem. To znamená, že měl fungovat jako samostatná organizace zodpovědná výhradně jednomu státnímu úřadu, v tomto případě ministerstvu školství. Sám měl ale pod sebou sdružovat další podobné instituce. Vránek se domníval, že Americký institut by měl potenciál sdružovat ve střední Evropě celý anglosaský svět.

Finančně by měl být závislý pouze na své kmenové instituci, příspěvky dalších státních úřadů by záležely na jejich dobrovolné vůli. Další finanční podpora by plynula od velkopřumyslu, který měl zájem na fungování podobné instituce, a například i hoteliérů, kteří by mohli nabízet zvýhodněné podmínky pro ubytování amerických návštěvníků. Ve skutečnosti byl Americký ústav závislý především na členských poplatcích a podpory od ministerstev.⁷³ Dochovaly se i žádosti zaslané Carnegiovu nadaci a dalším americkým organizacím. Velkopřumyslníci přispívali právě prostřednictvím členských příspěvků, a to jako zakládající členové.⁷⁴ Americký ústav se vždy profilel jako nezisková organizace, snažil se však svoji finanční situaci stabilizovat různými způsoby. V roce 1935 založil cestovní kancelář, opět nikoliv s cílem zisku, ale pro kontrolu a zlepšení služeb pro přijíždějící Američany. Pořádal také různé charitativní podniky, jejichž výtěžek byl pak použit pro krajany v nouzi.

---

⁷² NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 59-73.

⁷³ Především ministerstva školství a národní osvěty, ministerstva zahraničí a později i ministerstva obchodu.

⁷⁴ Zakládajícím členem byly například Baťovy závody. NA ČR, AÚ, k. 2, folio 413 – 2 – 1, č. 7.

Základním principem byla pro Vránka reciprocita, přičemž uznal, že číselná rovnováha není možná. Americký institut musel zvolit takovou cestu, aby svůj materiální nedostatek mohl vyvážit duchovním bohatstvím. Institut měl primárně sbližovat, nikoliv vytvářet pocit dluhu vůči jednomu ze států. Kontakty s cizinou měly být podle Vranka navazovány především prostřednictvím různých amerických organizací působících mezinárodně.⁷⁵ Krajany viděl jako problematické, hlavně kvůli mladým, domovinou nepolíbeným generacím.

Americký ústav navazoval kontakty zejména skrze akademické kruhy. Oslovení krajané byli předně profesori amerických univerzit, a naopak mezi oslovené Američany patřili funkcionáři amerických mezinárodních organizací a vyučující na amerických školách. Tito členové byli dále požádáni, aby navrhli další potenciální zájemce.

Vránkův Institut měl existovat pro vědecké pracovníky všech oborů, profesory, studenty, úředníky i osoby soukromé. Měl být pojítkem emigrantů s jejich domovinou. Měl soustředit všechny československé studenty s americkou zkušeností, aby se jejich zkušenost neztratila a aby jim naopak posloužila k plnému uplatnění v československém životě.

Obecně lze říci, že členství v Americkém ústavu bylo záležitostí exkluzivní. Ačkoliv dle stanov spolku se činným členem mohl stát kdokoli, kdo zaplatil členský příspěvek, Ústav ve skutečnosti nebyl otevřený pouhým běžným zájemcům o Spojené státy. Přijetí každého člena muselo být schváleno na výborové schůzi⁷⁶. Pobyt ve Spojených státech (či prestiž v rámci Československa) byl v podstatě nepsanou podmínkou pro členství, o znalosti anglického jazyka nemluvě. Tento výběr je logický, členové museli být schopní nějakým způsobem obohacovat činnosti Amerického ústavu. Je zde však znatelné, že samotný Americký ústav byl pro československou stranu určený pro velmi úzkou skupinu lidí, a to především vysokoškolsky vzdělaných občanů. Se svými dotazy a problémy jakkoliv příbuznými se Spojenými státy se však samozřejmě mohl na ústav obrátit kdokoli, jak z Československa, tak ze Spojených států.

---

⁷⁵ Jmenuje například Carnegie Foundation a Rotary Club.

⁷⁶ Kandidáti, kteří byli výboru předloženi, však většinou přijati automaticky byli při splnění podmínky, že je doporučují dva členové spolku.

Dalším bodem Vránkova Memoranda byla budova. Předpokladem byla samostatná budova v centru města, vyhrazená pouze pro činnost Amerického institutu. Obsahovala by kanceláře ředitele a tajemníka, konferenční síň kuratoria institutu, knihovnu, přednáškovou síň a pokoje a suity pro americké studenty a hostující profesory. Realita odrážela konstantní nedostatek peněz. Kancelář Ústavu se nacházela v budově YMCA,⁷⁷ která sice splňovala některé body Vránkova plánu, například možnost studentského ubytování, zdaleka se však nejednalo o reprezentativní budovu rezervovanou pouze pro služby Ústavu.

Představa funkce Institutu dle Vránka bylo sblížení amerického a československého světa – „*clearing house*“ pro duševní i praktický svět. Velká pozornost měla být věnována vědě, především zpřístupnění československé vědy světu prostřednictvím překladů odborných článků do časopisů, vytvořením sborníků abstrakt, a také vydavatelskou činností – publikováním dizertací amerických studentů na československých univerzitách a seznamů dizertací. Rovněž měl zprostředkovat přímý osobní styk mezi jednotlivci a zjistit kontakty.

Dále měl vytvořit prezenční knihovnu obsahující všechna významná americana a reprezentativní americký denní tisk, případně měl být schopný zajistit výměnu vědeckých publikací. Měl zabezpečit československým autorům autorská práva pro americký trh.

Měl úzce spolupracovat s ministerstvem školství a Institute for International Education při stipendijní výměně amerických a československých studentů. Měl poskytovat přijíždějícím amerických stipendistům informace a potřebnou péči, pomoci jim třeba s nalezením vhodného ubytování. Podobně měl zajišťovat zázemí a informace hostujícím profesorů i přijíždějícím neakademikům, nejen americkým.

Měl mít na starosti propagaci Spojených států a Československa. Měl zajišťovat přednáškové cykly o Americe pro československou veřejnost. Měl spoluorganizovat Prague Summer School s vizí, že se z této akce časem stane uznávaná středoevropská organizace. A měl samozřejmě spolupracovat s dalšími organizacemi, jejichž činnost se jakkoliv kryla s činností Amerického institutu.

---

⁷⁷ Adresa Poříč 12, Praha (dnes Na Poříčí 1041/12, Praha 1) - budova dodnes slouží YMCA.

Ze všech těchto úkolů Americký ústav naplňoval většinu. Jak již bylo naznačeno výše, možnosti Amerického ústavu omezovaly především finance. Nemohl tedy naplnit například požadavek vydavatelské činnosti. Ačkoliv na vlastní náklady vydával informační brožury, reprezentativní výběry z československé literatury a na konci 30. let také publikaci *Facts about Democracy* od Bracketta Lewise, tisk dizertací nebyl reálný.

Konečně, neopomenutelnou osobností Ústavu měl být exekutivní orgán ústavu, ať byl název jeho funkce jakýkoliv: „*Musí to být člověk agilní s organizační schopností a dostatečným vzděláním. (...) Musí mít společenský takt a schopnosti pohybovat se v jakémkoliv prostředí. (...) Celé vedení Amerického Institutu se musí vystríhati byrokratismu. Nesmí být neosobní, ale jednati s jednotlivci přímo. A nade vše musí být, co Američané nazývají 'businesslike'.*“⁷⁸ Kromě těchto vlastností mezi ideální požadavky patřil rozhled v kruzích nejen akademických, ale i politických a hospodářských, znalost angličtiny, francouzštiny a němčiny a finanční zabezpečení. Důležitým požadavkem byla však také detailní známost amerického prostředí, schopnost formulovat jeho specifika a vědomost rozdílů mezi anglicky mluvícími zeměmi, především mezi oblastí americkou a britskou. Takové osobnosti AÚ našel především v Brackettu Lewisovi a Jaroslavu Kosem.

Podle Vránka se Československo mělo stát pro Ameriku „*oknem do slovanského světa*“. Československo chápal jako místo setkání Západu a Východu, Prahu pak považoval za přirozené středisko slovanských studií. Československá republika byla dle jeho názoru dědicem Rakouska-Uherska, a to ve smyslu „*křižovatky národů*“. Zatímco po válce se Rakousko stalo jednojazyčným státem, Československo si jazykovou rozmanitost zachovalo⁷⁹ a bylo by tak schopné nabídnout návštěvníkům více kulturních kruhů. „*Americký institut bude tak nepřímou působiti ve směru státní jednoty, neboť bude usilovati o spolupráci všech národnostních složek v československém státě v rámci své činnosti.*“ Nemyslím si však, že by k tomuto ideálu setkávání národů v rámci republiky Americký ústav cíleně směřoval.

---

⁷⁸ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 71-72

⁷⁹ Vránek Československo popisoval jako „*jediný mnohonárodní a mnohojazyčný stát Evropy*“, což bylo zpochybněno samotným čtenářem, který si danou část označil otazníkem.

3.1. Československý komitét pro školské a kulturní styky se Spojenými státy

Československý komitét pro kulturní a školské styky⁸⁰ byl od počátku náhradním řešením a jakýmsi mezistupněm k vytvoření Amerického institutu.

Komitét byl vytvořen na začátku roku 1923. Předsedou (Chairman) se stal profesor Vilém Mathesius, tajemníkem komitétu byl Dr. Jaroslav Kose⁸¹ a později George V. Sedmik⁸². Impulzem k vytvoření komitétu se stala návštěva prezidenta americké Vassar College v Poughkeepsie.⁸³ Organizace byla po svém vzniku oficiálně uznána Ministerstvem školství a národní osvěty a Ministerstvem zahraničních věcí a obě ministerstva zvolila do organizace své zástupce.⁸⁴ Komitét byl skrze své personální obsazení úzce provázán s činností katedry anglistiky na Karlově univerzitě. Jednak osvětová činnost Komitétu obohacovala studenty o zkušenosti s rodilými mluvčími, jednak pomáhal získání kontaktů oběma směry. Díky Komitétu tak například vyšla část univerzitní ročenky také v anglickém jazyce.⁸⁵

První oběžník byl vydán v říjnu roku 1923⁸⁶. Informoval především o personálním zajištění komitétu a o nejdůležitějších projektech. Mezi ty patřilo především vyřízení stipendií pro výměnné studenty. Československo-americkou studijní výměnu zajišťoval americký Institute of International Education⁸⁷ ve spolupráci

---

⁸⁰ Dále také jako Komitét

⁸¹ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 17.

⁸² NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 13-14.

⁸³ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 18.

⁸⁴ *Tamtéž*.

Za ministerstvo školství se jednalo o doktora F. Prause, za ministerstvo zahraniční to byl pan Souček. Mezi další zakládající členy patřil Antonín Sum (Ministerstvo zahraničních věcí), profesor Josef Macek (Vysoká škola obchodní v Praze), profesor Dr. Paul Kučera (Rockefeller Institute of Public Hygiene in Prague), doktor Vasil G. Škrach (osobní asistent prezidenta), doktor Jaroslav Kose (Československý Červený Kříž) a Studentské Renesanční hnutí.

V pozdějších dokumentech jsou zmiňováni také dr. Smetanka a docent Dr. J. Kozak (profesor logiky a epistemologie na Karlově univerzitě), který přeložil pro americkou knihovnu Komitétu několik dokumentů (NAČR, folio 413-27-1, č. 14; Kozakovy práce na překladech např. NAČR, folio 413-27-1, karta 27, č. 18).

⁸⁵ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 19.

⁸⁶ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 17.

⁸⁷ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 18. Reprezentovaný doktorem Stephenem P. Dugganem

s Komitétem a ministerstvem školství. Do Spojených států odcestovaly čtyři československé studentky. Americkým studentům bylo nabídnuto pět míst. Komitét zaoceánským stipendistům zařídil ubytování a registraci na univerzitě. Dále si jako úkol určil založení americké knihovny s odkazem na popularitu podobných knihoven, např. anglické a ruské.

V průběhu podzimu se konala také informační schůzka v prostorách anglického semináře na Karlově univerzitě.⁸⁸ Byla určená pro stovku hostů, mezi kterými byli zástupci úřadů ministra školství a ministra zahraničí, univerzity a dalších. Své příspěvky přednesli profesor Mathesius, doktor Antonín Sum, doktor Praus a doktor Smetánka. Tématem byla činnost Komitétu a oddělení pro kulturní vztahy se zahraničím na ministerstvu školství, důležitost výuky angličtiny na československých školách a význam práce Institute of International Education vedeného doktorem Dugganem. Vystoupila také slečna Elizabeth Brownell,⁸⁹ americká stipendistka, která odlehčenou formou popsala své zážitky a zkušenosti s pobytem v Československu. Večer měl za cíl zvýšit povědomí o činnosti Komitétu, získat náklonnost vlivných skupin a kontakty pro další spolupráci. Profesor Mathesius ostatně sám uvedl, že pro přežití Komitétu je esenciální finanční dotace Spojených států.⁹⁰

Mathesius dále na setkání ve své krátké přednášce vysvětlil důvod vzniku a význam této instituce pro Československo. Důležitým prvkem bylo vzájemné kulturní obohacení, neboť Mathesius věřil, že slovanské a anglosaské národy se mohou vzájemně doplňovat.⁹¹ Výhodná poloha Československa na rozhraní západní a východní Evropy navíc mohla umocnit význam takové instituce pro celou Evropu. Mathesius zároveň poukazoval na fakt, že zahraniční vztahy s anglosaskými zeměmi byly po dlouhou dobu zanedbávané, což lze pozorovat například na četnosti středních škol, které vyučují anglický jazyk. První světová válka však vztahy mezi Československem a zejména Spojenými státy zásadně změnila. Mathesius připomněl významnou roli Ameriky při vzniku Československa a stejně tak pevné vazby československých krajanů se svou vlastí. Zajímavé je označení Československa jako „pet country“⁹² Spojených

---

⁸⁸ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 19. Byla nazvaná *Information Tea*.

⁸⁹ Elizabeth Brownell byla výměnnou studentkou z Vassar College.

⁹⁰ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 11.

⁹¹ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 5.

⁹² NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 9. *Pet country* lze volně přeložit jako mazlíček.

států, což svědčí o určité popularitě nově vzniklého státu za oceánem. Proto bylo potřeba tyto vazby utužovat a prohlubovat vzájemné porozumění mezi oběma kulturami, nejen skrze obchodní a politické vztahy, ale také kulturní, tedy nepolitické.⁹³

Dne 30. ledna 1924 se zástupci Komitétu, v čele s profesorem Mackem a profesorem Mathesiem, sešli u amerického vyslance Einsteina, aby mu vysvětlili organizaci Komitétu a jeho cíle.⁹⁴ Ze zápisu vyplývá, že v Komitétu byly založeny subkomise pro práci vědeckou, společenskou, vydávání publikací a také pro přípravu založení Amerického Institutu. Jeho realizaci však stále znemožňoval nedostatek financí, jež se však snažil zajistit zahraniční příznivec doktor Kepple, prezident *Carnegie Corporation of New York*, dále také prezident Nicholas M. Butler z Kolumbijské univerzity a podporu alespoň morální mezi krajany přislíbil Vincent Písek.⁹⁵ ⁹⁶

Právě vytvoření vhodných podmínek a prostředků pro založení Amerického institutu bylo hlavním úkolem Komitétu. Mezi jeho zájmy dále patřilo zajišťování studijních pobytů studentů i profesorů ve Spojených státech, poskytování nestranných informací o novém středoevropském státu a jeho propagace. Dle slov vyslance Einsteina by se ve Spojených státech tvořil americký protipól k Československému komitétu, který by zefektivnil československé snahy o navázání kulturních styků. Ve svém druhém oběžníku Komitét informoval, že navázal spolupráci s dalšími zahraničními instituty v Praze, jmenovitě s francouzským a italským, s Komisí pro školské a kulturní styky s Velkou Británií a s Britskou společností pro Československo.⁹⁷

V přípravách Amerického institutu měl posléze pokračovat Klub kooperace s Amerikou či Klub přátel Nového světa.⁹⁸ O jejich vzniku existují důkazy pouze

---

⁹³ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 10.

⁹⁴ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 16 – Záznam ze schůze.

⁹⁵ Vincent Písek byl český krajan, který působil v New Yorku jako pastor v presbyteriánském kostele Jana Husa. Sbíral a vydával zpěvníky českých lidových písní. SIMKO, Vlado. *Evolution of our ethnic community in New York City* [online]

< <http://www.bohemianbenevolent.org/index.php/about/pastpresent>>, přístup dne 29. 5. 2015.

⁹⁶ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 16.

⁹⁷ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 19.

⁹⁸ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 44-46 a NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 52-54.

z jejich návrhů,⁹⁹ nelze proto s jistotou říci, zda opravdu fungovaly. Mělo se jednat o členské spolky, v jejichž popisu práce lze najít mnoho styčných bodů s prací Komitétu.¹⁰⁰ Cílem bylo vytvořit fórum pro ty, kteří byli ve Spojených státech na studijním pobytu, aby měli možnost sdílet své zkušenosti a kontakty, dále starost o americké návštěvy, informovat o dění a kriticky předávat znalosti o amerických reáliích, být k dispozici pro konzultaci ministerstvu školství, zahraničních věcí, Masarykově akademii práce a dalších veřejných činitelů.

Příprava zřízení Amerického ústavu v Praze¹⁰¹ mezi účely Klubů stále figurovala, jednalo však o jeden z posledních bodů, tedy nebyla primární funkcí spolku, jak tomu bylo u Komitétu. Vzhledem k faktu, že jako americký vyslanec je uveden v seznamu možných členů Abraham Rathesky,¹⁰² stanovy obou Klubů musely být sepsány mezi lety 1930 a 1931.

Osloveni pro spolupráci byli odborníci z různých oborů - politikové, profesori a pedagogové, lékaři, technické a národohospodáři, sociální pracovníci, státní úředníci, žurnalisté a spisovatelé, umělci a absolventky amerických univerzit, a měli být rozděleni na členy čestné, činné, přispívající a dopisující. Vrcholným orgánem byla valná hromada, dále pak výkonný výbor a sekretariát.

3.2. Vznik Amerického ústavu v Praze

Ačkoliv od počátku bylo prvořadým úkolem Československého komitétu pro školské a kulturní styky se Spojenými státy získat prostředky a kontakty pro vytvoření

---

⁹⁹ Oba dokumenty obsahují výčet „*eventuelních interesentů o klub*“ (NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 44-46 a č. 52-54.), proto se přikláním k názoru, že ani jeden z klubů nebyl realizován.

¹⁰⁰ Stanovy obou spolků jsou téměř totožné, jemně se liší pouze některé formulace jednotlivých bodů. Stanovy Klubu Nového světa jsou však konkrétnější, některé body jsou rozšířené, stejně tak výčet eventuálních členů je kompletnější, proto předpokládám, že se jednalo o pozdější návrh, než byl návrh Klubu korespondence s Amerikou.

¹⁰¹ Ve stanovách klubů se již nepíše o institutu, ale ústavu.

¹⁰² Jak u stanov Amerického Klubu, tak u stanov Klubu Nového světa (NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 44 a č. 52).

Amerického institutu v Praze,¹⁰³ jeho snahy se naplnily až na začátku třicátých let. V dopisu z února roku 1927 Earl B. Babcock, asistent prezidenta Carnegie nadace, informoval doktora Prause o možnostech realizace plánu pro institut v Praze. Doktor Praus byl ujistěn, že plán pro zřízení amerických institutů v Evropě je v současné době prověřován a dále zvažován, ale samotné zřízení institutu bylo z jemu neznámých důvodů odloženo.¹⁰⁴

První návrhy z roku 1923 na zřízení institutu zahrnovaly i Británii. Československá instituce se měla stát vědeckým centrem pro výzkum poměrů středoevropských a ruských ve vztahu ke kulturním vlivům americkým a britským. Za úkol měla především připravovat československé studenty na výjezdy do anglicky mluvících zemí a starat se o britské a americké studenty v Československu, spravovat stipendia, výměnu profesorů, pořádat odborné a informativní přednášky týkající se anglických a amerických reálií, zřídit obecnou školu pro anglicky mluvící děti, zařizovat prázdninové kurzy slovanských jazyků a anglické kurzy pro širší veřejnost, pořádat poznávací zájezdy po střední a východní Evropě, vytvořit knihovnu a obohacovat ji vlastním vědeckým sborníkem a učebnicemi či sylaby. Institut se měl stát střediskem amerických a britských odborníků „sledujících hospodářské, finanční, speciální, národnostní a politické podmínky ve střední Evropě i v Rusku“, což ukazuje na připravovanou výsadní roli Československého ústavu v rámci střední a východní Evropy. Hlavní zahraniční oporou se měl stát Newyorský Institut mezinárodní výchovy.¹⁰⁵

V roce 1925 publikoval inženýr Stanislav Špaček ve svých Technicko-hospodářských zápiscích ze Spojených států amerických¹⁰⁶ návrh prostorů a struktury amerického institutu v Praze, v tomto projektu se již nepočítalo s propojením s Británií. V plánu byla velká americká knihovna spojená s tiskovou a korespondenční kanceláří, oddělení informační a zpravodajské, oddělení publikační s americkou tiskárnou pro tisk časopisu „*Zprávy Amerického Institutu*“, americké knihkupectví a nakladatelství,

---

¹⁰³ Cíl vytvoření Amerického institutu v Praze, po vzoru již existujícího francouzského a italského institutu, je řazen na první místo ve všech dostupných dokumentech Československého komitétu.

¹⁰⁴ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 1.

¹⁰⁵ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 24-25. Návrh na program Americko-britského institutu v Praze z pera J. Kozáka, 30. březen 1923.

¹⁰⁶ ŠPAČEK, Stanislav, *Technicko-hospodářské zápisky ze Spojených států amerických*, Praha, 1925, s. 119-126.

oddělení filantropické, které by zahrnovalo i správu YMCA a YWCA, oddělení studijní, zařizující výměny profesorské, studentské i dalších odborníků, a také klub Amerického institutu pro navazování styků s Američany v Praze. Tento odvážný projekt nebyl nakonec zrealizován v plné míře a Americký ústav v Praze se nestal hlavním středem a východoevropským centrem pro styk s americkou kulturou. Ve skromnějších podmínkách se však snažil naplňovat většinu zmíněných bodů.

Na konci ledna a února 1931 se konaly ve Společenském klubu v Praze na Příkopě¹⁰⁷ čtyři schůze přípravného komitétu amerického institutu v Praze. Za jejich svoláním stáli tři muži: profesor Rádl, doktor Kose a inženýr Wiesner, kteří oslovili na třicet lidí s nabídkou vytvořit instituci pro americko-československé vztahy.¹⁰⁸ Na lednové schůzi¹⁰⁹ se sešlo dvacet pět mužů, kteří si vyslechli zprávu doktora Kose o účelu spolku, kde bylo zahrnuto semknutí Čechoslováků, kteří byli v Americe na studiích, styky s Američany, koordinace a kooperace úřadů, hnutí a spolků již pěstujících tyto styky, založení amerického institutu. Sešlost následně projevila všeobecný souhlas se založením klubu a zvolila členy přípravného komitétu.¹¹⁰

Za necelých čtrnáct dní, dne 5. února 1931 se sešlo patnáct členů přípravného komitétu, aby se dohodli na formulaci programu a přípravě stanov.¹¹¹ Předmětem diskuse se stal název vznikajícího klubu. Jednotlivé argumenty pro a proti navrženým názvům jsou zajímavou lingvistickou sondou. Ve hře byl název „ústav“ a název „společnost“. Dle názoru kapitána Vosky název „ústav“ vzbuzoval větší důvěryhodnost a váhu, zejména u Američanů, což jak podotkl doktor Praus, by umožnilo snadnější získání fondů. Název „ústav“ vyjadřoval váhu akademického poslání spolku. Opozice však upozorňovala na fakt, že vznikající objekt nevykazuje všechny znaky ústavu, to znamená, nemá stálé funkcionáře, knihovnu a odpovídající prostory. Zvítězilo pragmatické hledisko a důvěru budící označení Americký ústav v Praze.

Na poslední schůzi přípravného výboru dne 19. února 1931 byla volena kandidátní listina. Výsledkem byl seznam dvacetičlenné rady kandidátů, která

---

¹⁰⁷ Dnes adresa Na Příkopě 852/10, Praha 1.

¹⁰⁸ NACR, k. 4, folio 413-4-2, č. 208, *The Year Book of the American Institute in Prague*, s. 30.

¹⁰⁹ NACR, k. 2, folio 413-2-2, č. 45, 29. ledna 1931. Tato první schůze byla vedena jako porada o založení amerického klubu, až na únorové schůzi je již předmětem zájmu Americký institut.

¹¹⁰ Členy výboru se stal Ing. Hanč, Dr. Kose, leg. rada Dr. Lípa, Mr. Lewis (zde uveden jako Luis), prof. Rádl, Ing. Šlechta, kap. Voska a Ing. Wiesner.

¹¹¹ NACR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 43-44.

obsahovala zástupce z různých oborů: zástupce ministerstva zahraničí, školství, zemědělství, lékaře, univerzitní profesory, žurnalistu, umělce, funkcionáře YMCA a guvernéra Národní banky.¹¹² Na poslední schůzi přípravného výboru dne 26. února¹¹³ se členové dohodli na zatímním umístění Ústavu, a to v budově pražské YMCA, přičemž určená komise měla najít sídlo definitivní. Jak se ukázalo, Poříč 12 se stalo sídlem Amerického ústavu až do jeho rozpuštění v roce 1941.

Přípravný výbor Amerického ústavu v Praze v březnu 1931 obeslal informačním dopisem potenciální členy.¹¹⁴ Z dopisu vyplývá, že se československý výbor přestal spoléhat na spolufinancování ze strany Spojených států a rozhodl se vytvořit Ústav na spolkové bázi.¹¹⁵ Dopis byl směřován především lidem, kteří měli zkušenost se studijním výjezdem do Spojených států, nezáleželo na jejich oboru, protože jak autoři zdůraznili, Ústav se bude věnovat sblížení mezi státy nejen po stránce kulturní a vědecké, ale i technické, hospodářské, umělecké či sportovní. Od členů se tedy neočekávala jen tichá podpora prostřednictvím příspěvků, ale i jistá míra spolupráce,¹¹⁶ která by pomohla Ústavu „šířiti kritickou znalost o skutečných hodnotách Ameriky u nás a Československa v Americe a to tiskem, přednáškami, publikacemi a jiným způsobem. [Ústav] Bude také tvořiti pojítko mezi Čechoslováky, kteří byli ve Spojených Státech za účelem studijním, pěstovati vzájemné osobní styky mezi členy ústav a Američany, dlícími trvale neb dočasně v Československu (...)“.¹¹⁷

3.3 Stanovy spolku a jejich proměny

První návrh stanov, z kterých následně vycházely i oficiální stanovy spolku Americký ústav v Praze, byl vytvořen ještě pro spolek nazvaný Klub československo-

---

¹¹² NAČR, k. 2, folio 413-2-2, č. 42.

¹¹³ NAČR, k. 2, folio 413-2-2, č. 42.

¹¹⁴ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 5-7.

¹¹⁵ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 5.

¹¹⁶ Potenciální i stávající členové jsou k aktivitě vyzýváni opakovaně v dalších dopisech, např. NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 19.

¹¹⁷ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 6.

americké kooperace.¹¹⁸ Struktura i formulace jsou ve velké míře totožné, výsledné oficiální stanovy Amerického ústavu jsou však přirozeně ve svých formulacích konkrétnější a jsou rozšířené. Stanovy Klubu československé kooperace například stále obsahovaly úkol „*připravovati zřízení Amerického ústavu v Praze, po příkladu obdobných institucí cizích u nás a našich v cizině*“.¹¹⁹ Finální stanovy pak měli za úkol vytvořit doktor Lípa, doktor Kose a inženýr Wiesner, pověřeni členové přípravného komitétu amerického institutu v Praze. Formulace stanov měly být všeobecné, aby směřování Ústavu bylo možné upravovat dle situace.¹²⁰

Americký ústav v Praze měl za své hlavní sídlo určenou Prahu s možností zřizovat odbočky v různých místech republiky. Jednací řeč byla česká, slovenská a anglická. Spolek rozlišoval čtyři typy členství: čestné, dopisující, zakládající a činné. Členské příspěvky, podpora, dary, odkazy a výnosy spolkových podniků pak tvořily spolkové jmění – Americký ústav v Praze se tedy přestal spoléhat na výraznější podporu od státu. Z oficiálního vydání stanov Amerického ústavu také vypadal účel zavazující k nápomoci státním institucím a úřadům (jmenovitě ministerstvu školství, zahraničních věcí, Masarykově akademii práce, akademii zemědělství a vůbec všem veřejným činitelům).

Spolek byl řízený valnou hromadou, správním výborem a ředitelstvím, přičemž správní rok začínal 1. lednem každého roku.¹²¹ Valná hromada se konala řádná a mimořádná. Řádnou valnou hromadu svolával správní výbor na začátku správního roku, oznámení o jejím konání mělo být vydáno vždy čtrnáct dní předem a zahájena mohla být za přítomnosti minimálně jedné osminy členů.¹²² Mimořádná valná hromada byla svolána, kdykoliv bylo potřeba, či na žádost alespoň jedné šestiny členů. Změna stanov byla možná pouze za přítomnosti jedné pětiny členů a dvoutřetinové většiny přítomných

---

¹¹⁸ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 33. Tento název byl později ještě ručně změněn na Americký Institut v Praze.

¹¹⁹ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 33.

¹²⁰ NAČR, AÚ, k. 27, 413-2-2, č. 43.

¹²¹ V Klubu figuruje místo ředitelství sekretariát, funkce ředitele není vůbec zahrnuta. Správní rok začínal 1. říjnem každého roku, což pravděpodobně souviselo s akademickým zázemím spolku.

¹²² Pokud se na valné hromadě nesešlo dostatečné množství členů, pak náhradní valná hromada mohla být zahájena při jakémkoliv množství členů, ale její program musí být totožný s původní neuskutečněnou valnou hromadou.

členů. U ostatních záležitostí stačila k usnesení nadpoloviční většina hlasů.¹²³ Předseda správního výboru byl z hlasování vyňat a rozhodoval pouze v případě rovnosti hlasů.

Mezi pravomoci valné hromady patřil výklad a změna stanov, stanovení členského příspěvku, volba předsedy a členů správního výboru, revizorů, předsedy smírčího soudu a čestných členů, případně rozhodovala o odvolání členů. Dále mohla schvalovat nabývání či prodej nemovitého jmění spolku a rozhodovala o zrušení spolku. V případě zrušení spolku měl být veškerý majetek Ústavu odevzdán ministerstvu školství a národní osvěty.

Správní výbor měl patnáct členů včetně předsedy. Byl volen pouze na jeden rok, přičemž předseda musel být zvolen zvlášť, absolutní většinou. V případě odstoupení předsedy, či pěti a více členů správního výboru měla být nejdéle do tří měsíců svolána mimořádná valná hromada pro volbu jejich nástupce. Správní výbor se scházel každý měsíc na výborové schůzi a byl usnášeníschopný za přítomnosti sedmi členů výboru. K usnesení byla nutná prostá většina, přičemž účastnit se členové mohli i v zastoupení. Protokoly ze schůzí správního výboru a valných hromad musely být podepsány dvěma zástupci správního výboru účastnými na konané akci.

Mezi funkce výboru patřilo řídit vnější a vnitřní záležitosti spolku, spravovat spolkové jmění, organizovat členy a pomocný personál, zařizovat a spravovat spolkové prostory, přijímat a vylučovat členy zakládající, dopisující a činné, zřizovat odbočky a odborové skupiny.

V případě sporu mezi členy, vzniklého v rámci spolku, byl svolán smírčí soud. Do čela soudu byl zvolen valnou hromadou předseda, sporné strany pak zvolili dva přisedící z řad činných členů spolku. K rozhodnutí soudu stačila prostá většina a nebylo proti němu odvolání.

Personální složení spolku pak bylo následující. Ředitel spolek zastřešoval a zajišťoval jeho harmonický chod, podléhali mu všichni zaměstnanci. Ředitel sjednocoval programy jednotlivých odborových skupin a vypracovával z informací, které mu poskytli jednotliví předsedové odborových skupin, zprávu pro valnou hromadu. Byl také zodpovědný za provádění všech usnesení správního výboru a valné hromady, za funkčnost celého Ústavu a spolupráci odborových skupin.

---

¹²³ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 2. Volby probíhaly lístkovou formou, pokud nebylo usneseno jinak (aklamací). Nebylo možné hlasovat za člena v zastoupení.

Finanční správa Ústavu náležela pokladníkovi, jenž přijímal členské příspěvky a platil účty. Revizoři pak kontrolovali finanční hospodářství a podávali zprávu valné hromadě. Byli voleni správní radou na jeden správní rok.

V čele spolku stál předseda¹²⁴, svolával a vedl správní schůze a valné hromady, zastupoval spolek navenek. Dále pak ve spolku působili ředitelé jednotlivých odborových skupin (sekcí), kteří byli voleni správním výborem. Členové správního výboru pak ze svých řad volili pokladníka, prvního a druhého místopředsedu, správce domu¹²⁵ a zapisovatele.

Jak již bylo uvedeno výše, ve spolku existovaly čtyři typy členství, přičemž s výjimkou členství čestného musely být schváleny správním výborem. Členství čestné, které bylo nabídnuté po usnesení valné hromady fyzické osobě „pro zásluhy o československo-americkou vzájemnost“. Dopisujícím členem se mohl stát zahraniční pracovník, který se snažil o podporu činnosti spolku. Zakládajícím byl každý, kdo složil jednorázový příspěvek tisíc korun.¹²⁶ Činným členem se mohl stát každý československý či americký státní občan, který zaplatí roční příspěvek stanovený valnou hromadou.¹²⁷ Činní členové pak měli právo účastnit se všech podniků spolku, podávat výboru a valné hromadě návrhy a dotazy, nahlížet se souhlasem a v přítomnosti ředitele do spolkových knih a listin, volit, býti volen, navrhopat čestné členy a požadovat svolání mimořádné valné hromady.¹²⁸ Vystoupit ze spolku bylo možné zřeknutím se členství, písemným oznámením výboru, či vyloučením na základě nálezu smírčího soudu. Činný člen, který po uplynutí správního roku a dvojí upomínce nezaplatil členský příspěvek, byl také zbaven členství.

---

¹²⁴ Ve funkci předsedy spolku se vystřídali následující muži: Bohumil Němec (1931-1934), Jaroslav Heyrovský (1934-1936), Zdeněk Fierlinger (1936-1937), Jaroslav Kose (1937), Antonín Sum (1937-1941).

¹²⁵ Spravoval spolkový inventář.

¹²⁶ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-2, č. 19. Zakládajícími členy se velmi často stávaly jiné spolky či společnosti, neboť se jednalo o vysokou sumu peněz. Zakládající členové pak také měli možnost svůj příspěvek splácet. Například *Vassar College Club of Central Europe* splácel svůj příspěvek částkou 200 Kč po dobu pěti let (NAČR, k. 2, folio 413-2-1, č. 20).

¹²⁷ Příspěvek měl být plně zaplacený do konce února a činil po celou dobu existence ústavu třicet korun/ jeden dolar, pro studenty a členy Československé zemědělské akademie patnáct korun. Dopisující členové poplatek neplatili (NAČR, k. 2, folio 413-2-2, č. 30. a NAČR, k. 2, folio 413-2-2, č. 35).

¹²⁸ Čestní, dopisující a zakládající členové pak měli ještě právo účastnit se schůzí správního výboru s poradním hlasem.

V letech 1933¹²⁹ a 1935¹³⁰ došlo ke změnám stanov.¹³¹ V březnu roku 1933 byla ministerstvem vnitra ve stanovách schválena nová činnost, a to provozování licence cestovní, kancelářské, hotelové, biografické, hostinské, výčepní, autobusové dopravy pravidelné i nepravidelné a autotaxi. Při Americkém ústavu tak započala své působení i cestovní kancelář.¹³² Nové stanovy byly schváleny valnou hromadou na konci ledna 1935, ministerstvo vnitra změnu přijalo na začátku dubna 1935.¹³³ Jméno spolku bylo změněno na Americký ústav v Československu z důvodů vytvoření odboček v Bratislavě a v Brně.¹³⁴ Definován byl také pátý druh členství – přispívající člen, jímž se mohl stát každý československý nebo americký státní občan žijící mimo Československo, který byl přijat správní radou a zaplatil valnou hromadou určený příspěvek.¹³⁵

Z nových stanov je patrné, že se členská základna Amerického ústavu rozšiřovala. Byla zavedena nová funkce úřadujícího člena výboru,¹³⁶ který byl zodpovědný za fungování sekretariátu, přípravu podkladů pro schůze výboru a valné hromady, měl pod svým dohledem i harmonizaci činnosti sekcí.

Poslední aktualizaci si stanovy vysloužily v prosinci roku 1939.¹³⁷ Jednalo se o čistě formální změny jména na Americký ústav a jména státu ve znění stanov – československý státní občan se stal občanem Protektorátu Čechy a Morava.¹³⁸

---

¹²⁹ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 56.

¹³⁰ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 18 a č. 3.

¹³¹ Několik stejnopisů nových stanov bylo nejprve odesláno na Spolkový referát Zemského úřadu (NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 18), odtud pak na ministerstvo vnitra (NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 3). Jako důkaz právoplatného usnesení valné hromady byla k dopisu přiložena kopie zápisu a prezenční listina.

¹³² NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 57.

¹³³ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 3.

¹³⁴ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-3, č. 18.

¹³⁵ NAČR, AÚ, k. 28, folio 413-27-6, č. 86. Výše poplatku byla jeden dolar.

¹³⁶ NA ČR, AÚ, k. 28, folio 413-27-6, č. 86. Tato funkce nahradila funkci ředitele.

¹³⁷ NAČR, AÚ, k. 28, folio 413-28-3, č. 62.

¹³⁸ NAČR, AÚ, k. 28, folio 413-28-3, č. 55-60.

3.4 Vývoj Amerického ústavu v Praze

Na zakládající valné hromadě ve Společenském klubu bylo přítomno sto šedesát lidí. Po přečtení pozdravných dopisů od československých i amerických sympatizantů byl volen předseda a výbor. Předsedou spolku se stal pan profesor Bohumil Němec. Ve své následné řeči připomněl, že jedním z principů Ústavu je reciprocita, spolek by proto neměl propadat nekritické adoraci ke Spojeným státům a jejich impozantnímu rozvoji, ale měl by se snažit hledat cenu Československa v mezinárodní výměně a aby přispíval porozumění mezi oběma státy a jejich kulturami. Zdůraznil rovněž, že spolek nepohání jen zvolený předseda a výbor, ale především účast všech členů. Po proslovu byla volba předsedy potvrzena aklamací. Následoval proslov amerického vyslance Abrahama C. Ratheského, v němž kladl řečník důraz především na skutečnost, že Americký ústav je spolkem apolitickým a musí odolat vábení zapojit se do politických záležitostí, protože tím může ztratit svůj kredit a cenné kontakty. Svou řeč zakončil ve velkorysém americkém stylu: „*We welcome the sentiment that will bring the two nations even more closely together than they are. Because I know America loves Czechoslovakia and I am quite sure that Czechoslovakia loves America.*“¹³⁹

Následovalo několik dalších projevů, byl přečten a jednomyslně odhlasován návrh na osm čestných členů Amerického ústavu,¹⁴⁰ následovala přednáška profesora Jana Blahoslava Kozáka na téma „*Kde je Nový svět?*“ a poslední slovo si vzal opět předseda, když poděkoval hostům a popřál Ústavu mnoho zdaru do budoucna. Následoval čaj s přátelským večerem. A tak se dne 29. dubna 1931 stal Americký ústav v Praze skutečností.¹⁴¹

---

¹³⁹ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 37. Pro působivost ponecháno bez překladu.

¹⁴⁰ Pro zajímavost, prvními čestnými členy se stali: za Československo Edvard Beneš (jako ministr zahraničních věcí), Ivan Dérer (jako ministr školství a národní osvěty), profesor Aleš Hrdlička (antropolog a kurátor Národního muzea USA) a Karel Čapek (spisovatel); za Spojené státy Abraham C. Rathesky (jako americký vyslanec v Praze), Nicholas M. Butler (jako ředitel Carnegie Endowment for Peace), doktor Stephen B. Duggan (ředitel Institutu pro mezinárodní vzdělávání) a Henry N. MacCracken (prezident Vassar College).

¹⁴¹ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 37-40.

3.4.1 Rok první

Rok 1931 by se dal pro ústav přirovnat k dětství. Spolek objevoval své schopnosti, možnosti a limity a postupně rostl. Nemohl se ze dne na den stát centrem pro americko-československé styky, protože si nejprve potřeboval vybudovat jméno a získat důvěru na obou stranách. Jedním z hlavních úkolů tohoto období byla tedy konsolidace vnitřní struktury a personálního zajištění Ústavu a propagace sebe sama. Jaroslav Novák, generální konzul v New Yorku, hlavní úkol vystihl při své návštěvě na květnové výborové schůzi: „*Třeba přesvědčit Ameriku, že existence Amerického ústavu je důležité především pro Američany, ne pro Čechoslováky.*“¹⁴²

Co se týče ustálení struktury, na květnové výborové schůzi byl zvolen Brackett Lewis ředitelem Ústavu, místopředsedy se stali Jaroslav Lípa a Jaroslav Kose a post pokladníka zaujal Ladislav Dvořák. Byly určeny sekce: inženýrská, komerční, žurnalistická, lékařská, zemědělská, studentská a vědecká. V průběhu roku přibýly také sekce literární a sociální. Každá sekce si v následujících měsících na oddělených schůzích zvolila své předsedy.¹⁴³ Sekce pak pracovaly v podstatě samostatně, ředitelství Ústavu pouze informovaly prostřednictvím zápisů ze schůzí. Navenek však musel Ústav působit jednotně, a proto například oficiální korespondence musela dodržet určitou formu, projít ředitelstvím a být stvrzena ředitelovým podpisem.¹⁴⁴

Palčivou zůstávala otázka prostor. Ještě v listopadu roku 1931 se jednalo o umístění kanceláře do Klementina.¹⁴⁵ Nakonec si Ústav dohodnul pronájem dvou kancelářských prostor a skladiště s celým zařízením, otopem a úklidem v budově YMCA.¹⁴⁶ Velké společenské akce se zpravidla konaly ve Společenském klubu, protože místnosti Anglického klubu v Mánesu byly na pronájem příliš nákladné.¹⁴⁷ Většina schůzí se v tomto roce konala v Botanickém ústavu na Praze 2.

---

¹⁴² NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 35.

¹⁴³ Ani ti však nebyli pro celý rok stejní, například původní předseda studentské sekce, ing. Wiesner, odešel na vojnu. (NAČR, karton 2, folio 413-2-2, č. 29).

¹⁴⁴ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 20, Výborová schůze, 18. listopadu 1931.

¹⁴⁵ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 13. Uvažovalo se také o Karolinu (NAČR, karton 2, folio 413-2-2, č. 26).

¹⁴⁶ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 14.

¹⁴⁷ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 13.

Jako problém se záhy také ukázala otázka financí. Na říjnové schůzi výboru¹⁴⁸ pokladník Dvořák kritizoval neuváženě vysoké výdaje na pomocné síly a kulturní podniky a vyzýval k naprosté šetrnosti a k rozšíření členstva. Z šetřících důvodů také odmítl poskytnout finance na úhradu výdajů spojených s vydáním měsíčního bulletinu vytvořeného komerční sekci, dokud nebude schválen výborem. Doktor Dvořák na post pokladníka následně rezignoval,¹⁴⁹ jeho připomínky však byly vzaty v potaz. Byla jmenována komise, která měla připravit minimální a maximální rozpočet. Vedení uznalo nutnost zaměstnání permanentního personálu. Vydávání bulletinu nebylo zrealizováno, bylo to finančně příliš náročné, namísto něj byl členům v následujících letech rozeslán měsíční kalendář akcí.¹⁵⁰ Rozsah kalendáře byl omezen na tři strany a měl obsahovat základní informace o měsíčním programu, krátké oznámení od jednotlivých sekcí a upozornění na novou literaturu.

Co se týče sebepropagace, v tomto směru podnikl Ústav několik kroků, i když ne všechny nápady uspěly. Jednou ze slepých uliček se stal již zmiňovaný bulletin vydávaný komerční sekci, který obsahoval české souhrny článků z amerického odborného tisku a recenze odborných knih.¹⁵¹ Bulletin nebyl tištěn, pouze rozmnožován cyklostylem a měl být rozeslán členům, redaktorům či akademické obci na žádost. Pro komerční sekci měl být pracovním středem a důkazem „*team play*“.¹⁵² První číslo bulletinu tak bylo připraveno již v červnu, jeho vydání však bylo pozastaveno z výše zmiňovaných důvodů. Bulletin nebyl nikdy rozeslán. Vzápětí se zvažovalo i vydávání celoustavního časopisu,¹⁵³ tento návrh však rovněž nebyl uskutečněn.

Další plán, který v roce 1931 selhal, ale byl zrealizován v letech následujících, byl plánek města Prahy, který obsahoval kontakt na AÚ a byl k dispozici na hotelích¹⁵⁴. Účelem plánu bylo zvýšit povědomí o existenci Ústavu mezi příjezdějíci turisty a také vytvořit podmínky pro navázání přímých vztahů mezi členy Ústavu a Američany. Kýženým efektem by totiž byla příležitost pro vybrané členy americké turisty po Praze provést, ukázat jim českou kulturu, případně jim pomoci s organizací jejich pobytu.

---

¹⁴⁸ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 28-29.

¹⁴⁹ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 26. Na jeho místo nastoupil Bedřich Seidl.

¹⁵⁰ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 24, Zápis ze schůze komise o bulletinu 9. listopadu 1931.

¹⁵¹ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 13-20.

¹⁵² NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 13.

¹⁵³ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 30.

¹⁵⁴ NA ČR, AÚ, k. 14, folio 413-3-14, č. 7- seznam hotelů pro účely propagační.

Podmínkou pro vydání bylo, že náklady pokryjí inzeráty otištěné na druhé straně. Na první pokus se však nepodařilo sehnat dostatek inzerátů.

Naopak projektem, který se setkal s úspěchem, byla Ročenka (*The Year Book of the American Institute in Prague*).¹⁵⁵ Prvotním impulzem byl nápad vydat proslovy Edvarda Beneše a Nicholase M. Butlera při příležitosti večere organizované Ústavem, což podpořil svým slibem zakoupit dvanáct set výtisků sám profesor Butler.¹⁵⁶ Výbor se rozhodl tento projekt exploatovat pro vlastní propagaci,¹⁵⁷ ostatně šlo o projevy Ústavem vyžádané, a do brožury přidal přednášku profesora Kozáka „*Kde je Nový svět?*“, stručnou historii založení Ústavu, popis jeho struktury a statistiky za rok 1931 a plánované akce pro rok nadcházející. Brožura navíc obsahovala fotografie významných osobností: prezidenta Masaryka, Edvarda Beneše, Nicholase Butlera a Bohumila Němce. Jednalo se o publikaci velmi reprezentativní a byla považována za první krok k tradici.¹⁵⁸

Ústav začal v roce 1931 také již naplno fungovat jako organizátor zájezdů a akcí pro přijíždějící Američany. Jednotlivé sekce zajistily pro členy a vybranou veřejnost přednášky přijíždějících profesorů, studentská sekce se ve spolupráci s Anglickým reálným gymnáziem v Praze a Svazem československého studentstva poprvé ujala starosti o stipendijní studenty a ředitelství Ústavu zorganizovalo program pro letní zájezdy. Zároveň se také začalo jednat o možnosti užší spolupráce s Britskou společností.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ NA ČR, AÚ, k. 4, folio 413-4-2, č. 208.

¹⁵⁶ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 30.

¹⁵⁷ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 26.

¹⁵⁸ Dle zpráv ze schůze správního výboru a schůze presidia byla v lednu 1933 v tisku ročenka pro rok 1932. V žádném z navštívených fondů jsem ji bohužel nenašla. Ročenka roku 1931 je jediná dochovaná.

¹⁵⁹ Iniciátorem spolupráce byl profesor Bohumil Trnka. Poukázal na fakt, že Ústav zatím není schopen zakládat odbočky, prostřednictvím kooperace s anglo-americkými kluby by tak prozatím mohly získat přehled o celém Československu. (NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 30).

3.4.2 Další léta

Mezi léty 1932 až 1934 z Amerického ústavu vyrostl spolehlivý a prosperující spolek, přestože jak Spojené státy, tak Československo bojovaly s následky ekonomické krize. Ukázalo se však také, jak dlouho může trvat realizace některých, i zdánlivě jednoduchých či jasně definovaných nápadů a projektů. Ústav neměl důvod nějak zásadně měnit koncepci nastolenou v prvním roce, musel však zefektivnit fungování jednotlivých složek. Již na první podzimní schůzi roku 1932¹⁶⁰ ředitel upozornil členy, že bude potřeba zmírnit tempo. Ambice Ústavu byly od začátku veliké, ale v daném množství aktivit nebylo možné veškeré úkoly odvádět dostatečně uspokojivě. Nabádal proto všechny sekce k pečlivému výběru akcí s tím, že budou lépe promyšlené a zorganizované.

Základní činností opět byla starost o americké občany v Praze, především o přednášející odborníky, studijní zájezdy a studenty. Jednotlivé sekce pak pořádaly přednáškové večery, společné večeře, výlety a procházky městem a v neposlední řadě zpříjemňovaly hostům volný čas svou přítomností. Osvědčilo se také rozesílání měsíčních anglicky psaných kalendářů členům dlícím v Československu, které obsahovaly výčet plánovaných akcí, novinky ze sekcí, tipy na vydané překlady *american* a někdy i důležité zprávy z Ameriky. Pro československé členy byly od roku 1934 pořádány pravidelné kurzy američtiny.¹⁶¹

V roce 1932 také začala tradice proslulých Thanksgiving Dinner,¹⁶² otevřené všem členům a jejich přátelům.¹⁶³ Tato večeře byla vždy spojena charitativní sbírkou peněz na různé projekty.¹⁶⁴ Co se týče dobročinné činnosti, od roku 1933 spolek dlouhodobě podporoval pobyt fyzicky postiženého chlapce Richarda Tůmy v ústavním zařízení.¹⁶⁵ Ústav rovněž spravoval tzv. Podpůrný fond (*Relief Fund*), kam ukládal

---

¹⁶⁰ NA ČR, AÚ, k. 4, folio 413-4-1, č. 32.

¹⁶¹ NA ČR, AÚ, k. 13, folio 413-13-1, č. 17.

¹⁶² Zmiňuje je i Polišínská v 1. svazku I. dílu (POLIŠENSKÁ, 1. svazek, s. 337).

¹⁶³ Akce se účastnilo až na dvě stovky hostů.

¹⁶⁴ Například pro rodiny, které kvůli náhlému zhoršení finanční situace neměly prostředky na cestu domů. S prosbou o podporu těchto lidí se na Americký ústav obracel Americký konzulát, který pro podobné případy neměl prostředky. NA ČR, AÚ, k. 25, folio 413-25-8, č. 40.

¹⁶⁵ Chlapcova matka neměla prostředky na jeho léčbu, neboť sama žila u svého otce poté, co ji manžel, americký muzikant z Chicaga, opustil a ona se vrátila do své vlasti. NA ČR, AÚ, k. 4, folio 413-4-2, č. 2.

prostředky pro případy potřeby akutní pomoci.¹⁶⁶ Fond byl využit například pro podporu nemocné učitelky na Anglickém reálném gymnáziu.¹⁶⁷ Jindy zase vypomohl krajanským rodinám, které v době návštěvy domoviny či naopak příbuzných v Americe přišly o peníze a neměly prostředky pro návrat domů. Na Ústav se v těchto případech obrátil samotný americký konzulát, který na rozdíl od Ústavu pro takové případy neměl fondy. Ústav rovněž nepřímo pomáhal americkým stipendistům v Praze, kteří často pocházeli z chudých poměrů. Oslovil své členy, zda by studenti mohli podpořit prostřednictvím nabídky práce či doučování, popřípadě pozváním na večeři.¹⁶⁸

Ústav se samozřejmě účastnil a zapojoval do významných celostátních projektů s mezinárodní účastí. Mezi ně patřil především IX. Vsesokolský slet, kvůli němuž byla zřízená dočasná Hospitality committee¹⁶⁹ a výbor, který spolupracoval s organizátory sletu. Stejně tak se věnovali vybraní členové americkým žurnalistům dorazivším na III. Dělnickou olympiádu.

V rámci své osvětové činnosti připravil několik slavností připomínající významná výročí, předně se jednalo o oslavy dvou set let od narození George Washingtona v roce 1932¹⁷⁰ a deseti let od smrti Woodrowa Wilsona v roce 1934. Každoročně rovněž spolupřádal oslavy Dne nezávislosti.¹⁷¹ Ústav rovněž navrhl prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka na Mírovou cenu Wilsonovy nadace. V roce

---

¹⁶⁶ Na ústav samotný se ale několikrát obrátili lidé s žádostí o pomoc, především s hledáním práce či přímo s otázkou na pracovní pozici v ústavu. Jednalo se zpravidla o krajany, kteří se z důvodu ekonomické krize museli vrátit zpátky do vlasti, kde však situace byla podobně neutěšená. Žádná z těchto žádostí nebyla pro pisatele pozitivně vyřízena. NA ČR, AÚ, k. 2-6, č. 19-21 a č. 29-30 - žádost od krajana pana Klaudy o finanční pomoc či nalezení zaměstnání a žádost právníka Vladimíra Nováka z Opavy o zaměstnání u AÚ.

¹⁶⁷ NA ČR, AÚ, k. 25, 413-25-6, č. 2.

¹⁶⁸ Pozvání do rodiny mělo samozřejmě i další efekt, a to seznámení s každodenností v pražských rodinách.

¹⁶⁹ Hospitality Committee byla vytvořena na jaře a její činnost ukončena se začátkem nového správního roku. NA ČR, AÚ, k. 6, folio 413-6-14, č. 54.

¹⁷⁰ Při přípravách kontaktovalo vedení i mimopražské anglické kluby, aby uspořádaly místní oslavy. Dále bylo osloveno i ministerstvo školství, aby upozornilo na výročí školy. Byl odeslán telegram prezidentu Hooverovi. NA ČR, AÚ, k. 2, folio 413 - 2 - 2, č. 7.

¹⁷¹ NA ČR, Národní rada česká, k. 361/1, i. č. 185, Prohlášení nezávislosti spojených států amerických 4. července 1932 v Praze. Mezi pořadateli figuruje mimo Ústav Autoklub RČS, Československá obec sokolská, Čs. ústav zahraniční, Klub amerických Čechoslováků, Národní rada Československá, Rotary Klub, YMCA, YWCA.

1935 Masaryk cenu skutečně získal.¹⁷² Ústav také velmi přívětivě uvítal v roce 1934 nového vyslance Joshuu Butlera Wrighta velkolepou recepcí, kde bylo „více lidí, než prostory dokázaly pojmout.“¹⁷³

Co se týče spolupráce na výběru stipendistů a na organizaci stipendijní výměny, Ústav byl osloven ministerstvem školství již na začátku roku 1932, aby se podílel na výběru a zajištění zázemí a aktuálních informací jak československým, tak americkým stipendistům. Zpočátku byl Ústav výrazně závislý na aktivitě ministerstva a v podstatě pouze potvrzoval, dotahoval jeho rozhodnutí a zprostředkovával potřebné informace. V roce 1934 byl však již vedený jako pobočka Institutu pro mezinárodní vzdělávání pro Československo.

V roce 1934 navázal Ústav užší kontakty s dalšími evropskými americkými instituty, jmenovitě s Austro-American Institute of Education, American University Union v Londýně, Italo-American Institute ve Florencii, American University Union v Paříži, Amerika-Institut v Berlíně a American Institute of Roumania.¹⁷⁴ Ve stejném roce se stal po dvouleté spolupráci zakládajícím členem Svazu anglických spolků v ČSR.

Mezi nejdůležitější dlouhodobé úkoly pro tyto roky jednoznačně patřilo založení dalších odboček Ústavu a cestovní kanceláře. S myšlenkou otevření další československé pobočky v Brně si vedení pohrávalo již od roku 1931,¹⁷⁵ nemělo k tomu ale dostatečné prostředky. V roce 1933 vznikly již reálnější plány na založení slovenské odnože, nebylo však jisté, jestli zde situovat Americký ústav do jednoho města, či spíše vytvořit síť několika měst. Na konci roku 1934 bylo již zajištěno personální složení odboček a jejich existence byla stvrzena změnou stanov Amerického ústavu v roce 1935.¹⁷⁶

O cestovní kanceláři se začalo uvažovat v roce 1932 v souvislosti s nevyhovujícími službami běžných cestovních kanceláří.¹⁷⁷ Klientela spjatá s Ústavem

---

¹⁷² NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-7, č. 9. Cena Masarykovi nakonec udělena byla. NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-8, č. 194.

¹⁷³ Pro Francise Whitea se žádná podobná recepce neplánovala.

¹⁷⁴ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-6, č. 25.

¹⁷⁵ NAČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-2, č. 30.

¹⁷⁶ Viz podkapitola 3.3 Stanovy spolku a jejich proměny.

¹⁷⁷ NA ČR, AÚ, k. 4, folio 412-4-1, č. 7.

byla totiž velmi specifická – akademická – a její potřebám proto běžná nabídka programů nevyhovovala. S vytvořením se poměrně spěchalo, ale byrokratické obstrukce proces natolik zpomalily, že cestovní oddělení bylo oficiálně zřízeno až na jaře roku 1934. V létě toho roku tak s příjezdem klientů začalo poprvé naplno fungovat.¹⁷⁸

Americký ústav s koncem roku 1934 přesáhl hranice metropole a přejmenoval se na Americký ústav v Československu.

3.5 Vývoj Amerického ústavu v Československu

V prvních čtyřech letech své existence se Americký ústav v Praze etabloval jako výkonný spolek pro americko-československou kulturní výměnu, který byl schopný navázat spolupráci s mezinárodními organizacemi zásadními pro jeho pole působnosti a udržovat kontakt s příbuznými evropskými spolky. Americký ústav v Československu byl proto již v evropském prostředí chápán jako samozřejmý partner pro americko-československé kulturní styky. Jeho velkým úkolem však zůstávalo vytvořit podobnou instituci pro Čechoslováky ve Spojených státech.

To se podařilo v roce 1937, kdy byl v New Yorku založen Masarykův ústav. Návrh na zřízení takové instituce nadhodil na výborové schůzi Bedřich Seidl před svým odjezdem do Spojených států už v roce 1933. K jeho realizaci však byla potřeba přímá podpora amerických členů. Nový impuls k realizaci dodala Ruth Crawford Mitchell, Američanka působící na univerzitě v Pittsburgu, při své návštěvě v roce 1936. Spolu s doktorem Hančem sepsali seznam klíčových lidí, které by bylo vhodné v této věci oslovit, Brackett Lewis se ve Spojených státech následně s některými osobně setkal. Ve své zprávě za rok 1937 Americký ústav uvedl, že „*založení Masarykova ústavu ve Spojených státech se ukáže býti nejvýznamnějším úsilím prokázaným v tomto roce. (...) Toto rozšíření snah Amerického ústavu až za oceán udělá rok 1937 nejvýznamnějším mezníkem ve vývoji ústavu.*“¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-6, č. 83-84.

¹⁷⁹ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-5, č. 142.

Zahraniční ústav ve spolupráci s ministerstvem zahraničí, sociální péče a školství ve stejné době zakládal informační kancelář a československý ústav¹⁸⁰ proto ústav zpočátku znervózňel, zda jeho úsilí nebude zbytečné, protože pro dvě instituce se stejnou náplní práce nebyl prostor. Ukázalo se však, že projekt Zahraničního ústavu je zaměřený především na americké krajany. Masarykův ústav měl kontaktovat a sdružovat primárně americké přátele Československa a jeho polem působnosti byly kulturní vztahy, stejně jako u jeho československého protipólu. Zvažovalo se tedy, zda by neměl MÚ vzniknout jako oddělení plánovaného ministerského úřadu. Po diskusi výbor rozhodl, že nejlepším řešením bude zřídit Masarykův ústav samostatně a s informační kanceláří spolupracovat.¹⁸¹

K posílení pozice Masarykova ústavu v době jeho zakládání také výrazně pomohla aktivita Jaroslava Koseho, jenž při své návštěvě Spojených států na podzim roku 1937 vynaložil nevídané úsilí k propagaci Československa¹⁸² a svým nadšením přesvědčil klíčové osobnosti, že podobný spolek má v Americe své místo.

V druhé polovině třicátých let si Americký ústav velmi dobře uvědomoval vážnost situace ve střední Evropě. Ačkoliv si nikdo nepřipouštěl, že by politické změny mohly eskalovat ve válečný konflikt, západní svět se na východní a střední Evropu díval s velkou nedůvěrou. Prominentním úkolem Amerického ústavu se tak stala propagace Československa. Touto činností se samozřejmě spolek sice zabýval už od počátku, nikdy však v náplni jeho práce nedominoval. Najednou vznikla potřeba přesvědčit Západ o neškodnosti našeho státu, o jeho demokracii, z jejíchž principů neustupuje ani v nejtěžších časech a o kvalitách československých občanů. Zejména od roku 1937 tak soustředil téměř všechnu svou pozornost na navazování nových kontaktů s organizacemi zabývajícími se cizineckým ruchem, na rozesílání brožur o Československu a zpráv, které poskytovaly československou perspektivu na současné dění a uváděly na pravou míru zavádějící informace v zahraničních médiích. Brackett Lewis vydal pod záštitou Ústavu publikaci *The Facts about Democracy in Czechoslovakia*.

---

¹⁸⁰ NA ČR, AÚ, k. 20, folio 413-20-8, č. 55.

¹⁸¹ NA ČR, AÚ, k. 20, folio 413-20-8, č. 55.

¹⁸² NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-5, č. 142. Za 65 dní pobytu měl 80 přednášek.

Americký ústav věřil, že i přes radikalizaci okolních států je Československo schopno zůstat demokratickou zemí, a možná v této osamělosti trochu zvrhle viděl svou výhodu. Po březnovém anšlusu Rakouska v roce 1938 se například na květnové schůzi Ústavu projednávala možnost vytvoření institutu pro Ameriku, který by byl svou funkcí podobný Institutu Ernesta Denise.¹⁸³ Uskutečnění tohoto projektu se zdálo reálné, neboť Mezinárodní škola ve Vídni, podporovaná *Carnegie Endowment for international peace* a *Rockefeller Foundation*, byla nejspíš tou dobou v likvidaci.

Smysl pro černý humor, nebo snad pragmatismus, výbor projevil i po podepsání Mnichovské dohody, kdy si na říjnové schůzi v podstatě hromadně oddechl, protože jejich stát nepatřil mezi zrádce a Americký ústav měl tak ze všech organizací největší možnost rozvoje.¹⁸⁴ Ještě v té době se Ústav snažil fungovat zcela normálně, vyřizoval svou běžnou agendu, chystal zájezd na výstavu do San Franciska na jaře 1939 a mohutně propagoval Československo, jeho krásy a průmysl, který ani se vznikem druhé republiky nezanikl. V prosinci se účastnil uvedení dabované verze dnes již klasického amerického animovaného filmu *Sněhurka a sedm trpaslíků*.¹⁸⁵ Plánoval, že i přes zhoršení finanční situace, zachová každoměsíční večere, případně čaje, které by mohl oživit promítáním úzkých filmů.¹⁸⁶

Všechny tyto plány však vzaly za své se vznikem Protektorátu Čechy a Morava. Spolek nebyl zrušen, jeho pravomoci byly však výrazně omezeny. Svou činnost zpočátku udržoval pro stále dostatečný zájem členů a pro možnosti spolupráce se zahraničními organizacemi a vysokými školami, které nabízely Čechoslovákům stipendia. Na jedné ze schůzí se dokonce řešila židovská: „*Bylo jednáno o tom, jak dalece máme doporučovat židovské příslušníky na americké university a rozhodnuto, že ústav pomůže, kde to bude možné. (...) Byl dán návrh, aby se působilo na americké dopisovatele v Praze, aby situaci nepopisovali tak černě.*“¹⁸⁷ Na stipendijní pobyty přidělené v roce 1940 však již nebylo možné vycestovat a univerzity slíbily místa stipendistům podržet do doby vhodnější.

---

¹⁸³ NA ČR, AÚ, k. 25, folio 413-25-6, č. 9.

¹⁸⁴ NA ČR, AÚ, k. 25, folio 413-25-3, č. 38.

¹⁸⁵ NA ČR, AÚ, k. 23, folio 413-23-1, č. 1. a NA ČR, AÚ, k. 23, folio 413-23-1, č. 13. Při té příležitosti bylo dokonce kino Apollo na Václavském náměstí přejmenováno na kino Amerika.

¹⁸⁶ NA ČR, AÚ, k. 25, 413-25-3, č. 1.

¹⁸⁷ NAČR AÚ, k. 26, folio 413-26-7, č. 4-5. Nalezla jsem jeden dopis od židovského studenta medicíny Adolfa Konrada Salomonowitze z února 1939. NA ČR, AÚ, k. 9, folio 413-9-11, č. 5.

V roce 1941 tak Americkému ústavu nezbylo mnoho prostoru pro realizaci. Zde je výňatek z dopisu ministerstvu vnitra ze dne 8. května 1941.¹⁸⁸

„Dovoluji si oznámiti, že spolek Americký ústav v Praze zanikl dnem 30. dubna 1941 pro odpadnutí značného počtu členů, jakož i vzhledem k tomu, že po delší dobu nemohl vykonávati agendu podle stanov. (...)

Americký ústav v Praze, již od valné hromady konané dne 24. února 1939 nevystupoval na veřejnost žádnými podniky a od valné hromady konané dne 15. února nepořádal členských schůzí; v posledním roce pak upustil zcela od pěstování styků s cizinou.

Dr. A. Sum, býv. předseda“

3.5.1 Odbočky

O založení odbočky Amerického ústavu v Brně se poprvé mluvilo již na říjnové schůzi výboru v roce 1931. Její zřízení však muselo počkat až do roku 1934, kdy měl Ústav dostatek prostředků i členů. Iniciativy se tehdy chopil mormonský misionář Arthur Gaeth a při svém podzimním cyklu přednášek v Brně oslovil několik výrazných osobností, zda by o něco takového měly zájem.¹⁸⁹ Jak však o pár měsíců později vysvětloval Brackett Lewis jedné z členek zvolené do brněnského výboru v dopisu z prosince 1934, jednalo se o odbočku „na Moravě, nikoliv pro Moravu“.¹⁹⁰ Tato odbočka, stejně jako později otevřená odbočka v Bratislavě, byla zástupcem Amerického ústavu v dané oblasti a byla součástí sítě vytvořené pro zefektivnění služeb a komunikace. Na druhou stranu, pražské vedení ustavilo výbor odbočky z deseti svých členů bydlících na Moravě a ochotně poskytlo rady a kontakty, vlastní zařizování prostor a personálního zajištění však ponechalo na zvolených zástupcích: „*Tento výbor zvolí svého předsedu a jiné funkcionáře, má právo kooptace, zorganizuje odbočku a*

---

¹⁸⁸ NAČR AÚ, k. 28, folio 413-28-3, č. 4.

¹⁸⁹ NA ČR, AÚ, k. 14, folio 413-14-2, č. 16, dopis Gaetha Kosemu, 23. října 1934.

¹⁹⁰ NA ČR, AÚ, k. 14, folio 413-14-2, č. 2.

povede ji první rok až do 31. prosince 1935.¹⁹¹ Všichni členové Amerického ústavu sídlem na Moravě byli přiděleni této odbočce s oficiálním názvem „*Americký ústav – odbočka na Moravě*“. Pobočka si zřídila vlastní účet a mohla disponovat celou částkou, kterou vybrala na členských příspěvcích. V tomto směru byla plně samostatná, zároveň sama ručila za své podnikání. Její zázemí bylo však jednodušší než pražské, z kontaktních adres lze vyčíst, že neměla svoji kancelář, pouze kontaktní osoby.¹⁹²

Možnost otevření bratislavské pobočky byla zmíněna v roce 1933 na dubnové výborové schůzi.¹⁹³ Dokonce se uvažovalo o založení několika menších center, především v Bratislavě a Košicích.¹⁹⁴ Zhruba o rok později, v dopise Otakaru Vočadlovi ze dne 15. května 1934, vyjádřil Jaroslav Kose nadšení nad plánem otevřít bratislavskou pobočku již na jaře toho roku.¹⁹⁵ Americký ústav v té době projednával zejména způsob jejího financování.¹⁹⁶ Nakonec byla odbočka oficiálně založena až v lednu 1935,¹⁹⁷ její status byl však rozdílný od statusu pobočky brněnské: „*Považovali sme za účelné založiť tuná síce riednu odbočku Amerického ústavu pre ČSR, ale ako samostatný spolok so stanovami prihlášenými u tunajšieho Krajského úradu. (...) Prosíme, aby ste nás prijali formálne za Vašu odbočku s menom Americký ústav v ČSR, odbočku pre Slovensko v Bratislave, zkráteno: Odbočka Amerického ústavu pre Slovensko.*“¹⁹⁸ Brněnská odbočka podobné samostatnosti také dosáhla, ale až na podzim roku 1936.¹⁹⁹

Na založení pobočky měl výrazný podíl Otakar Vočadlo, který v té době působil na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Ten v rámci této odbočky také přednášel a vedl kurzy angličtiny.²⁰⁰ V roce 1936 došlo v Bratislavě k propojení Společnosti přátel

---

¹⁹¹ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-6, č. 12-13.

¹⁹² NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-6, č. 34.

¹⁹³ NA ČR, AÚ, k. 9, folio 413-9-1, č. 15.

¹⁹⁴ Návrh pro založení pobočky v Košicích se projednával opakovaně, např. na dubnové schůzi slovenského výboru v roce 1935 (NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-6, č. 50.). Na této schůzi se projednávalo i postavení výuky anglického jazyka. Vočadlo navrhoval memorandum, které by podepsaly všechny anglické kluby v ČSR, a v Bratislavě by se uspořádala manifestační schůze.

¹⁹⁵ NA ČR, AÚ, k. 13, 413-13-9, č. 23. Návrh byl pak přednesen i na výborové schůzi

¹⁹⁶ otázkou bylo, jestli odbočku nechat, aby si vybírala členské příspěvky sama, či jí posílat vybraný podíl. Předběžně bylo dohodnuto, že bude dostávat dvě třetiny z částky vybrané na příspěvcích.

¹⁹⁷ NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-6, č. 54.

¹⁹⁸ NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-6, č. 51.

¹⁹⁹ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-4, č. 7 - zpráva o výměru Zemského úřadu v Brně, který nezapovídá utvoření odbočky ústavu v Brně, přiloženy jsou stanovy.

²⁰⁰ NA ČR, AÚ, k. 15 folio 413-15-6, č. 50. Jednalo se o dvouměsíční kurz o 50 lidech.

anglické kultury s odbočkou AÚ s novým jménem Anglo-American Club, jehož předsedou se stal právě Vočadlo.²⁰¹ Odbočka zpočátku stále vystupovala pod záštitou Amerického klubu, na začátku roku 1937 však sdružené spolky splynuly v „*Anglo-American Club of Slovakia*“, který byl takto zaregistrován na krajském úřadě.²⁰² Tento nový klub se stal centrem všech slovenských anglických klubů, přičemž jeho cílem bylo vytvořit odbočky po celém Slovensku. První z nich vyrostla v Košicích krátce po vzniku Klubu.²⁰³ Bratislavská odbočka se tak stala na Americkém ústavu zcela nezávislou.²⁰⁴

3.5.2 Masarykův ústav ve Spojených státech

Masarykův ústav / *Masaryk Institute* byl sesterskou organizací Amerického ústavu v Praze založenou 8. října 1937 v Knihovně Nadace Woodrow Wilsona v New Yorku za přítomnosti třiceti šesti zástupců ze šestnácti měst. První Valná hromada se konala v březnu následujícího roku ve Washingtonu. Jeho výkonný výbor sídlil v Pittsburgu²⁰⁵, další regionální odbočky bylo možné najít v Bostonu, Filadelfii, Clevelandu, Detroitu, Chicagu, Houstonu, Berkeley a Los Angeles.

„Smyslem Masarykova ústavu bude udržovat vzpomínky na Tomáše Garrigue Masaryka jako na demokratického státníka a filantropa, a pěstovat bližší kulturní styky mezi Československou republikou a Spojenými státy.“²⁰⁶ Rozsah činnosti byl dle výše citované definující věty převzaté z informační brožury široký, i když notně omezený postavou státníka, kterého nesl v názvu: Ústav měl pořádat přednášky a konference o

---

²⁰¹ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-4, č. 43-44. Vočadlův dopis Lewisovi. Píše rovněž o zásadách státu do výuky Aj - nepovolení anglické paralelky i přes dostatek zájemců a přirovnává k události, která se již stala v Brně (viz kapitola 5).

²⁰² NA ČR, AÚ, k. 20, 413-20-12, č. 1.

²⁰³ *Tamtéž*.

²⁰⁴ Spolupráce však samozřejmě pokračovala.

²⁰⁵ Prvními členy výboru, a zároveň osobnostmi s největším podílem na vzniku MÚ, byl právník Edward O. Tabor, ekonom Arthur A. Ballantine a Ruth Crawford Mitchell. NA ČR, AÚ, k. 28, folio 413-28-9, č. 18.

²⁰⁶ NA ČR, AÚ, k. 28, folio 413-28-9, č. 18, Brožura s. 3.

Masarykových demokratických ideálech. Měl zřizovat v knihovnách „*Masarykovy regály*“ obsahující díla psaná Masarykem či o Masarykovi, měl hledat další cesty, jak Masaryka představit dalším generacím. Měl sponzorovat každoroční oslavy Masarykových narozenin a dalších významných československých výročí, což se mu podařilo splnit již v prvním roce své existence, kdy mimo narozenin připravoval oslavy k dvaceti letům existence Československé republiky. Měl do Ameriky přivážet význačné Evropany zabývající se demokracií a vysílat Americké odborníky se zájmy ve stejné oblasti. Pro československé návštěvníky měl být schopen sehnat vhodné kontakty v Americe, měl podporovat studentské a profesorské výměny a konečně, měl spolupracovat s Americkým ústavem v Československu a dalšími podobnými organizacemi.²⁰⁷

Součástí organizační struktury byla mimo členstva a správního výboru také poradní rada, která se sestávala z význačných mužů a žen, kteří byli s Masarykem za jeho života prokazatelně v přátelském vztahu a kteří projevovali zájem o československé záležitosti.²⁰⁸ Takto vyhraněná orientace na jednu osobnost je u instituce s cílem prohlubování kulturních styků mezi dvěma národy až zarážející, domnívám se však, že Masarykovo jméno zajistilo ústavu více pozornosti, než by se jí dostalo jako Československému institutu pro kulturní styky. Jednoznačně to ukazuje, jak silný byl Masarykův odkaz na konci třicátých let.

Skrytý potenciál Masarykova ústavu se ukázal v době pomnichovské. Brackett Lewis, který se v létě roku 1938 vrátil zpět do Spojených států²⁰⁹ a stal se tajemníkem ústavu, ve svém dopisu Americkému ústavu popisoval boj s nepřesnými zprávami v médiích, on sám měl problém získat objektivní informace o dění v Evropě. Ústav vydával pamflety a brožury informující o česko-slovenské krizi.²¹⁰ Spolu s *American Committee for Relief in Czechoslovakia*, která byla zřízena přímo pro pomoc Československu po podepsání Mnichovské dohody, vytvořily kampaň a založily podpůrný fond.²¹¹ Jednoduše řečeno, Masarykův ústav měl mnohem lepší možnost

---

²⁰⁷ NA ČR, AÚ, k. 28, folio 413-28-9, č. 18, Brožura s. 3-5.

²⁰⁸ NA ČR, AÚ, k. 28, folio 413-28-9, č. 18, Brožura, s. 5.

²⁰⁹ NA ČR, AÚ, k. 25, folio 413-25-2, č. 92 a 93. Jedná se o záznam rozhlasového vysílání, kde Lewis vysvětluje situaci v ČSR.

²¹⁰ Například: SHEPARD, Stone: *Shadow over Europe*; LASH, Joseph P.: *The Student in the Post-Munich world*; ELIOT, George F.: *Military Consequences of Munich*.

²¹¹ NA ČR, AÚ, k. 28, folio 413-28-8, č. 30.

ovlivňovat veřejné mínění v Americe, než jeho československá sesterská organizace, která však byla zároveň nezbytná, protože mohla podávat autentické zprávy o dění.

3.6 Členstvo

Jak již bylo napsáno výše, členství v Americkém ústavu bylo záležitostí exkluzivní. Dopisující členové byli oslovováni, činní a přispívající členové doporučováni. Dle zápisů ze schůzí je zřejmé, že každý navržený člen byl výboru představen a každá žádost o členství byla schvalována. Vyřízení některých žádostí se odkládalo, dokud se výbor o kandidátovi více neinformoval. Další podmínkou bylo americké či československé občanství, z členství tedy byli automaticky vyloučeni všichni amerikanofilní cizinci, třebaže dlouhodobě pobývajících v Československu. Narazila jsem pouze na jeden případ vyloučení člena. Byl jím Samuel Insull, americký magnát, obviněný z defraudace, podvodu a dalších přečinů spáchaných v době ekonomické krize.²¹² Je znát, že Ústav měl o svých členech neustále přehled a pokud s pražskou kanceláří někdo dlouhodobě nekomunikoval, kancelář se ho snažila kontaktovat prostřednictvím členské sítě.

Nejčastějším důvodem k vystoupení ze spolku byl čas, v posledních letech existence se přidaly i důvody finanční, případně člen pouze nezaplatil příspěvek, a tím mu bylo ukončeno členství. Co se týče výše příspěvků, Ústav se vždy snažil vyjít vstříc jeho snížením či odložením platby, pokud o to člen požádal. V kalendářových výzvách k uhrazení příspěvku vedení často zdůrazňuje, že pokud se člen ocitl ve finančních nesnázích, nemusí to znamenat jeho odchod z Ústavu, protože si ho především cenní

---

²¹² "Samuel Insull". *Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica*, [online] <<http://www.britannica.com/biography/Samuel-Insull>>, Přístup dne 4. července 2015. Byl to člen dopisující, vyloučen byl hned v roce 1933, tedy krátce po svém útěku do Evropy, čímž se snažil vyhnout svému stíhání.

pro jeho zkušenosti, které může svým kolegům předat. Tento přístup byl velmi solidní, uvědomíme-li si, že členské příspěvky tvořily jediný jistý finanční základ spolku.²¹³

Stabilní příliv členů zajišťovala studentská stipendia, kdy každý rok byli s nabídkou vstupu osloveni příjíždějící američtí studenti a českoslovenští studenti vracející se z Ameriky. Na konci prvního roku měl Ústav 254 členů, z toho 175 činných a 68 korespondujících.²¹⁴ Počet členů každoročně stoupal až do roku 1937, kdy bylo členů 547, z toho 366 činných a 161 korespondujících.²¹⁵ V roce 1938 však celkový počet členů poprvé klesl, a to na 498, z toho 319 platících. V roce 1940 pak platících členů ubylo na pouhých 147.²¹⁶

Jak moc bylo členství časově náročné? Pokud nebyl člen zvolen do výboru či jedné ze sekcí, za rok měl povinnost zúčastnit se v postatě jedné akce. Byla jí valná hromada, tradičně plánovaná na únor a zakončená společenským večerem. Vzhledem k tomu, že se zde volil předseda a členové výboru, byla žádaná co nejvyšší účast, minimálně však jedné pětiny členstva.

Byl mu každý měsíc zasílán kalendář s programem, kde si mohl vybrat události podle svého vkusu. Obvykle byly v programu minimálně čtyři události – výlety, prohlídky různých institucí, schůze jednotlivých sekcí a přednášky jimi pořádané, které byly určené pro širší členstvo. Člen se mohl připojit k některé ze sekcí, ty se ideálně scházely jednou za měsíc a pořádali další akce připravované pouze pro své členy.²¹⁷ Aktivita členů v těchto podnicích byla jistě žádaná, nebyla však nijak kontrolovaná, záleželo tak na možnostech, zájmu a svědomí každého jednoho člena.

Část činných členů ale v Praze nežila, přesto tvořila součást členské sítě po celém Československu. Tito členové tak mohli být kdykoliv osloveni s žádostí o spolupráci, například při pořádání výletu do jejich kraje, prosbou o šíření osvěty ohledně Ameriky ve své oblasti, či se na ně pražský sekretariát obrátil s dotazem, který jim umožňovala zodpovědět jejich odbornost či zkušenost.

---

²¹³ Na druhou stranu, pokladník především v prvních letech fungování opakovaně vyzýval k nutnosti rozšiřování spolku. Členové pak byli žádáni, aby doporučili další vhodné kandidáty, kteří by se mohli připojit.

²¹⁴ NA ČR, AÚ, k. 4, folio 413-4-2, č. 208.

²¹⁵ NA ČR, AÚ, k. 26, folio 413-26-10, č. 12.

²¹⁶ NA ČR, AÚ, k. 26, folio 413-26-11, č. 6.

²¹⁷ Například odborné přednášky.

V neposlední řadě měli členové reprezentovat – Americký ústav, Československo i Spojené státy. Očekávalo se od nich, že budou šířit dobré jméno všech tří výše jmenovaných společností, protože kultura je nejefektivněji předávána přímým osobním stykem, a nikdo nebyl k takové činnosti povolánější než člen spolku pro šíření kulturních vztahů.

3.7 Finance

Americký ústav existoval pod záštitou Ministerstva školství a národní osvěty, ministerstvo však nebylo jeho zřizovatelem a nemělo tedy povinnost Ústav finančně podporovat. Jediné skutečné jmění spolku proto vznikalo z členských příspěvků a úroků plynoucích z uložení na účtu.

Další prostředky Ústav získával ve formě subvencí od ministerstev, a to jmenovitě ministerstva školství, ministerstva zahraničních věcí a ministerstva obchodu.²¹⁸ Spolek musel o subvence každoročně žádat, někdy se na ministerstvo obracel s žádostí na přímou finanční podporu jednoho projektu, například vydání brožury.²¹⁹

Získat finanční dar od zahraničních organizací bylo velmi těžké, protože v první polovině třicátých let se Amerika vzpamatovávala z ekonomické krize, ve druhé polovině Československo těžce přesvědčovalo Západ, že z jejich finančních darů nebude podporován žádný autoritativní režim. Ústav se v roce 1932 obrátil s dotazem na možnosti finanční podpory ze Spojených států i na československé konzuláty, jejich odpovědi se však shodovaly – Amerika se nachází v krizi, a proto žádnou pomoc nečekejte.²²⁰ Přesto se od roku 1932 Ústavu podařilo získat každoroční příspěvek částkou pěti set až šesti set dolarů od *Carnegie Endowment for International Peace*.²²¹

---

²¹⁸ Subvence ministerstva obchodu byly určeny pro cestovní oddělení.

²¹⁹ NA ČR, AÚ, k. 25, folio 413-25-8, č. 43.

²²⁰ NA ČR, AÚ, k. 3, folio 413-3-1, č. 13.

²²¹ Stalo se tak především díky návštěvě prezidenta Nicholase Butlera v roce 1931, který byl práci ústavu nadšený a sprátelil se s Brackettem Lewisem.

V době stability, tedy mezi léty 1935 až 1938, Ústav disponoval částkou pohybující se až k šedesáti tisícům korun²²², z nichž nejvýznamnější část tvořily subvence a dary.

Poslední formou příjmu byly výdělky plynoucí z průvodcovské a organizační činnosti pro studijní zájezdy. Tyto příjmy však nesměly sloužit k výdělečné činnosti, měly pouze pokrýt náklady spojené s organizací.

Pravidelné výdaje tvořil nájem prostor v budově YMCA, plat sekretářky²²³, tajemníka cestovního oddělení, úřadujícího člena Ústavu a jednatele. Ostatní členové byli honorováni za výpomoc či za mimořádnou aktivitu odpovídající částkou. Z diskusí na schůzích výboru jasně plyne, že pro zvolené členy byla starost o fungování Ústavu časově dosti náročná. Protože šlo samozřejmě o zájmovou činnost, každý z nich měl své denní zaměstnání a obvykle působil ještě v jiném spolku. Členové výboru proto často skládali své funkce kvůli přílišné zaneprázdněnosti. Byli však členové nepostradatelní, mezi něž jednoznačně patřil Jaroslav Kose²²⁴. Tomu byla za činnosti pro Ústav několikrát zvýšena odměna, díky níž mohl svoji činnost jinde omezit.

---

²²² NA ČR, AÚ, k. 20, folio 413-20-8, č. 5.

²²³ Tou byla po celou dobu existence Ústavu paní Ella Friedlová-Čapková. Přijata za člena spolku byla v roce 1932. Ella Friedlová původně pracovala jako sekretářka v YMCA a v Americkém ústavu jí byl nabídnut poloviční úvazek. Vedení se časem usneslo, že zvýšením jejího úvazku výrazně uleví agendě Ústavu a zjednoduší si práci, Ella tedy dostala plný úvazek.

Ella Friedlová od roku 1937 převzala vedení cestovní kanceláře a svoji funkci plnila velmi svědomitě až do zrušení Ústavu.

²²⁴ Jaroslav Kose pracoval jako místopředseda Československé akademie zemědělské a pak jako člen generálního ředitelství Exportního ústavu. V roce 1923 vydal knihu *America in Czechoslovakia*. V Americkém ústavu měl střídavě funkci místopředsedy a ředitele.

4 „14 bodů“ Amerického ústavu v Praze

Americký ústav v roce 1934 vydal svůj program nazvaný, stylisticky s odkazem na amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, „*14 Points. Program of the American Institute in Prague*.“²²⁵ Brožurka shrnovala jeho základní funkce a cíle. Byla psaná anglicky. Body v sobě obsahují čtyři základní oblasti zájmu: studijní výjezdy, přednášková činnost, informační služby a cestovní ruch. Rozborem jednotlivých bodů chci přiblížit prostředky, které Ústav používal k jejich naplnění, a možnosti jejich naplnění ve skutečném běhu událostí.

4.1 Studijní výjezdy

Studijní výjezdy do Spojených států zajišťoval již Československý komitét pro školské a kulturní styky se Spojenými státy. Dle prvního *Bulletinu*, který Komitét vydal, si vyžádal výhradní právo koordinovat výměnné pobyty amerických a československých studentů či přednášejících, a to díky přímým kontaktům s Institutem pro mezinárodní vzdělávání / *Institute for International Education* a jeho prezidentem profesorem Dugganem. Komitét měl proto také získat kopie veškeré korespondence, kterou by ministerstva obdržela od stipendistů.²²⁶

První čtyři studentky vycestovaly v roce 1923, „*vybaveny doporučujícím dopisem a radou*“²²⁷. Jednalo se studentky různých oborů, například medicíny a filozofické fakulty. Získaly stipendium na tradičně ženské, prestižní vysoké školy, z nichž některé patřily mezi takzvaných Sedm sester²²⁸. Ve Spojených státech bylo

---

²²⁵ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-5, č. 127. Pro jejich plné originální znění a překlad viz Příloha 1 a 2.

²²⁶ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 18.

²²⁷ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 18.

²²⁸ Sedm sester (anglicky *Seven sisters*) je volné sdružení sedmi vysokých škol, které byly původně určené pouze pro ženy. České stipendistky odjely studovat na Bryn Mawr, Barnard a Sweet Briar (ta se však mezi Sedm sester neřadí). „The Founding of The Seven Sisters“, *Vassar Encyclopedia* [online] <<https://vcencyclopedia.vassar.edu/notable-events/the-seven-sisters.html> > přístup dne 6. června 2015.

z dvaceti zájemců vybráno pět stipendistů, dva muži a tři ženy. Jejich domovskými školami byly rovněž prestižní instituce – Kolumbijská Univerzita, Chicagská univerzita, Bryn Mawr a Vassar College.

Přítomnost amerických studentů v Praze umožnila studentům anglistiky rozvíjet své jazykové schopnosti. Na podzim 1923 byl z iniciativy pana Huntley Duprého a za spolupráce amerických studentů založen *The Student American Club*, který se scházel každé dva týdny ve Studentském domově. Každé setkání bylo tematické a snažilo se přiblížit československým studentům americkou kulturu.²²⁹

Vznikaly také spolky sdružující bývalé stipendisty určité školy. Příkladem byl *Vassar College Club of Central Europe*. Tento klub sdružoval bývalé stipendistky prestižní Vassar College ve státě New York, udržoval s ní kontakt, reguloval výběr stipendistek²³⁰ a radil vybraným kandidátkám. Po vzniku Amerického ústavu se stal jedním ze zakládajících členů, své funkce si ale ponechal.²³¹

V zájmu Amerického ústavu jistě bylo, aby na tuto tradici navázal. Ve svém programu uvedl v bodech 1, 2, 5, a 6 následující:

AÚ existuje, aby:

- 1. Sdružoval Čechoslováky, kteří studovali v Americe, s cílem vybudovat bližší vztahy a přispět k lepšímu porozumění mezi oběma národy.*
- 2. Poskytnul přijíždějícím Američanům příležitost, aby se osobně seznámili s anglicky mluvícími Čechoslováky, kteří mají zájem na setkávání prostřednictvím měsíčních členských večeří, slavnostních obědů či čajů pro vybrané skupiny, případně osobním pozváním.*

---

²²⁹ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 19, bulletin č.2. Večery se konaly ve stylu Halloweenu, Díkuvzdání či jako literární večery. Setkání se konala v angličtině.

²³⁰ NA ČR, AÚ, k. 13, folio 413-13-1, č. 25-27. Na akademický rok 1934/1935 například do Spojených států nevyslal z vlastního rozhodnutí žádnou studentku. Poslední stipendistka se totiž ukázala být velmi problémová (detaily nebyly uvedeny) a Klub považoval za vhodné nechat školu oddechnout od českého temperamentu.

²³¹ V Americe československé studenty – především krajany – podporoval Komenský klub, se kterým Ústav navázal spolupráci hned v roce 1931 po oslovení Komenského klube. NA ČR, AÚ, folio 413-2-3, č. 19-20.

5. Pořádal konference s účelem informovat a seznámit americké studenty přicházející do Prahy každý podzim, a spolupracovat s těmito studenty po celý rok prostřednictvím setkávání s Čechoslováky a studiem národního života.

6. Zajistil stipendia na americké univerzity pro české a slovenské studenty, aby mohl být nápomocen výběru studentů hlásících se do Ameriky a aby je dostatečně vybavil informacemi o studiích a životě v Americe.

Od roku 1933 se Ústav stal nedílnou součástí procesu výběru stipendistů, měl proto velmi dobrý přehled a jak navrátil se, tak přijíždějící studenty kontaktoval. Založil pro tyto účely studentskou sekci, která do sebe postupně přijala původní *The Student American Club*. Vedoucím byl vždy Čech, většina však v sekci byla americká.²³² Nebylo výjimkou, že si američtí studenti své stipendium v Československu o rok prodloužili, například aby stihli dokončit svou vědeckou práci. Tito studenti pak pomáhali zařizovat i letní program spolku.²³³

Náplní činnosti sekce bylo především poskytovat přijíždějícím studentům základní informace a zodpovídat jejich dotazy. Proto byla také pravidelně pořádána na začátku, nebo krátce před začátkem zimního semestru konference, kde se studenti aklimatizovali, byli vyzbrojeni základními znalostmi a stmelili se. První z těchto konferencí uspořádal Ústav už v roce 1931 a konala na Zbraslavi.²³⁴ Třídenní cyklus přednášek byl v pauzách vyplněn exkurzí do zbraslavského pivovaru, túrou, prohlídkou Zbraslavského kláštera a odpočinkem. Témata přednášek byla spíše teoretická a zabývala se například postavením Československa v rámci Společnosti národů, hospodářskou, zdravotní a sociální politikou, národnostními problémy, ale i historií Univerzity Karlovy. Mezi přednášející patřili například profesor Emanuel Rádl, doktor René Wellek a historik Otakar Odložilík. Ohlasy studentů byly velmi pozitivní²³⁵ a bylo v nejlepším zájmu Ústavu v této tradici pokračovat.

---

²³² Dokazuje to seznam členů z roku 1935, kde je poměr 24 Američanů ku 8 Čechoslovákům. NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-5, č. 67-68.

²³³ NA ČR, MŠANO, k. 4017, 1st report Edith Mila Jurka - 1938. Studentka ve své zprávě za třetí semestr studia v Praze zmiňuje Americký ústav a svoji spolupráci na jeho letním programu. Ústav je zde brán jako běžná součást jejího společenského života.

²³⁴ NA ČR, AÚ, k. 5, folio 413-5-1, č. 16 a 17.

²³⁵ NA ČR, AÚ, k. 2, folio, 413-2-9, č. 8-10.

Posun v úrovni organizace je čitelný z programu konference z roku 1933.²³⁶ Třídenní konference opět zahrnovala přednášky na nejrůznější témata: o Čechoslovácích, technických záležitostech spojených s pobytem v Praze, studentských organizacích, československé kultuře, zdravotním a sociálním pojištěním, školství, tisku, průmyslu i trampingu. Mezi přednášejícími figurovali například profesori Bohumil Němec či Karel Stloukal. Každý den se odehrával někde jinde, čtvrteční zahájení se konalo v pražské YMCA, pak následovala plavba na Zbraslav spojená s piknikem, zpěvem při zpáteční cestě. V pátek si studenti prohlédli univerzitní knihovnu, vyslechli si druhý cyklus přednášek a následoval společenský večer se slíbenou účastí zaměstnanců konzulátu. V sobotu se účastníci setkali ve studentském domově, přičemž celý třídenní podnik byl zakončený večírkem. Konference byla určena nejen pro americké, ale pro všechny anglicky mluvící studenty, přičemž nebylo nutné absolvovat ji celou, bylo možné se přihlásit na jednotlivé dny.²³⁷

Dalším úkolem bylo pořádání pravidelných společenských sešlostí, čajů a zábavních večerů. Všichni studenti byli zváni na *Thanksgiving dinner*, pořádala se Halloweenská party s kostýmy,²³⁸ předvánoční sešlost,²³⁹ na konci letního semestru se konala party na rozloučenou.²⁴⁰ Brackett Lewis ve spolupráci se studentskou sekci pořádal v jarních a letních měsících (nejen) pro studenty každý týden celodenní nedělní výlety („*student hikes*“),²⁴¹ zájem o ně však postupně opadal. Oblibě se u studentů těšila i návštěva tábora YMCA na Sázavě.²⁴²

Studentská sekce také velmi úzce spolupracovala se sekci sociální. Její členi a především členky byli vyzýváni, aby zvali americké studenty na návštěvy domů, na

---

²³⁶ NA ČR, AÚ, k. 7, folio 413-7-6, č. 1, 2.

²³⁷ NA ČR, AÚ, k. 7, folio 413-7-6, č. 3.

²³⁸ NA ČR, AÚ, k. 17, folio 413-17- 2, č. 108 - rok 1936 - pořádáno společně s *Prague English Club*. a NA ČR, AÚ, k. 20, folio 413-20-10, č. 50 - rok 1937.

²³⁹ Třeba Setkání v Tokajském tanečním sklípku 10. prosince 1936. NA ČR, AÚ, k. 17, folio 413-17-8, č. 16.

²⁴⁰ Například *Last Get Together Party* na Barrandovských terasách. NA ČR, AÚ, k. 17, folio 413-17-8, č. 20.

²⁴¹ Například výběr pro jaro a léto 1934 byl: Šárka, Všenory-Skalka-Řevnice, Lodí do Mělníka, Štěchovice-Janské Proudy, Sázavská stezka, Příbram, Konopiště, Lány-Křivoklát. NA ČR, AÚ, k. 13, folio 413-13-5, č. 13.

²⁴² Dle požadovaného vybavení se dá předpokládat, že studenti strávili prodloužený víkend hraním tenisu a koupání. NA ČR, AÚ, k. 5, folio 413-13-5, č. 135.

večeře či na rodinné výlety. Studenti tak měli možnost poznat československou každodennost.

Je nutné si uvědomit, kdo byli američtí studenti. Stipendijní studenti v Praze tvořili menšinu. Snahou ministerstva školství bylo vybírat především potomky krajanů. Důraz byl proto kladen na znalost českého jazyka, což často mělo přednost před ostatními aspekty, jako byly studijní výsledky či charakter. Tento postup byl Americkým ústavem kritizován, protože stipendium tak získali studenti, kteří dle jeho názoru nereprezentovali kvalitně ani jeden národ.²⁴³

Stipendisté pocházeli z chudších poměrů, což nekorespondovalo s všeobecnou českou představou o Američanech. Sám Ústav musel své členy upozorňovat na tuto skutečnost a podněcoval k jejich podpoře – ať už pozváním k rodinné večeři či žádostí o doučování či hodiny konverzace.²⁴⁴ Orodoval za studenty u příslušných orgánů v případě nějaké nešťastné události či náhlého problému – příkladem může být žádost o přidělení místa v dívčím pavilonu studentské kolonie na Letné americké studentce Lydii Kratinové, které nebylo z úsporných důvodů uděleno stipendium a kvůli tragické události v rodině, už tak nemajetné, se její finanční poměry ještě více zhoršily.²⁴⁵

Pak však v Praze působila skupina studentů, kteří si studium platili z vlastních fondů. I ti byli samozřejmě zváni do spolku, protože i oni potřebovali alespoň psychickou podporu a i oni se rádi stali alespoň na chvíli součástí české rodiny. Počet těchto studentů v Praze nemohl Ústav tak přesně monitorovat, jako tomu bylo u stipendistů. Když Emanuel Voska jako první z členů rozdal pozvánky na soukromou večeři v jeho domě, jež byla určena pro všechny americké studenty v Praze, velké bylo jeho překvapení, když mu místo předpokládaných šesti lidí potvrdilo pozvání patnáct.²⁴⁶

Konkurz na výběr československých stipendistů vypisovalo ministerstvo školství a to podle nabídky Institutu pro mezinárodní vzdělávání. Když v roce 1933 konkurz

---

²⁴³ NA ČR, AÚ, k. 14, folio 413-14-1, č. 13, 14.

²⁴⁴ Kancelář pro studium v cizině vydala v roce 1933 Výzvu občanům, kde osvětlovala finanční situaci amerických studentů a nabádala širokou veřejnost, aby se nebáli využívat jejich služeb například pro překlady, jako písaře, lektory či vychovatele. (NA ČR, AÚ, k. 8, folio 413-8-1, č. 74).

²⁴⁵ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-10, č. 19, 20.

²⁴⁶ NA ČR, AÚ, k. 9, folio 413-9-1, č. 29. Voska sám v kalendáři vyzýval, aby se členové nabízeli pro uspořádání večeře jak pro studenty, tak pro významné hosty. NA ČR, AÚ, k. 10, folio 413-10-5, č. 2.

vypsalo pozdě,²⁴⁷ Ústav se snažil převzít veškerou možnou agendu na sebe a ministerstvo zapojit až v poslední, schvalovací fázi výběru.²⁴⁸ Tím rovněž získal větší dohled nad výběrem uchazečů, který obvykle prováděl Jaroslav Kose. Když byli stipendisté vybráni a schválení příslušnou americkou školou, Ústav jim pomáhal se zařizováním potřebných dokumentů, vytvořil pro ně text se základními informacemi, řešil s nimi nečekané krize²⁴⁹ a poskytoval jim kontakty.

Ústav si uvědomoval, jakou moc drží v rukou, když může rozhodnout o oficiální cestě do zahraničí v tak nejisté době. V roce 1939 se již nespolehal pouze na nabídky pocházející od Institutu pro mezinárodní vzdělávání, ale podle seznamu amerických univerzit rozeslal dotazy na možnost stipendia. Snaha se částečně vyplatila, protože mnoho z oslovených univerzit projevilo solidaritu a nabídlo alespoň částečná stipendia. Protektorát podle dochované korespondence odjezdu studentů oficiálně nebránil, stipendisté vybraní na akademický rok 1940/1941 však již do Ameriky neodjeli kvůli problémům s obstaráním potřebných dokladů.²⁵⁰

Student mohl získat stipendium plné či částečné. Plné stipendium hradilo byt a stravu (s výjimkou vánočních a velikonočních a letních prázdnin), částečné poskytovalo slevu z těchto položek. Zájemce musel přihlášky poslat na speciálním blanketu vydaným ministerstvem a doložit rodný list, osvědčení o státním občanství, maturitní vysvědčení či vysvědčení z nejvyššího dosaženého stupně, studijní průkaz (pokud studuje na vysoké škole), lékařské vysvědčení s explicitně uvedeným stavem zubů a očí a vystavené podle zásad platných pro vystěhovalce do Spojených států, k němu musel být přiložený i anglický překlad, vlastní fotografii s podpisem, anglicky psaná doporučení, průkaz o znalosti anglického jazyka, anglický blanket o dosavadní studiu uchazeče, podrobný životopis, průkaz o zproštění činné služby vojenské pro daný rok, prohlášení, že nastoupí cestu před počátkem studijního roku včas a druhé prohlášení, že se podrobí všem podmínkám určeným ministerstvem školství a národní osvěty při

---

²⁴⁷ NA ČR, AÚ, k. 8, folio 413-8-1, č. 41. Ministerstvo zpoždění omlouvalo tím, že čekalo, až bude známý rozpočet.

²⁴⁸ Ústav argumentoval také tím, že na rozdíl od Ministerstva může dát inzerát na konkurz do novin a tím zvýšit zájem veřejnosti.

²⁴⁹ NA ČR, AÚ, k. 1, folio 413-1- 4, č. 5. - Slečně Marčanové, která si zařídila již všechny potřebné dokumenty, bylo odmítnuto visum, nakonec však odcestovala na *Centenary Collegiate Institute*. NA ČR, AÚ, k. 5, folio 413-5-2, č. 31.

²⁵⁰ NA ČR, AÚ, k. 28, folio, 413-28-2, č. 14.

udělení stipendijního místa. Stipendisté rovněž mohli žádat o zvláštní podporu ministerstva školství, což znamenalo další příspěvek na obě cesty a kapesné. Tito žadatelé měli dodat vysvědčení o majetkových poměrech.²⁵¹

Jaký byl tedy poměr československých stipendistů studujících v Americe a amerických stipendistů studujících v Československu? Dle statistiky uvedené v knize Školské a kulturní styky s cizinou by celkový poměr pro rozmezí let 1920 až 1937 byl 124 Čechoslováků ku 87 Američanům.²⁵² Jedná se o druhé nejvyšší počty hned po studentské výměně s Francií.²⁵³ Je však dobré si uvědomit, že se nejedná o celkový počet studentů daného národa v dané zemi. Podle statistiky Institutu pro mezinárodní vzdělávání mezi lety 1921 a 1930 studovalo ve Spojených státech celkem 344 Čechoslováků,²⁵⁴ z toho stipendistů bylo 48.²⁵⁵

4.2 Přednášková činnost

8. *Existuje, aby: zařídil přednáškové pobyty předních československých profesorů v Americe a amerických profesorů v Československu.*

7. *Existuje, aby: byl nápomocen prostřednictvím doporučujících dopisů a dalších dostupných prostředků nekomerčním návštěvníkům Ameriky.*

Za stručným bodem číslo osm se skrývá jedna z nejčastějších aktivit, které Ústav zajišťoval. Přednášková činnost byla základem práce každé sekce, protože byla nejpřirozenějším způsobem, jak prezentovat nové trendy v oboru jejich zájmu a představovat činnost svých hostů a členů. Většina přednáškové činnosti tak byla v rukou

---

²⁵¹ NA ČR, AÚ, k. 28, folio 413-7-3, č. 1-4.

²⁵² BERINGER, s. 182-183. Výměny však začaly probíhat až od roku 1922 v případě Američanů, 1923 v případě Čechoslováků.

²⁵³ Zde byl poměr 329 Čechoslováků ku 148 Francouzům (BERINGER, s. 182-183.). Výměna s Británií byla oproti tomu velmi chudá, počet Čechoslováků není uvedený vůbec, počet Britů byl 10.

²⁵⁴ NA ČR, AÚ, k. 29, folio 413-29-3, č. 88, *Institute of International Education. Tenth annual report of the director*, October 1929, s. 16-17. Pro srovnání - Německo 979 (prudký nárůst v posledních dvou sledovaných letech), Rakousko 218, Maďarsko 299 a Polsko 479.

²⁵⁵ BERINGER, s. 182-183.

jednotlivých sekcí a patřilo mezi jejich náplň práce sledovat návštěvy významných odborníků a získat je pro přednášku pod záštitou Ústavu, tedy exkluzivně pro členy. To samozřejmě zvyšovalo prestiž Ústavu.

Součástí starosti o hosta však nebylo jen propagovat jeho přednáškové turné. V možnostech Ústavu bylo zajistit setkání s osobnostmi, které bylo přínosem pro obě strany. Dále cítil povinnost připravit svým hostům program na míru, vytvořit pro ně co nej příjemnější prostředí, a tím samozřejmě usměrnit jejich názor na Československo.²⁵⁶ Existovali pak i natolik významní hosté, pro které byl pořádán společenský večer na jejich počest, čímž rovněž zajistil svým členům exkluzivní možnost pohovořit se zahraniční osobností tváří v tvář. Se vznikem odboček si pak jednotlivá centra občas přednášející půjčovala.

Stát návštěvy významných akademiků a vědců podporoval. Kniha Školské a kulturní styky s cizinou vyjadřuje jednoznačně kladný postoj ministerstva školství: „(...) při návštěvách jednotlivých profesorů jako hostů dochází a může dojít k intenzivnímu poznání jednotlivce jako představitele vědecké práce a k intenzivnímu poznání pracovní a vědecké atmosféry jednotlivé vysoké školy nebo jednotlivé pracovní skupiny kolem určitého vědeckého vůdce.“²⁵⁷ Podle statistiky uvedené ve stejné knize, počet profesorů ze Spojených států stojí na třetím místě za Francií a Polskem. Mezi lety 1920 a 1936 přednášelo v Československu devatenáct profesorů²⁵⁸ ze šestnácti různých škol a dohromady přednesli čtyřicet osm přednášek.

Ústav měl přehled o přijíždějících hostech buď díky informovaným členům z jednotlivých sekcí, nebo díky zprávě z ministerstev, nebo přes upozornění od spolupracující mezinárodní organizace - Institut pro mezinárodní vzdělávání totiž každoročně posílal Ústavu seznam vysokoškolských profesorů na sabatiku, kteří plánují strávit tento rok v Evropě, zprávy o profesorech přítomných na kontinentě posílala i *International Committee of Historical Sciences*.²⁵⁹ Postupem času byli někteří návštěvníci o existenci Ústavu již zpraveni svými kolegy, případně je Ústav sám pozval.

---

²⁵⁶ Zachovaly se především programy hostů, kteří v Československu strávili v průměru tři dny v rámci své cesty Evropou.

²⁵⁷ BERIGNER, s. 44.

²⁵⁸ Z toho šestnáct profesorů v Praze, devět v Brně a tři v Bratislavě.

²⁵⁹ NA ČR, AÚ, k. 3, folio 413-3-5, č. 7. – zpráva o příjezdu historika Bushnell Harta.

Americký ústav se tak staral nejen o přednášející, které pozvala univerzita,²⁶⁰ ale zajímavé akademiky zval i sám. Tito akademici samozřejmě ve statistice *Školských a kulturních styků s cizinou* chybí.

Jako příklad pozvaného akademika jsem vybrala historika Davida S. Muzzey a jeho pražský pobyt v roce 1936, protože program jeho návštěvy je jeden z nejlépe dochovaných a také se jedná o osobnost, která přijela přímo na pozvání Amerického ústavu.²⁶¹ Profesor Muzzey se narodil v roce 1870 v Lexingtonu v Massachusetts, vystudoval klasická studia na Harvardu a v postgraduálním studiu pokračoval v Evropě na berlínské univerzitě a na Sorboně.²⁶² Evropské prostředí mu tedy nebylo zcela cizí. Do Československa přijel již jako profesor Kolumbijské univerzity v dubnu 1937, jeho pobyt čítal celkem osm dní, v nichž přednesl čtyři přednášky. První kontakt byl navázán v říjnu roku 1936, kdy Americký ústav získal informaci od Institutu pro mezinárodní vzdělávání, že profesor Muzzey bude přednášet v Paříži. Ústav nemohl nabídnout jinou finanční kompenzaci než uhrazení zpáteční cesty z Paříže druhou třídou. Muzzey pozvání přijal, s odkazem na pražský pobyt profesora Strattona v předešlém roce ho však zajímalo, zda budou i jemu uhrazeny výdaje spojené s výplní volného času. Ústav musel vyjednávat a dohodl se s Muzzeyem na pokrytí všech výdajů spojených s pobytem v Praze namísto cesty. Muzzey však s odvoláním na fakt, že je vdovec, docílil plného hrazení svého pobytu.²⁶³ Témata přednášek byla pro československé publikum vybrána následovně: Agrární problém ve Spojených státech Severoamerických, Průmyslový problém ve Spojených státech, Nový úděl a Nejvyšší soud a Nová koncepce americké neutrality.²⁶⁴

Jeho pobyt byl zahájen večerí na hostovu počest spojenou s první přednáškou, kam bylo pozváno přibližně šedesát hostů.²⁶⁵ Při svém pobytu se Muzzey setkal s ministrem zahraničních věcí Kamilem Kroftou a ministrem zemědělství Josefem Zadinou, prezidentem Benešem, s americkým vyslancem Butler Wrightem a Zdeňkem

---

²⁶⁰ Což byl například chemik Merle Randall v roce 1932. NA ČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-9, č. 1

²⁶¹ NA ČR, AÚ, k. 21, folio 413-21-1, č. 155-238.

²⁶² “Muzzey, David Saville“ (1870-1965), *Educators, Historians*, *Oxfordindex.oup.com* [online] < <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/anb/9780198606697.article.1400433>>. Přístup dne 10. července 2015.

²⁶³ NA ČR, AÚ, k. 21, folio 413-21-1, č. 230-238.

²⁶⁴ NA ČR, AÚ, k. 21, folio 413-21-1, č. 179.

²⁶⁵ NA ČR, AÚ, k. 21, folio 413-21-1, č. 216.

Fierlingerem. Byl pozván do Národního divadla na Borise Godunova jako host ministerstva zahraničních věcí a na blíže nespecifikovaný koncert jako host Amerického ústavu. Navštívil Národní banku a Masarykovy domovy a absolvoval procházku Prahou ve společnosti profesora Otakara Odložilíka.²⁶⁶ Americký ústav ve své výroční zprávě zhodnotil Muzzeyův pobyt jako zdařilý a velmi přínosný, nejen z hlediska odborného, ale i manažerského, protože Ústav poprvé spolupracoval s dalšími společnostmi, jmenovitě s Českou obchodní společností a Československou akademií zemědělskou.²⁶⁷

Podobnou péči jako akademikům věnoval Ústav i význačným osobnostem na cestě Evropou. Příkladem může být již zmiňovaná návštěva Nicholase Butlera z roku 1931, jenž po svém pobytu Ústav velmi propagoval a z pozice prezidenta mu zajistil příspěvek od Carnegieho nadace,²⁶⁸ a Herberta Hoovera, který již coby bývalý prezident přijel do Československa v roce 1938.²⁶⁹

Nad čím Ústav vyjadřoval znepokojení, byl nedostatek reciprocity ze strany Československa. Mezi lety 1919 a 1936 přednášelo ve Spojených státech deset profesorů, přičemž do statistiky jsou započítáni i profesori z německých vysokých škol.

Stejně jako studentům, i profesorům poskytl Americký ústav před odjezdem doporučující dopisy a kontakty. Možnost takto vyjet do zahraničí nabízely pracovníkům dvě americké nadace, Rockefellerova nadace a Carnegieova nadace pro mezinárodní mír. Rockefellerova nadace se soustředila na udělování stipendií především mladým vědeckým a odborným pracovníkům z oborů věd přírodních, lékařských a sociálních.²⁷⁰ Carnegieova nadace se primárně zaměřovala na učitele věnující se mezinárodnímu právu a příbuzným předmětům,²⁷¹ tedy disciplínám posilujícím mezinárodní mír, oslovovala však i osobnosti, které skrze svoji odbornost mohly přispět k rozvoji mezinárodní vědecké spolupráce bez ohledu na obor. Právě Carnegieova nadace proto vyzvala Jaroslava Heyrovského, aby pod její patronací přednášel jako hostující profesor na kalifornských univerzitách o svých elektrochemických pracích. Heyrovského

---

²⁶⁶ NA ČR, AÚ, k. 21, folio 413-21-1, č. 179.

²⁶⁷ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-5, č. 138.

²⁶⁸ Ústav například sháněl filmaře, který by zachytil předání čestného doktorátu. NA ČR, AÚ, k.2, folio 413-2-2, č. 31. Polišenská však uvádí, že k předání titulu pravděpodobně nedošlo, Butler nefiguruje v seznamu udělených doktorátů za rok 1931 ani za další léta. POLIŠENSKÁ, 1. svazek, s. 33-34.

²⁶⁹ NA ČR, AÚ, k. 23, folio 413-23-7, č. 4.

²⁷⁰ BERINGER, s. 185.

²⁷¹ BERINGER, s. 185.

šestiměsíční cesta se tak zařadila mezi jeden z nejvýznamnějších pobytů československých přednášejících v Americe. Americký ústav byl Heyrovskému při přípravách na tuto náročnou cestu k dispozici, zařídil mu především množství doporučujících dopisů jak od Čechoslováků, tak od amerických přátel, které mu měly na místě ulehčit kontaktování osob, s nimiž se chtěl sejít z vlastního soukromého zájmu, které chtěl oslovit jménem Amerického ústavu, či které mu byly doporučeny jeho kolegy jako hodné k setkání.²⁷²

Heyrovský shrnul své zážitky do článku „*Referát o mém zájezdu do Spojených států*“ pro Chemické listy.²⁷³ Heyrovský uvedl, že jeho stáž navazovala na pět let staré hostování organického chemika Marstona Taylora Bogerta z Kolumbijské univerzity. Jeho cesta se skládala z dvouměsíčního hostování na Kalifornské univerzitě v Berkeley a následně stejně dlouhého pobytu na Kalifornském technologickém institutu v Pasadeně. Poté pokračoval zpět na východ, aby přednesl nyní už samostatné přednášky na dalších prestižních univerzitách, například Stanfordově univerzitě, Ohijské státní univerzitě v Columbusu, Princetonské univerzitě v New Jersey, a na Cornellově univerzitě ve státě New York, ale i ve vědeckých centrech, například pro chemiky ve filadelfské petrolejářské společnosti.

Co se týče stránky společenské, cestu Spojenými státy popsal jako velmi radostnou a naplňující, samotná cestování bylo „*velice příjemné díky dokonalému pohodlí dopravních prostředků a ubytování a nepřekonatelné americké technické kultuře*“.²⁷⁴ Obvykle se starosti o něj ujali místní krajané,²⁷⁵ případně jeho američtí kolegové, kteří ho přijali k sobě domů a ukazovali mu americké krásy. Po splnění svých pracovních povinností se mu nejvíce věnoval profesor Bogert, který mu ukázal americkou přírodu a zavezl Heyrovského až ke kanadským hranicím.

Heyrovský ve svém článku zachytil základní rozdíly mezi československým a americkým vysokým školstvím. Nejvíce se o nich rozepisuje při srovnání s univerzitou v Berkeley, kde se kladl důraz na praktická cvičení a semináře a průběžné testy, přednášky byly jen nudným základem, jehož nastudování měl student zvládnout i sám

---

²⁷² NA ČR, AÚ, k. 8, folio 413-8-2, č. 22 - výzva k zaslání doporučujících dopisů pro Heyrovského

²⁷³ NA ČR, AÚ, k. 10, folio 413-10-10, č. 1-2.

²⁷⁴ NA ČR, AÚ, k. 10, folio 413-10-10, č. 1, s. 2.

²⁷⁵ Všechny ve svém článku jmenuje. V Pasadeně byl dojat, když mu uspořádali večírek s hudbou na rozloučenou.

z učebnic. Aby takto mohla univerzita fungovat, muselo být však splněno několik předpokladů. Předně, nutné bylo dostatečné personální zabezpečení: „*Na univerzitě s 12 000 žáky – tedy o něco větší než Karlova – je 12 řádných profesorů chemie, 3 associate prof., 7 docentů (lecturers), 3 Visiting Professors, četa asistentů, demonstrátorů a mechaniků, sklář, vedle skladníků a sluhů.*“²⁷⁶ Dále bylo nutné vydávat velmi dobré a aktuální učebnice, ze kterých mohli studenti čerpat na semináře, kde již bylo jediným úkolem profesorů propojit jejich odborné znalosti s jejich reálným využitím.

Dále na školách velmi obdivoval jejich vybavenost. Nejen, že laboratoře a studovny byly vždy maximálně praktické a účelné, technické zázemí bylo výrazně vyspělejší, než tomu bylo v Československu. Za nejlépe zařízený označil nově otevřený technologický ústav na Massachusettském technologickém institutu v Bostonu. Právě Massachusettský technologický insitut a Harvardovu univerzitu považoval za nejvhodnější pro „*naš dorost*“, protože jednak nabízejí „*nejvhodnější podmínky k osvojení si širšího chemického vzdělání*“²⁷⁷, jednak jsou mentalitou nejbližší evropské kultuře.

Při srovnání situace československé s americkou dobře nevyšla ani vědecká komunita. Heyrovský ve svém textu několikrát zdůraznil, že Američané jsou velmi úspěšní, protože již od studií je kladen důraz na diskusi a výměnu poznatků. „*Vedle technické kultury mají moderní američtí přírodovědci i vysokou kulturu vědeckou a všeobecnou. Jejich metody předčí naše hlavně systematickou a organisovanou dělbu práce. (...) Všichni si tu nezištně a obětavě vypomáhají vědomostmi i experimentální spoluprací. Tím se ostře liší jejich postup od našeho přísně individualistického, kde většinou pracujeme sami jako poustevníci, obehnutí takřka čínskou zdí proti vlivům a radám okolí, jež přijímáme spíše s nedůvěrou. (...) Takže se zdá, že minula doba, kdy američtí badatelé si chodili osvojovat do Evropy základy moderní vědy; spíše by tomu mělo být – aspoň ve fyzikální chemii – naopak.*“²⁷⁸

Heyrovský přijel z Ameriky jednoznačně nadšen a sdílením svých poznatků jistě výrazně přispěl k pozitivnímu obrazu americké kultury v Československu. Je dobré si

---

²⁷⁶ NA ČR, AÚ, k. 10, folio 413-10-10, č. 1, s. 2.

²⁷⁷ NA ČR, AÚ, k. 10, folio 413-10-10, č. 2, s. 4.

²⁷⁸ *Tamtéž.*

uvědomit, že se při svých cestách pohyboval ve velmi specifickém prostředí, zprávu o stavu americké společnosti je proto nutné vztahovat pouze k akademickému prostředí a jeho poměrům. Na druhou stranu, důvěryhodnost jeho svědectví dodává fakt, že díky svým studiím na prestižních evropských univerzitách měl pro toto prostředí srovnání.

Svůj článek zakončil slovy: „*Po svých zkušenostech s kolegy příslušníky jiných velikých národů troufám si tvrditi, že nemáme přátel nám více nakloněných s opravdovou upřímností a úctou nad demokratické Američany.*“²⁷⁹

4.2.1 Sekce

Protože sekce v sobě koncentrovaly přední odborníky se zájmem o anglosaský svět, jejich aktivita měla moc zvyšovat povědomí o Ústavu a jeho prestiž. Působily dvěma směry. Odbornou veřejnost informovaly o nových trendech v jejich oboru skrze přednášky, tisk a přehledy nové literatury. Totéž nabízely i svým členům společně s možností využít jejich vlastních zkušeností ve společnosti, která jejich aktivitu ocení a zužitkuje:

9. Existuje, aby: prostřednictvím zpráv o americkém směřování, přednášek přednesených hostujícími profesory a prací jednotlivých sekcí mohl být nápomocný těm profesím, které sledují americký vývoj, přejímají a aplikují americkou zkušenost pro místní podmínky. Mezi tyto sekce v současnosti patří: zemědělská, komerční, inženýrská, žurnalistická, literární, zdravotní, vědecká, sociální a studentská.

S vytvořením dalších sekcí se stále počítá

Činnost sekcí záležela na agilitě jejich předsedů. Když opomineme sekci studentskou, nejaktivnější hned od začátku byly sekce novinářská a komerční, které zařizovaly propagaci Ústavu. Sekce komerční se chopila vytvářet informativní bulletin a další propagační materiály. Sekce novinářská zajišťovala publikaci zpráv o činnostech a plánovaných či proběhnutých akcích Ústavu a rovněž spolupracovala s americkými

---

²⁷⁹ *Tamtéž.*

novináři v Praze – zajišťovala jejich přítomnost u vhodných událostí.²⁸⁰ Doplnovala je sekce literární, jež se výrazně prezentovala hlavně díky osobnosti Otakara Vočadla, mohutně propagujícího nejen anglický jazyk, ale přímo americkou literaturu. Z kalendářů lze vyčíst, že neúnavně pořádal přednášky pokrývající všechny žánry americké literatury. Dokonce dal podnět k sestavení ochotnického divadelního kroužku, který by hrál hry současných amerických dramatiků.²⁸¹ Podobně výrazné individuality vedly sekci vědeckou, kde první předseda Jaroslav Heyrovský byl v roce 1933 nahrazen Silvestrem Prátem. Bylo také stanoveno, že vědecká sekce bude primárně určená pro odborníky v přírodních vědách, badatelům z jiných oborů však vstup zapovězen nebyl.²⁸²

Další čínorodá sekce – zemědělská – měla tu výhodu, že její předobraz již existoval jako Ústřední americká komise Československé akademie zemědělské. Ustavení sekce inženýrské a zdravotní naopak trvalo nejdéle, svoji roli jistě sehrála časová vytíženost členů.

Zvláštní postavení měla sekce sociální, fungující hlavně jako pomocná pro ostatní sekce. Pomáhala zařizovat exkurze, starala se o podpůrný fond, zabezpečovala komfort hostů a studentů a oslovovala členky v otázce možnosti hostit americké studenty či návštěvníky.²⁸³

Činnost sekcí se pak hodnotila na schůzích výboru, kde se předčítaly jejich zprávy. Úspěšnost sekce opravdu velmi záležela na momentálním nadšení a časových možnostech členů. Například zdravotnická sekce byla jeden rok kritizována za téměř nulovou činnost, následujícího roku pak vyzdvihována pro publikační aktivitu.²⁸⁴ Sekce mezi sebou přirozeně také spolupracovaly, protože oblasti jejich zájmů se v určitých případech prolínaly, někdy společně pořádaly schůze.²⁸⁵ Není mi však známo, že by některý z členů působil v několika sekcích zároveň.

---

²⁸⁰ Sekce novinářská byla dokonce svými přednáškami natolik aktivní, až byla napomenuta, že zasahuje výběrem obecných témat přednášek do běžných vysokoškolských přednášek. NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-5, č. 32.

²⁸¹ NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-4, č. 42. Byl dán podnět k založení kroužku, ale činnost kroužku dál doložena není.

²⁸² NA ČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-9, č. 2 - zápis ze schůze sekce vědecké.

²⁸³ NA ČR, AÚ, k. 8, folio 413-8-1, č. 40.

²⁸⁴ NA ČR, AÚ, k. 8, folio 413-8-1, č. 40-41.

²⁸⁵ Například NA ČR, AÚ, k. 8, 413-8-1, č. 12.

Oproti předpokladům, další sekce vytvořeny nebyly. Jediné přibývší sekce se objevily již v roce 1931 a byly to sekce literární a sociální. Na popud Arthura Gaetha se zvažovalo vytvoření sekce pro věřící. K tomuto tématu není bez zajímavosti podotknout, že vedení Ústavu bylo svými aktivitami úzce propojeno s křesťanskými organizacemi, především s YMCA / YWCA.²⁸⁶ Tímto způsobem mohl být křesťanský prvek přítomný i na akcích uspořádaných ve spolupráci s organizacemi pro mladé křesťany, což byly zejména tábory a některé studijní zájezdy zahraničních hostů. Čím by však byl program sekce pro věřící specifický, nebylo dále rozvedeno.

4.3 Informační služby a osvětová činnost

10. Existuje, aby: katalogizoval práce o Americe v Praze již publikované, což mu umožní poskytnout žádané informace a rovněž je zpřístupní zájemcům. Aby radil knihovnám a jednotlivcům ohledně nákupu knih a periodik Amerikou publikovaných, či se Amerikou zabývajících.

Už od prvních návrhů se počítalo se zřízením knihovny při Americkém ústavu. Příruční knihovna opravdu vznikla, i když pravděpodobně prostorem mnohem skromnějším, než v představách zakladatelů. Nacházela ve skladové místnosti vedle dvou kanceláří Ústavu v budově pražské YMCA. Americký ústav pro svou knihovnu publikace sám nakupoval, ale doplňoval ji i členskými dary. Přesný soupis všech knih jsem nenalezla, z pramenů je ale patrné, že obsahovala aktuální denní tisk a časopisy, zejména americké odborné časopisy, které nebyly přístupné v jiných knihovnách, ale odebíral je například jeden člen, který je po prostudování knihovně věnoval. Dále pak základní literaturu o Americe, anglicky psanou o Československu a opět anglicky psanou odbornou i krásnou literaturu, kterou bylo nesnadné jinde sehnat.²⁸⁷ O nákupu nových titulů se hlasovalo na výborových schůzích.

---

²⁸⁶ Brackett Lewis byl ředitelem YMCA, Ella Friedlová zde pracovala jako sekretářka a samotný ústav v budově pražské YMCA našel útočiště.

²⁸⁷ Například Vočadlův seznam chybějící odborné i beletristické literatury v knihovně NA ČR, AÚ, k. 6, folio 413-6-4, č. 10.

V rámci vytýčeného programu prováděla literární sekce průzkum o stavu american v knihovnách a obesílala je s dotazem, jak k získávání american přistupují, například jestli svou sbírku rozšiřují.²⁸⁸ Cílem bylo vytvořit katalog všech american přístupných z československých knihoven, který pak mohl sloužit zájemcům jako hlavní orientační dokument po fondech a pomoci jim najít vhodnou literaturu k jejich tématu.

Sekce byla rovněž v kontaktu s bibliografickými odborníky a samozřejmě sama sledovala zajímavé nové československé i americké knihy a překlady. O těch byli pak členové zpraveni v kalendářích. Cílem této činnosti bylo nejen udržovat přehled o literárním dění, ale také zefektivnit schopnost poradit zájemci s nalezením literatury, kterou ke svému tématu potřeboval. Jelikož se na Americký ústav obraceli i Američané studující československé reálie, snahou Ústavu bylo nejenom nasměrovat tazatele ke správné literatuře, případně pro něj provést plnou rešerši, ale doporučit mu kontakt na odborníka pro danou věc. Brackett Lewis se například obracel na povolanou osobu z ministerstva školství s žádostí, aby mu byl doporučen etnograf se zájmem o česká řemesla. Ústav byl totiž osloven na doporučení konzulátu v Chicagu americkým studentem, který nemohl ve Státech najít dostatečné prameny pro svou studii o českých řemeslech.²⁸⁹

Literární sekce pak v roce 1936 sama vydala publikaci *Selections from Czechoslovak Literature and science*. Cílem knihy byla propagace československé vědy a literatury a obsahovala celkem dvanáct do angličtiny přeložených vědeckých článků a ukázek z knih, přičemž „všechny ony články jsou tak voleny, aby nenarážely na národní, náboženské či politické city“.²⁹⁰

---

²⁸⁸ NA ČR, AÚ, k. 6, folio 413-6-8, č. 44 (dopis knihovně Národního muzea) a č. 45 (dopis ředitelství Knihovny hlavního města Prahy).

²⁸⁹ NA ČR, AÚ, k. 8, folio 413-8-4, č. 86 (dopis studenta) a č. 85 (dopis na MŠANO).

²⁹⁰ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-6, č. 59. Pro zajímavost přidávám seznam použitých textů: ČAPEK, K.: *Láska k národu* (z *Rozhovorů s T. G. Masarykem*), ČAPEK, T: *Moje Amerika*, ŠOUREK, O.: *Dvořák v Americe*, KOPTA, J.: *Třetí rota doma*, NĚMEČEK, Z.: *Na západě od Panonie*, MATIEGKA, J.: *Duševní rovnocennost evropských plemen*, HRUBÝ, K.: *Genetika v Československu*, ULRICH, F. – BĚHOUNEK, F.: *Jachimovské radium*, ALBERT, B.: *Nemocnice v sociálně-zdravotní službě průmyslového města*, TOLAR, V.: *Posuzování zdravotního stavu a tělesné konstituce ve zjišťovací a vyšetřovací akci Baťovy nemocnice ve Zlíně*, REICH, E.: *Zemědělské družstevnictví*. (NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-6, č. 66 a 68).

Americký ústav si rovněž založil vlastní seznam slovanofilů mezi profesory amerických univerzit²⁹¹ a samozřejmě seznam kateder slavistiky ve Spojených státech.²⁹² Vytvářel i seznamy méně obvyklé, které většinou vznikly jako vedlejší produkt při sestavování odpovědi. Dokladem je například seznam významných českých hudebníků. Podnětem k jeho sepsání byla žádost předsedkyně Mezinárodní sekce americké národní federace hudebních kruhů o radu, kdo by jí mohl pomoci se sestavením osmi až šestnácti asi devadesát minut trvajících programů prezentujících kvalitně československou hudbu, od počátků, přes lidovou hudbu, až po nejmodernější směry. Hudební ukázky by měly být proveditelné zpěvně, na pianě, houslích, čele, případně komorně. Dále měla tazatelka mnoho dalších námětů na americko-československou hudební výměnu, zahrnující například živý přenos československé hudby do Ameriky prostřednictvím Radiojournalu. Pro zodpovězení jejích dotazů tak musel být sestaven seznam hudebníků, jež byli schopni takto specifické dotazy zodpovědět.²⁹³ Z popisu předešlé situace je zřejmé, že Ústav působil jako mediátor mezi tazatelem a odborníkem schopným kvalitně odpovědět. Ze své pozice se snažil každý dotaz řešit co nejzodpovědněji.²⁹⁴

Ve svém programu se AÚ dále zavazuje, že existuje, aby:

3. Vedl katalog pracovníků a institucí zabývajících se nekomerčními aktivitami v Československu, aby mohli americké návštěvníky snadno zkontaktovat s tím, s kým se chtějí spojit. Institut zajistí uvedení k těmto pracovníkům a institucím.

11. Podával pravidelné zprávy přátelům Ameriky, svým dopisujícím členům, českému, slovenskému a americkému tisku. Tyto zprávy se týkají kulturního vývoje, vědeckých pokroků a sociálního růstu dosaženého v Československu.

---

²⁹¹ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-6, č. 34-39.

²⁹² NA ČR, AÚ, k. 9, folio 413-9-9, č. 32-38.

²⁹³ NA ČR, AÚ, k., 20, folio 413-20-1, č. 113-114.

²⁹⁴ Mezi další netradiční dotazy patřilo 11 otázek týkajících se čs. zahraniční politiky (NA ČR, AÚ, k. 11, folio 413-11-6, č. 24), kterými tazatel zaměstnal několik profesorů Univerzity Karlovy a dotaz amerického studenta divadla, jaké možnosti má, pokud chce studovat herectví v Československu (NA ČR, AÚ, 413-6-3, č. 16.)

12. *Spolupracoval na organizaci Pražské letní školy a dalších podobných kurzů pro zahraniční návštěvníky, které se věnují záležitostem československým a slovanským.*

13. *Působil jako korespondent zahraničních institucí s podobným zaměřením.*

Jedenáctý bod byl naplňován vůči svým v republice dlícím členům rozesíláním kalendářů, pro zahraniční byly určeny Zprávy pro dopisující členy. Podle potřeby byly k dopisům přikládány přepisy důležitých přednášek, nebo vyjádření k nastalé situaci, čehož bylo využíváno především v krizových letech na konci třetí dekády.

S širokou veřejností Ústav nejběžněji komunikoval prostřednictvím tisku, především tak, že buď přizval novináře předních deníků přímo na pořádané akce, nebo sám rozesílal noticky shrnující kupříkladu slavnostní akci či pobyt významného zahraničního hosta.

Odborné zprávy byly v režii jednotlivých sekcí. Ty se staraly, aby se jejich členové snažili sdílet své zkušenosti v odborném tisku, či publikovat v zahraničních časopisech. Jedním z jejich velkých úkolů bylo přesvědčit své členy, aby své výzkumy zpracovávali pro mezinárodní odbornou veřejnost, nikoli jen pro své působiště.

Neexistuje seznam organizací, pro které byl Ústav oficiálním korespondentem. Jak už bylo uvedeno výše, spolupráce se zahraničními protějšky byla navázána ve druhé polovině 30. let, kdy také potřeba Ústavu napravit obraz Československa na Západě vzhledem k politické situaci výrazně vzrostla.

Hned na podzim roku 1931 byl Americký ústav přizván k pořádání třetího ročníku Pražské letní školy / *Prague Summer School* v roce 1932,²⁹⁵ dalším pořadatelem byla Britská společnost pro Československo / *The British Society of Czechoslovakia*. Trvala deset dní a konala se v prostorách Karlovy Univerzity v Praze, součástí byly i výlety s průvodci přizpůsobené podle zájmu účastníků. Leták k akci sliboval přednášky, které posluchačům více do hloubky přiblíží historii střední Evropy a usnadní jim pochopit současnou situaci.²⁹⁶ Pořadatelé svojí pozvánkou cílili především na studenty a turisty, tedy nikoliv na studijní skupiny, které jsou v letních měsících na cestě po

---

²⁹⁵ NA ČR, AÚ, k. 2, folio 413-2-6, č. 47.

²⁹⁶ NA ČR, AÚ, k. 5, folio 413-5-6, č. 3.

Evropě.²⁹⁷ O letní škole se Ústav překvapivě nezmiňuje ve Zprávě o letních aktivitách pro rok 1932.²⁹⁸

Je zarážející, že v programu Ústavu figuruje jmenovitě Pražská letní škola, protože v roce vydání této brožury se již druhým rokem pro nedostatek zájmu nekonala.²⁹⁹ Ani v dalších letech jsem snahy o obnovu této tradice nenašla, Americký ústav se spíše soustředil na péči o přijíždějící studijní skupiny.

Čtrnáctý bod zůstal nenaplněn:

14. Existuje, aby: zajistil – případně vybudoval – Americký dům, který bude k dispozici zahraničním návštěvníkům Prahy, zajistí jim místo setkávání s Čechoslováky se zájmem o podobná témata a stane se hlavním centrem pro mezinárodní styky a porozumění.

Jak již však bylo v práci několikrát zmíněno, vedení Ústavu se tohoto plánu nevzdávalo a reálně počítalo s jeho uskutečněním v rámci let. Za dočasný „Americký dům“ by však bylo možné považovat budovu pražské YMCA.

4.4 Cestovní ruch

Jan Štemberk řadí Spojené státy mezi země s velkým potenciálem pro zvýšení příjezdového cestovního ruchu, ale s celou řadou překážek, počínaje vzdáleností a minimem informací o Československu.³⁰⁰ Americký ústav si uvědomoval palčivost této

---

²⁹⁷ Pořadatelé si uvědomovali, že nabídka cyklu přednášek nemusí být pro tuto cílovou skupinu lákavá. Odkazovali proto v letáku na možnost spojit příjemné s užitečným a pobyt v některých ze západočeských lázní si školou zpestřit.

²⁹⁸ NA ČR, AÚ, k. 4, folio 413-4-1, č. 37-39.

²⁹⁹ NA ČR, AÚ, k. 13, folio 413-13-8, č. 92.

³⁰⁰ ŠTEMBERK, Jan. *Fenomén cestovního ruchu: možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu*. Pelhřimov, 2009, s. 200. Štemberk uvádí, že propagace Československa ve Spojených státech byla tristní. Propagační materiály bylo možné najít jen při československém konzulátu. Iniciativy se v roce 1938 chopil Čedok, který v roce 1938 založil vlastní propagační centrum a pobočku v New Yorku. (ŠTEMBERK, s. 75) Žádosti Americké státní paroplavby se zastoupením v Československu na ministerstvo zahraničních věcí však ukazují, že ojedinělé pokusy o propagaci Československa soukromými společnostmi byly iniciovány. Paroplavební společnost například žádá ministerstvo o fotografie významných osobností (Archiv MZV, k. 718, Hlavní propagační akce, podřadné propagační

situace, kdy československé cestovní kanceláře nedokázaly odhadnout potřeby amerických hostů, a proto ani neuměly poskytnout kvalitní služby. Navíc hosté, kteří se stali chráněnci Amerického ústavu, nebyli komerční turisté a jejich potřeby byly velmi individuální. Nutnost založit cestovní oddělení tedy vyvstala velmi záhy a hned po svém založení se stala nejvytíženější součástí Amerického ústavu. Toto oddělení však nikdy nemělo v plánu konkurovat zavedeným cestovním kancelářím, ani nemohlo, naopak se někdy neobešlo bez jejich servisu.

Klientela cestovního oddělení Amerického ústavu byla specifická proto, že se jednalo o studijní skupiny. Měla mnohem hlubší zájem o poznávací a vzdělávací aktivity, o kvalitní průvodce a o individuální přístup. Program se tedy přizpůsoboval jejich potřebám, nikoliv přednastaveným pravidlům.

Cestovní oddělení Amerického ústavu, označované také jako cestovní kancelář, tedy skutečně naplňovalo čtvrtý bod programu: *AÚ existuje, aby: Byl nápomocný americkému hostu jak je to jen možné a tím udělal jeho pobyt v Československu příjemnější a cennější – prostřednictvím doporučujících dopisů, naplánováním akcí a profesionálních průvodců, kteří na bázi dobrovolnosti provedou návštěvníky Prahou, ukážou jim památky a obchody. Poskytne hostům informace o turistických zajímavostech, způsobech komunikace a národních zvycích. Ústav také radí příslušným autoritám kdykoliv je to možné, jak být nápomocný cizinci v překonávání jazykových těžkostí a odlišných zvyklostí.*

V květnu 1932 napsala Ruth Crawford Mitchell svou první zprávu jakožto dopisující člen Jaroslavu Kose o zážitcích svého známého z jeho pobytu v Praze. Začátkem dopisu uvádí: „*V tento čas, kdy propaganda sousedních států je vypouštěna tak mohutně, Československo potřebuje každého přítele. Proto Ti³⁰¹ posílám kopii*

---

akce, 24. února 1925.), nebo texty a obrazy typické pro Československo, které by mohly být otisknuty pro noviny prodávané na palubě (Archiv MZV, k. 718, Hlavní propagační akce, podřadné propagační akce 23. března 1925.). O kvalitní propagaci a dostatečnou informovanost se snažila i New Yorská pobočka Československých státních drah, které například v roce 1935 rozesílaly cestovním agentům dokument s názvem *Six Points on Czechoslovakia* (NA ČR, AÚ, k. 16, folio 413-16-1, č. 33.). Dráhy upozorňují na další destinace okrem Prahy a západočeských lázní. Jmenovány jsou Luhačovice, „*Passion play*“ v Hořicích, festivaly lidové kultury na Moravě a na Slovensku, Trenčianské Teplice a Piešťany.

³⁰¹ Z oslovení „*My dear Jarča*“ předpokládám, že vztah mezi korespondenty byl velmi přátelský.

dopisu od S. R. T., protože věřím, že o některých jeho zkušenostech by chtěl Americký ústav vědět, neboť je v pozici, která umožňuje jejich nápravu.“³⁰²

Americký návštěvník si stěžoval téměř na vše – od chování lidí, přes jídlo, až po prodej umělých květin v ulicích, přestože je jaro. Čechy popisoval jako prostoduché a neomalené, jediní lidé, s nimiž si padl do noty, byli tři pražští Němci, kteří sdíleli jeho názor na nevychovanost českého národa.³⁰³ Crawford Mitchell přidala několik teorií, které by vysvětlovaly takový otřesný zážitek z Prahy. Především zde chyběl kontakt s Americkým ústavem, či kýmkoli, kdo by uvedl Američana do českých reálií. Ptala se, jak je možné, že v nejlepších pražských hotelech neexistují letáky, které by na Americký ústav odkazovaly, případně, proč na ně neodkazují sami portýři. Další teorie souvisela s českým chováním vůči menšinám, kdy německy či semitsky znějící jméno hosta, který se snažil mluvit německy, nikoli anglicky, jeho zaškatulkovalo.³⁰⁴ O českém národu neříká toto svědectví nic dobrého, zároveň však ukazuje, jak praktické funkce Ústav nabýval. Díky své existenci mohl kultivovat obě strany, jak přijíždějící hosty, pro které byl kulturní šok jistě značný, tak na straně českých služeb, které mohly být připraveny na rozdílné požadavky svých zákazníků.

Ústav ještě toho roku dokončil přípravu mapy Prahy s vyznačeným místem svého působiště, která byla na hotelech k dispozici. Druhou brožurou, kterou pro americké hosty nechal v roce 1935 vytisknout, byla brožura *Golden Prague – Gem of Europe*.³⁰⁵ To byl již v podstatě barevně tištěný rozkládací reklamní leták cestovního oddělení, který obsahoval základní informace o Československu a Praze a leták byl rozeslán v několika tisících kusech i americkým konzulátům v New Yorku, Chicagu, Clevelandu, Pittsburghu a kanadském Montrealu.³⁰⁶ V nabídce pamětihodností zde dominovaly katedrála sv. Víta, Karlův most, Týnský chrám, socha Jana Husa na Staroměstském náměstí, Staroměstská radnice, socha svatého Jiří na Pražském hradě, Pražská brána a Zlatá ulička, tedy jedná se o výběr i pro současnost velmi tradiční. Leták však obsahoval i další tipy a skrytou reklamu na Americký ústav. Například návrh na program tří denního pobytu v Praze, který zahrnoval i služby průvodce pro nakupování a

---

³⁰² NA ČR, AÚ, k. 3, folio 413-3-1, č. 79. Překlad.

³⁰³ NA ČR, AÚ, k. 3, folio 413-3-1, č. 80-81.

³⁰⁴ NA ČR, AÚ, k. 3, folio 413-3-1, č. 79.

³⁰⁵ NA ČR, AÚ, k. 10, folio 413-10-1 - *Golden Prague. Gem of Europe*. Leták byl aktualizován, ude popisovaný leták je vydání z roku 1936.

³⁰⁶ NA ČR, AÚ, k. 16, folio 413-16-1, č. 2.

krátkou přednášku o činnosti Ústavu hned v den první. Mimo prohlídky historického jádra Prahy se v programu ocitly Masarykovy domovy v Krči, Barrandovské terasy a restaurace Zlatá studna a U Fleků. Cena tohoto programu s průvodcem byla 14 dolarů a zahrnovala i vstupy, průvodce, jízdné, jídlo, vyzvednutí a přivezení z a na nádraží a ubytování v hotelu, jehož výběr však může být upraven podle přání hosta. Dále byly v nabídce exkurze na Karlštejn, na Konopiště a do Průhonice, či celodenní výlet po Karlštejnu, Křivoklátku a Lánech.

Pro náročné hosty se speciálními zájmy byly pak připraveny další programy, zaměřené na sociální péči, vzdělávání, tělesnou výchovu, etnografii, umění, obchod, politické vědy a moderní architekturu. Konečně, leták zahrnoval i informace o sportovním vyžití a stavu infrastruktury, zejména železniční.

Je tedy zřejmé, že necelé dva roky po svém vzniku bylo cestovní oddělení velmi profesionální službou s promyšleným programem a personálním zajištěním. Dá se s nadsázkou říci, že Americký ústav našel díru na trhu cestovního ruchu a velmi pečlivě a kvalitně se ji snažil vyplnit.³⁰⁷ Komerční cestovní kanceláře samozřejmě nabízely také programy pro anglicky mluvící turisty, nabízely i průvodce, překladatele, převoz a další služby. V porovnání s letákem Čedoku³⁰⁸ je však jasné, že tyto programy byly mnohem více striktně dané. Z nabídky Čedoku si lze sestavit vlastní program, každou položku ale zjevně zařizoval jiný pověřený zaměstnanec. V tomto ohledu měl Americký ústav absolutní výhodu, protože jeho zázemí bylo natolik „domácké“, že bylo ve výsledku mnohem flexibilnější, co se potřeb klientů týkalo. Ideálním výsledkem činnosti cestovního oddělení byl nejen totiž spokojený host, ale nejlépe nový člen.

Důvody pro takovou píli za poskytnutím bezprecedentních služeb byly ale i mnohem vážnější. Na schůzi dopravního výboru Poradního sboru pro otázky hospodářské, která se konala 24. 4. 1935 na ministerstvu obchodu, Jaroslav Kose ve své řeči upozornil na zajímavý trend v cestovním ruchu u anglosaského světa, a tím byly právě hromadné výpravy, kvůli kterým vznikly nové cestovní agentury. Tyto cestovní semináře mnohem více zajímal kontakt a diskuse se zajímavými osobnostmi dané země,

---

³⁰⁷ Ve věcech propagace Československa začalo cestovní oddělení dostávat zakázky dokonce od ministerstva školství, příkladem je anglický informační článek o studiu v Československu, který měl být k dispozici na Hamburg - Amerika Linie v „*Průvodci studiem ve střední Evropě*“ (NA ČR, AÚ, k. 6, folio 413-27-6, č. 17).

³⁰⁸ NA ČR, AÚ, k. 29, folio 413-29-3, č. 125

než pouhé obíhání památek. Vznikl tak druh turisty mnohem náročnějšího, ale cenného v tom, že projevuje skutečně hluboký zájem o kulturu a život navštíveného státu.³⁰⁹

Mezi služby, které kancelář poskytovala, bylo zahrnuto: vypracování plánů zájezdů do Československa, poskytnutí informací o hotelích, jízdenkách, zařízení hotelové rezervace, stravování, obstarávání dopravy zavazadel a osob do hotelů, zařizování okružních jízd Prahou i exkurzí mimo Prahu, návštěvy pražských pamětihodností, museí, galerií, knihoven, škol a dalších institucí (například i nemocnic), vypracování studijních programů, zajištění setkání s významnými veřejnými činiteli a odborníky, organizování přednášek a dalších společenských podniků.³¹⁰

Protože cestovní oddělení bylo podnikem nekomerčním, získávalo subvence od ministerstva obchodu.³¹¹ Do svého programu proto muselo zahrnout i pokyny ministerstva a zvláštního cestovního komitétu. Pro plnou efektivitu se oddělení snažilo navázat spolupráci se společnostmi, jejichž služeb bylo potřeba pro komfortní cestu a pobyt v Československu. Obrátilo se tak na paroplavební společnosti *United States Lines* a *Cunard White Star Line*, jejichž zástupcem pro Československo se stalo.³¹²

Že založení cestovní kanceláře mělo smysl lze vyčíst ze statistik, které předkládala ve zprávách o činnosti. Za první rok se věnovala 85 osobám ve skupinách a 23 jednotlivcům. V roce 1935 už to bylo 319 osob ve skupinách a 67 jednotlivců, za rok 1937 přijelo 361 lidí ve skupině a 261 jednotlivců. Mezi ně se nepočítali účastníci mezinárodních kongresů a sjezdů, na jejichž uspořádání měla kancelář svůj podíl.

Proto je zřejmé, že nejnáročnější období nastalo pro cestovní oddělení vždy v létě, kdy se do Prahy sjížděly studijní skupiny. Program byl pro každou skupinu individuálně připravovaný podle jejich zájmu. Skupiny byly různě početné, od necelých deseti až po několik desítek lidí. Mezi organizace, které do Československa vracely a vyhledávaly služby Amerického ústavu, patřily *Pocono Study Tours*, *Europe on Wheels*³¹³, *The Bureau of University Travel*³¹⁴, *The YMCA Groups*. Věrnými zákazníky

---

³⁰⁹ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-3, č. 137-138.

³¹⁰ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-1, č. 10.

³¹¹ NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-6, č. 18.

³¹² NA ČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-6, č. 17.

³¹³ *Europe on Wheels* byla společnost, která organizovala cesty Evropou automobilem (NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-3, č. 122).

byly také skupiny amerických učitelů cestující Evropou pod vedením slečny Anne Wiggin.

Na příkladu *Pocono Study Tours* lze ukázat tvorbu takových programů.³¹⁵ Tato společnost zařizovala několikaměsíční až roční studijní cesty po Evropě, kde jednotlivé státy představovaly krátké zastávky,³¹⁶ Americký ústav je popisuje jako letní univerzitu.³¹⁷ Účastníci, složení z profesorů a studentů, byli rozděleni do celkem početných skupin podle zájmů, jejich organizace proto byla pravděpodobně velmi pracná. Vybrala jsem si rok 1936, protože počet zahraničních návštěvníků byl vyšší díky Olympiádě v Berlíně. V souvislosti s ní přijelo šest skupin se zájmem o tělesnou výchovu. Dále dorazilo šest skupin s obecnými zájmy. V každé skupině bylo zpravidla od třiceti do čtyřiceti lidí. Před svým odjezdem do Československa absolvovali řadu pěti přednášek přednesených Jaroslavem Kose v jejich středisku v tyrolském Oetzu.

Sportovní skupiny byly pravděpodobně rozdělené na mužské a ženské, protože polovina měla zajištěno ubytování v Ženském Klubu na Praze 2, polovina v Sokolském Domově na Praze 3.³¹⁸ Počet dní pobytu byl rozdílný, část se zde zastavila na čtyři dny, část na pět, ale všechny skupiny se v po Praze pohybovaly v přibližně stejnou dobu na konci července. Všechny skupiny absolvovaly procházku Prahou, navštívily Masarykovy domovy a Tyršův dům, nákupy³¹⁹ a závěrečný taneční večer, a to ve stejnou dobu, pouze s výjimkou největší skupiny, která přijela dřív. Některé skupiny absolvovali část programu společně se skupinou YMCA, jedna skupina v kině zhlédla

---

³¹⁴ *The Bureau of University Travel* fungovalo od začátku 20. let jako nekomerční vzdělávací instituce, která měla své zplnomocněnce na nejvýznamnějších amerických univerzitách, jako byl Princeton, Harvard, Yale, Radcliffe a MIT. Fungovala s myšlenkou, že cestování je samo o sobě edukativní, rozšiřuje obzory a přispívá k pochopení cizích kultur, nazvalo to inteligentním cestováním (NA ČR, AÚ, k. 29, č. 413-29-3, 29, č. 94 a č. 126). Československo bylo zahrnuto v programu *Less-Traveled Europe*, jako součást Středoevropských cest.

³¹⁵ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-3, č. 82-92.

³¹⁶ NA ČR, AÚ, k. 29, folio 413-29-3, č. 120.

³¹⁷ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-3, č. 81.

³¹⁸ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-3, č. 81, 83, 86, 87, 91, 92.

³¹⁹ Pro nákupy byl sestavený list vhodných obchodu. Obsahuje prodejny se sklem, s lepty a rytinami, šperky, českým granátem, rukavičkami, ručně dělanými krajkami a kapesníky, panenkami a suvenýry, pánskými košilemi a límečky a dámského kadeřníka. Jednalo se o obchody s produkty pro Čechy typickými, ale zároveň luxusními. (NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-3, č. 95)

Jánošíka,³²⁰ některé se podívaly do Sokolského domova a jedna si zacvičila v sokolské tělocvičně na Smíchově.

Skupiny s obecnými zájmy³²¹ také dorazily zhruba ve stejnou dobu. Byly ubytovány v hotelech Axa a Atlantic na Praze 2. Tyto skupiny si rovněž všechny prošly Prahu a navštívily Masarykovy domovy, ale jinak byl jejich program volnější, s delšími časovými prolukami pro vlastní zájmy. Několika skupinám bylo nabídnuto připojit se k prohlídce Tyršova domu, u jiných je úplně vynechán.

Z tohoto souhrnu je zřejmé, že pracovníci cestovního oddělení museli mít velmi dobré manažerské schopnosti, aby synchronizovali takto početné zájezdy se specifickými požadavky. Organizační tým čítal přes třicet dobrovolníků. Jak již bylo výše uvedeno, spokojenost se službami však musela být, protože se organizátoři těchto zájezdů se svými skupinami vraceli a jejich cesty do Československa přerušil až vznik Protektorátu.

---

³²⁰ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413 -18-3, č. 81.

³²¹ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-3, č. 82, 84, 85, 88, 89, 90.

5 Anglo-americké spolky a anglický jazyk

Americký ústav byl založen, aby pěstoval kulturní styky, jeho záběr byl tedy velmi široký a znalost angličtiny předpokladem. To však nic nemění na faktu, že bylo v jeho největším zájmu anglický jazyk propagovat a zajišťovat jeho kvalitní výuku na všech stupních škol. V tomto směru se jeho snahy prolínaly s činností anglických a anglo-amerických klubů.

Od roku 1927 existovala Svaz anglických spolků v Československu / *Anglo-American Club Union of Czechoslovakia*, jehož cílem bylo sdružovat všechny kluby a studijní kroužky, které v Československu působily. Členství v klubu však fungovalo na bázi dobrovolnosti, počet takových bude zřejmě vyšší, než kolik seznamy Svazu dokládají. Americký ústav byl Svazem velmi brzy po svém vzniku osloven, zdráhal se ale členství přijmout, protože jeho příslušníci byli skupinou dosti specifickou, a tak neodpovídal svým zaměřením profilu unijních spolků.³²² Zakládajícím členem se nakonec stal v roce 1934, kdy se svaz přeměnil na Spolek.³²³

Cíle Svazu byly „skromné“.³²⁴ Jednotícím prvkem byl anglický jazyk, který však, jako každý jazyk, „ožívá pouze na rtech člověka“, proto čím více setkání studentů a mluvčích se podařilo Unii zorganizovat, tím lépe.³²⁵ Svaz pořádal pravidelné výroční schůze po celé Československé republice a informoval jednotlivé spolky o návštěvách Britů a Američanů, aby tak napomohl přímému styku klubů s rodilými mluvčími.³²⁶ Postavení angličtiny bylo za první republiky spíše popelkovské, prostor pro zlepšení situace byl tedy značný.

„*Naše společnost si stále ještě neuvědomuje, jak daleko tu pořád stojíme i za našimi Němci.*“ vyjádřil Vilém Mathesius své znepokojení nad stavem výuky anglického jazyka na středních školách v meziválečném Československu.³²⁷ Unijní

---

³²² NA ČR, AÚ, k. 4, folio 413-4-1, č. 47.

³²³ BERINGER, s. 164.

³²⁴ NAČR, AÚ, k. 5, folio 413-5-6, č. 8, *Yearbook*, s. 5.

³²⁵ *Tamtéž.*

³²⁶ BERINGER, s. 164.

³²⁷ NAČR, AÚ, k. 27, folio 413-27-1, č. 6.

ročenka dodává, že ani určité procento učitelů angličtiny neovládá jazyk dostatečně plyně.³²⁸

Jaké tedy byly možnosti studia angličtiny v Československu? Jedinou školou nabízející výuku angličtiny už od školky až po střední školu bylo Anglické reálné gymnázium v Praze / *Prague English Grammar School* založené v roce 1927 a jehož vyučovací řeč byla anglická a česká s hodinovou dotací pro oba jazyky téměř totožnou.³²⁹ Toto gymnázium pořádalo i jednoroční obchodní kurz pro přípravu anglických obchodních respondentů, večerní kurzy jazyka pro různé cílové skupiny a od roku 1928 také dopolední dvouletou školu anglického jazyka, která měla připravovat na státní zkoušky.³³⁰ Podle tabulky početního vývoje pro léta 1927 až 1937³³¹ je zřejmé, že zájem o školu stoupal a dá se říci, že stejnou měrou jak pro vyšší stupeň, tak pro nižší stupeň. Od školního roku 1934/1935 byly na přípravné škole obecné otevřeny dvě páté třídy, protože celkem se počet žáků zvedl na 74. O rok později byly otevřeny dvě primy na gymnáziu. Škola byla soukromá, pro nadané studenty byl proto zřízen zvláštní fond doktora Františka Prause. Gymnázium bylo sice pravděpodobně z velké části doplňováno studenty, přesto počty gymnazistů v primě převyšovaly až o několik desítek počty absolventů pátých tříd. Pro nadané studenty, kteří chtěli přejít na anglickou školu z obecné školy, byla otevřena přípravka, pro kterou nebyla nutná žádná znalost anglického jazyka.³³²

Zájem naopak klesal o dvouletou školu anglického jazyka, především byl zaznamenaný úbytek studentů ve druhém ročníku školy, a o jednoroční obchodní kurs. Ten se od školního roku 1934/1935 nekonal vůbec.³³³

U vyšších stupňů záleželo, zda student navštěvoval německou či českou školu. V německých školách se začala výuka angličtiny objevovat od 70. let 19. století, kdy ji

---

³²⁸ NAČR, AÚ, k. 5, folio 413-5-6, č. 8, *Yearbook*, s. 5-6.

³²⁹ BERINGER, s. 70. Čeština měla o tři hodiny méně.

³³⁰ BERINGER, s. 61 a 66.

³³¹ BERINGER, s. 74 – 75. Ve školním roce 1927/1928 bylo na gymnázium celkem 9 studentů, na ostatních stupních bylo celkem 23 žáků. Ve školním roce 1936/1937 bylo na gymnáziu celkem 288 studentů, na ostatních stupních bylo celkem 211 žáků.

³³² BERINGER, s. 72.

³³³ BERINGER, s. 75.

Rakousko-Uherský školní systém shledal důležitou pro technické profese.³³⁴ České školy však před zavedením angličtiny upřednostňovaly zvýšení dotace němčiny. Tak byla například na německých reálkách v roce 1909 angličtina zavedena s dotací tři hodin týdně od pátého ročníku, kdežto na českých školách se nový jazyk vyučovat nezačal.³³⁵ Česká reálná gymnázia se dočkala možnosti učit angličtinu až v roce 1919, kdy si student mohl vybrat buď ji, nebo jazyk francouzský.³³⁶ Volitelně byla také k dispozici na obchodních akademiích, protože angličtině byla přiznána role jazyka zámořského obchodu.³³⁷ V roce 1927 byla poprvé povinně zavedena ve dvou posledních ročnících reformních reálných gymnasií, záhy se ale její vyučování stalo závislým na názoru ředitele o její potřebnosti, a tak její výuky opět ubývalo.³³⁸

Rovněž volitelnost angličtiny byla kamenem úrazu, protože vedení školy nemuselo, i přes oficiální nabídku, kurzy angličtiny otevřít. Literární sekce opakovaně tuto situaci probírala a tlačila na ministerstvo školství, aby vycházela výuce tohoto jazyka víc vstříc.³³⁹ V dopisu z listopadu 1935 prosila o prosazení povinného vyučování angličtiny na středních školách: „*Náš ústav podnikl vše, aby se domohl angličtinu a anglosaskou kulturu místa, jaké jí na středních školách právem přísluší. Ale všechna naše memoranda a intervence se ukázaly marnými a jsme dnes jediným státem na světě, který se zdráhá postavit světový jazyk anglický na roveň jiným jazykům*“.³⁴⁰ Dále je v něm uvedeno, že z tří set středních škol se toho roku bude angličtina vyučovat na pěti českých, ale zhruba na polovině německých.³⁴¹ Nelze však vinit z této situace nezájem na straně žáků. Sekce doložila důkaz z poslední doby, kdy na reálném gymnáziu v Kaunicově ulici v Brně si angličtinu vybralo dvacet pět žáků, kteří pro své rozhodnutí získali podporu jak svých rodičů a profesorů, tak vedení školy, ovšem zákaz přišel

---

³³⁴ POPELÍKOVÁ, Jiřina – SUDKOVÁ, Marcela, *English linguistics at the Faculty of Arts. A historical overview*. In: MALÁ, Markéta - ed. a ŠALDOVÁ, Pavlína, ed. *A centenary of English studies at Charles University: from Mathesius to present-day linguistics*. Praha, 2012, s. 162-163 a s. 175-178.

³³⁵ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Praha, 1929-1938, I. díl, 260-261. Reálka byla sedmiletá.

³³⁶ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Praha, 1929-1938, II. díl, s. 90 a 98. Dotace zprvu byly 4, 4, 5, 4, 5, 5 od třetího ročníku.

³³⁷ POPELÍKOVÁ - SUDKOVÁ, s. 163.

³³⁸ NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-5, č. 11.

³³⁹ NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-5, č. 11 - dopis ministerstvu. NA ČR, AÚ, k. 413-5-2, č. 182-183 - memorandum jménem celého ústavu.

³⁴⁰ NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-5, č. 11.

³⁴¹ NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-5, č. 11.

z ministerstva školství s odůvodněním, že není dostatek financí. V dopise je poukázáno na fakt, že angličtina získává velký mezinárodní význam, v němž je publikováno kolem padesáti procent vědeckých publikací, autorům se proto nejedná jen o prosazení svého soukromého zájmu pro tento jazyk.³⁴²

Rozhodně tedy nelze souhlasit s tvrzením autorů *Školských a kulturních styků s cizinou*, kteří ve své publikaci prezentují souhlas vlády na zřízení Anglické reálné gymnázium jako projev hlubokého pochopení pro potřebnost angličtiny a „*prohloubení styků se zeměmi anglosaskými, jichž vliv a politická moc po světové válce tolik stoupily*“.³⁴³

Na Karlo-Ferdinandově univerzitě byla anglická sekce zřízena při Ústavu románských studií v roce 1876. Při rozdělení univerzity v roce 1882 na českou a německou část byla tato katedra přeložena do německé sekce, v české části byly pouze nabízeny praktické kurzy. Ústav anglického jazyka a literatury na české Karlově univerzitě byl zřízen Vilémem Mathesiem v roce 1913.³⁴⁴ Od roku 1920 čítal dvě sekce – první se zabývala historií jazyka a starší anglickou literaturou, druhá moderní anglickou literaturou.³⁴⁵ Mezi nejvýraznější osobnosti tohoto ústavu patřil již jmenovaný Vilém Mathesius, dále František Chudoba, Bohumil Trnka a René Wellek.³⁴⁶ Specifikem byl velký důraz na výuku praktického jazyka, protože příprava na středních školách nebyla dostačující.³⁴⁷ Ve třicátých letech se počet studentů pohyboval mezi šedesáti a sedmdesáti.³⁴⁸

Tím se vracíme ke Svazu anglických spolků, jehož činnost přispívala ke zlepšení situace ohledně anglického jazyka. Podle seznamu amerických a anglických společností v Československu z roku 1937 byla jejich síť následující: Celostátně působily *The English Club Union of Czechoslovakia*, *The American Institute of Czechoslovakia* a *The British Society of Czechoslovakia*. Činnost Britské společnosti byla částečně anglickým protipólem Amerického ústavu, její členství však nebylo tak výběrové. Anglické kluby a jazykové či konverzační kroužky se nacházely v Ústí nad Labem, Benešově, Českých

---

³⁴² NA ČR, AÚ, k. 15, folio 413-15-5, č. 12.

³⁴³ BERINGER, s. 60.

³⁴⁴ POPELÍKOVÁ - SUDKOVÁ, s. 165.

³⁴⁵ *Tamtéž*, s. 168-169.

³⁴⁶ *Tamtéž*, s. 169-171.

³⁴⁷ *Tamtéž*, s. 171-172.

³⁴⁸ *Tamtéž*, s. 175.

Budějovicích, Jablonci nad Nisou, Hradci Králové, Karlových Varech, Mladé Boleslavi, Ostravě, Olomouci, Pardubicích, Plzni, Přerově, Táboře, Teplicích, Trutnově, Bánské Bystrici a Užhorodě. Anglo-americké kluby bylo možné najít v Bratislavě a Brně. YMCA kluby působily v Bratislavě a Liberci. V Praze samotné byl *Prague English Club*, *Prague English Conversation Club*, *The First Junior English Club of the YMCA*, *Social Circle „Chichago“*, *Prague YMCA English Club*, *The YWCA English Club* a *The Private English Society of Prague*.³⁴⁹

Kluby se zpravidla scházely jednou týdně v kavárně, pouze minimum z nich mělo vlastní prostory, v podstatě pouze kluby organizované YMCA mohly využívat kluboven.³⁵⁰ Početnost klubů byla různá. Bezkonkurenčně nejrozsáhlejší byl Americký ústav, Britská společnost čítala kolem stovky členů, početný byl také *English Language Circle* v Jablonci nad Nisou s dvěma sty padesáti členy. Naopak benešovský klub měl členů dvanáct. Většina klubů však sdružovala do padesáti členů.³⁵¹

Nejstarší byl Pražský anglický klub, založený již před první světovou válkou v roce 1912, následován byl v roce 1918 Anglickým klubem YMCA. V roce 1919 pak přibýly kluby v Plzni a Jablonci nad Nisou. Nejpozději vznikl v roce 1934 klub užhorodský.³⁵²

Americký ústav nespolupracoval se všemi spolky, i když si vedl jejich evidenci.³⁵³ Podle letáků dochovaných ve fondu však dostával pozvánky na akce klubů a zprávy o jejich činnosti především ze Středočeského kraje. Činorodý byl v tomto směru klub pardubický a královéhradecký.³⁵⁴ Aktivně pak spolupracoval s Britskou společností, s níž se například spojil ku příležitosti pořádání Pražské letní školy či skrze studentskou sekci, která pěstovala vztahy mezi anglicky mluvícími studenty obecně. Podporoval také Anglické reálné gymnázium v Praze.³⁵⁵

Hlavní aktivitou spolků byly pravidelné meetingy, kde si členové procvičovali svou aktivní angličtinu. Tuto společenskou funkci doplňovalo pořádání večírků, u

---

³⁴⁹ NA ČR, AÚ, k. 20, folio 413-20-11, č. 1-2.

³⁵⁰ *Tamtéž*.

³⁵¹ NA ČR, AÚ, k. 18, folio 413-18-4, č. 55-63.

³⁵² *Tamtéž*.

³⁵³ NA ČR, AÚ, k. 20, folio 413-20-11, č. 1-2.

³⁵⁴ NA ČR, AÚ, k. 12, folio 413-12-6 - celé folio.

³⁵⁵ NA ČR, AÚ, k. 2, folio 412-2-2, č. 31.

větších a aktivnějších klubů pak přednášek zajímavých hostů. Kluby YMCA pořádaly jazykové kurzy.

Jazykové kurzy pořádal Americký ústav také, doložený je však pouze jeden. Leták na Americko-anglické kursy v Maděrově obchodní škole na Praze 12 pro školní rok 1935/36 nabízí tříměsíční kurz v sezóně podzimní, zimní či jarní.³⁵⁶ Každý kurz trval padesát šest hodin a stál 108 Kčs, mohl být však doplněn i zvláštním konverzačním kurzem. Vyučovací dny byly úterý a pátek, a to vždy večer, pro začátečníky od půl sedmé do osmi a pro pokročilé od osmi do půl desáté. Vyučovanými předměty byla mluvnice, psaní, americká i britská výslovnost, konverzace a překlady, u vyšších kurzů také reálie a literatura anglicky mluvících zemí. Leták rovněž sliboval oživení krátkými přednáškami Američanů pobývajících v Praze. Pokročilejší studenti též dostali možnost navázat korespondenční přátelství s česko-americkými studenty. Ředitelem kurzů se stal profesor Kostoryz, „*absolvent americké univerzity s dlouholetou praxí*“.³⁵⁷

Kromě pravidelných schůzek klubů, oslav výročí spjatých s anglicky mluvícím světem, přednášek a kurzů byla ještě jedna dosti moderní cesta, jak získat veřejnost pro jazyk anglický. Byl jím celoroční kurz angličtiny vysílaný Radiojournalem v roce 1933. Následné dotazy Ústavu sice ukázaly, že Radiojournal pro další rok s opakováním kurzu nepočítá³⁵⁸, neboť se bude věnovat jiným cizím jazykům. Jednoznačně to ale byl významný počín, který si získal pozornost vyslanectví.³⁵⁹ Radiojournal byl rovněž využíván Američany v Praze pro vysílání přímo do Ameriky. Některé studijní skupiny měli možnost takto pozdravit své rodiny. Student výtvarného umění Stanton Loomis Catlin byl zase v roce 1938 pozván do rozhlasu, aby připravil pět patnáctiminutových programů o Československu. Program byl následující: první dojmy z Prahy, popis *Thanksgiving Dinner* pořádané Americkým ústavem, československý sport, Praha

---

³⁵⁶ NA ČR, AÚ, k. 12, folio 413-12-1, č. 4. Jazykový kurz byl původně připravován v prostorách dívčí školy ve Vodičkově ulici, škola však poskytnutí požadovaných prostor považovala za nemožné (NA ČR, AÚ, k. 12, folio 413-12-1, č. 10).

³⁵⁷ NA ČR, AÚ, k. 12, folio 413-12-1, č. 4. Ke Kostoryzovi se váže kontroverzní záležitost, kdy po svém několikaměsíčním pobytu na ubytovnách YMCA dlužil za ubytování s výmluvou, že Americký ústav ručí za případné pohledávky u jeho osoby. (NA ČR, AÚ, k. 12, folio 413-12-1, č. 5)

³⁵⁸ NA ČR, AÚ, k. 13, folio 413-13-5, č. 153. Zprávy o dalších podobných pořadech jsem nenašla, Radiojournal však ve své odpovědi na žádost kurzy pro rok 1935 obnovit poukázal na fakt, že i po celý rok 1934 zpravidla jednou měsíčně zařazoval patnáctiminutovou anglickou causerii.

³⁵⁹ NA ČR, AÚ, k. 4, folio 413-10-4, č. 56.

očima Američana, pražská výstava baroka.³⁶⁰ Tato vysílání však nebyla primárně určena československým posluchačům.

Jak již bylo napsáno, Americký ústav stál stranou vzhledem k ostatním československým anglo-americkým klubům, protože jeho činnost byla v rámci Československa jedinečná. Zatímco kluby měly za úkol v první řadě rozvíjet jazykovou dovednost svých členů, s čímž nutně přicházelo i rozvíjení základních znalostí o reáliích anglofonních zemí, členové Amerického ústavu byli profesionálové, pro které jazyková stránka byla již věcí vyřešenou a jazyk už nebyl cílem, ale nástrojem. Z tohoto hlediska měl tedy možnost šířit anglofonní kulturu na daleko vyšší úrovni a pro širší vrstvy, i když se primárně soustředil na péči o ty nejvzdělanější.

---

³⁶⁰ NA ČR, MŠANO, k. 4017, Stanton Loomis Catlin, 2nd report – July 1938.

6 Závěr

„Angličtina nám otevře nové světy, o nichž jsme dříve neměli ani ponětí a jež nám často úmyslně zahalovala opona našich severních sousedů. Nevěřme! Jsou tu nové a velké světy a proti nim – v mnohých oborech – německý velikán vypadá malý. Nebudme úzkoprsí ve svém vlastenectví! Vykročme myšlenkově za hranice, nemůžeme-li vykročiti ‘in persona’,“³⁶¹ nabádal ke studiu nových jazyků Berty Ženatý. Jeho poselství o anglickém jazyce může být bráno obecně - cizí řeč nám otevírá nové kultury. Anglofonní země byly v českých zemích opomíjené, protože byly vzdálené. Po první světové válce se z nich však staly spojenci a mladý stát uprostřed Evropy doufal, že jimi i zůstanou.

Přesto byl anglický jazyk spíše na chvostu zájmu. Ačkoliv v průběhu první republiky vzniklo po celém Československu více než třicet anglo-amerických klubů, ve školách si své místo teprve hledala. Stejně tak váhavě pronikala mezi československé občany i anglofonní kultura.

Jejím nejvýraznějším zástupcem se stal ve třicátých letech Americký ústav v Praze. Jednalo se o spolek, který v rámci zástupců anglicky mluvících zemí neměl v Československu konkurenci. Americký ústav v Praze si za svůj cíl vytýčil šířit americkou kulturu neoficiální cestou, tedy cestou jinou, než působí diplomatické kruhy.

Když ve svých zprávách dávali američtí stipendisté rady svým následovníkům, Stanton Loomis Catlin uvedl, že nejlepším způsobem, jak si osvojit cizí prostředí, je najít si v něm přítelkyni.³⁶² Vhodnost tohoto přístupu by jistě Americký ústav odsouhlasil. Ve své činnosti přikládal největší důraz na přímý styk. Na osobní kontakt, který je jinými cestami nenahraditelný, protože je nejintenzivnější, nejrychlejší, a tudíž nejefektivnější. Jeho hlavní náplní práce tedy bylo sdružovat lidi s americkou zkušeností. Tito členové pak mohli svoje poznatky sdílet, shrnovat a předávat dál veřejnosti. Sdružoval i Američany, kteří do Československa přijížděli se zájmem něco se o mladé republice dozvědět. Prostřednictvím svých členů jim zprostředkoval československou každodennost, vzdělával je přednáškami a bavil je na společenských

---

³⁶¹ ŽENATÝ, svazek 2, s. 766.

³⁶² NA ČR, MŠANO, k. 4017, 1st Report – Stanton Loomis Catlin, February 1938, s. 4.

večerech. Jinými slovy, Americký ústav se snažil využít všechen potenciál, který přítomnost Američanů a Amerikou vzdělaných lidí nabízela, k vytvoření pevných vazeb mezi Československem a Spojenými státy.

Nevýhodou Amerického ústavu bylo, že pro udržení těchto vysokých nároků na své členy musel být výběrový. Jeho vliv byl tedy citelný v akademických a odborných kruzích, kde velmi aktivně podporoval studentské i profesorské výjezdy. Přestože o své činnosti informoval prostřednictvím denního tisku, nejsem si jistá, jak moc jeho činnost mohla zasáhnout širokou veřejnost. Domnívám se, že to byl úkol, který by se naplnil až s delším působením. Ústav se nejprve věnoval prostředí, ve kterém se jeho členové pohybovali dennodenně a snažil se zajistit s Amerikou co nejkvalitnější vztahy. S plány „Amerického domu“ by jistě oslovil i další vrstvy společnosti, pro které jinak byly svou činností dosažitelnější spíše anglo-americké kluby.

Ústav měl již od svého vzniku velké plány a v druhé polovině 30. let se konečně nadechl a přiblížil k jejich uskutečnění. Jejich naplnění neprálo několik faktorů, především konstantní nedostatek financí a následně válka. Můžeme pochybovat o dostatečné podpoře z americké strany, i když vytvoření Masarykova ústavu bylo jistou satisfakcí. Přesto si dovoluji tvrdit, že v oblasti kulturní výměny je Americký ústav reprezentativním vzorkem, protože šíře jeho aktivit a vztahů byla z anglofonních spolků nejširší. Jeho práce se neodvíjela od tříbení jazykových schopností, ty byly normou. Českoslovenští členové spolku tak byli svým americkým kolegům rovni. To byl základ k tomu, aby komunikace mezi státy, a tak i kulturní výměna, mohla probíhat na nejvyšší úrovni i v kruzích neoficiálních.

Prameny a literatura

Archivní prameny

Národní archiv České republiky

- fond Americký ústav Praha (1931 – 1941)³⁶³
  - karton č. 1 – 29
- fond Ministerstva školství a národní osvěty³⁶⁴
  - karton č. 4017

Archiv ministerstva zahraničních věcí³⁶⁵

- III. sekce
  - karton č. 559 – Spojené státy: osvěta, školství
  - karton č. 573 – Spojené státy: ústavy, kancelář pro studium v cizině
  - karton č. 717 a karton č. 718 – Spojené státy: propagace
  - karton č. 846 – spolky a společnosti: anglo-americké kluby v ČSR

---

³⁶³ Zkratka NAČR, AÚ

³⁶⁴ Zkratka NA ČR, MŠANO

³⁶⁵ Zkratka Archiv MZV

Literatura

- BATEŘEK, Alexandr. *Zlé stránky amerikanismu: dvě přednášky*. Břevnov, 1922.
- BERINGER, Antonín et al. *Školské a kulturní styky s cizinou*. Praha, 1937.
- BROŽ, Ivan. *Masarykův vyzvědač*. Praha, 2004.
- DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*. Praha, 2012.
- DEJMEK, Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Praha, 2013.
- GIENOW-HECHT Jessica C. E. – DONFRIED Mark. *Searching For A Cultural Diplomacy* [online]. New York, 2013. <books.google.com>.
- HNILICA, Jiří. *Vůdce k úspěchu aneb český amerikanism*. In: *Meziválečná školská reforma v Československu*, ed. Markéta Pánková, Dana Kasperová, Tomáš Kasper, Praha, 2015, s. 150-162.
- HUNT, Michael H. *Ideology and U.S. foreign policy* [online]. New Haven - London, 2009. [online] < <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10348452>>.
- JOWETT, Garth a O'DONNELL, Victoria. *Propaganda & persuasion*. Los Angeles, 2012.
- KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Praha, 1929-1938. 4 sv.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl třetí, O přežití a o život (1936-1938)*. Praha, 2003.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*. Praha, 2002.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. Praha, 2003.
- KOSE, Jaroslav. *America in Czechoslovakia*. Praha, 1922.
- KUBŮ, Eduard. *Tvorba zahraniční politiky první Československé republiky. K domácímu bádání o zahraniční politice meziválečné ČSR a zvláště pak k bádání o mechanismech její tvorby*. In: *Co nevíme o první Československé republice: záznam z diskuse pořádané 25. března 1999 v Cefres v Praze*. Praha, 2000, s. 37-45.
- LEWIS, Brackett. *Facts about democracy in Czechoslovakia*. Prague, 1937.

- LILAND, Frode. *Culture and Foreign Policy. An Introduction to Approaches and Theory*. Oslo, 1993.
- MALÁ, Markéta, ed. - ŠALDOVÁ, Pavlína, ed. *A centenary of English studies at Charles University: from Mathesius to present-day linguistics*. Praha, 2012.
- ORZOFF, Andrea. *Battle for the castle: the myth of Czechoslovakia in Europe, 1914-1948*. New York, 2009.
- PARTL, Václav, *American Influence on Political Thought in Czechoslovakia*. In: *The American Political Science Review*, Vol. 17, No. 3, 1923, s. 448 – 452.
- PEHR, Michal, *Československá propaganda ve třicátých letech 20. století. Nesnadná cesta k vytvoření ministerstva propagandy*. In: *Střed: časopis pro mezioborová studia střední Evropy 19. a 20. století. = Centre. Journal for Interdisciplinary Studies of Central Europe in the 19th and 20th Centuries*. Roč. 5, č. 2, 2013, s. 57-76.
- POLIŠENSKÁ, Milada. *Diplomatické vztahy Československa a USA 1918-1938. 1. svazek, Ministerstva, legace a diplomaté*. Praha, 2012.
- POLIŠENSKÁ, Milada. *Diplomatické vztahy Československa a USA 1918-1938. 2. svazek, Priority, diplomatická praxe a politický kontext*. Praha, 2014.
- POPELÍKOVÁ, Jiřina – SUDKOVÁ, Marcela, *English linguistics at the Faculty of Arts. A historical overview*. In: MALÁ, Markéta - ed. a ŠALDOVÁ, Pavlína, ed. *A centenary of English studies at Charles University: from Mathesius to present-day linguistics*. Praha, 2012, s. 161 – 185.
- ŠPAČEK, Stanislav, *Technicko-hospodářské zápisky ze Spojených států amerických*. Praha, 1925.
- ŠTEMBERK, Jan. *Fenomén cestovního ruchu: možnosti a limity cestovního ruchu v meziválečném Československu*. Pelhřimov, 2009.
- TAYLOR, Philip M. *Munitions of the mind: a history of propaganda from the ancient world to the present era* [online]. Manchester, 2003.
- TOMALOVÁ, Eliška, *Kulturní diplomacie. Francouzská zkušenost*. Praha, 2008.
- WIARDA, Howard J., *Culture and foreign policy. The neglected Factor in International Relations*, Surrey, 2013.
- ŽENATÝ, Berty. *Země pruhů a hvězd*. Praha, 1929-1930. 2 sv.

Elektronické zdroje

- BENEŠ, Kamil. *Teorie propagandy: vybrané typologie*. E-polis.cz [online] <<http://www.e-polis.cz/clanek/teorie-propagandy-vybrane-typologie.html>>.
- *Encyclopædia Britannica*. [online] <<http://www.britannica.com/>>.
- *Oxford Index* [online] <<http://oxfordindex.oup.com>>.
- SIMKO, Vlado. *Evolution of our ethnic community in New York City* [online] <<http://www.bohemianbenevolent.org/index.php/about/pastpresent>>.
- *Vassar Encyclopedia*. [online] <vcencyclopedia.vassar.edu>.

Seznam příloh

Příloha 1 – 14 Points. Program of the American Institute in Prague

Příloha 2 – 14 bodů. Program Amerického ústavu v Praze

Příloha 3 – Seznam anglo-amerických spolků v Československu

Příloha 1

14 Points. Program of the American Institute in Prague.

Exists to:

1. Unite Czechoslovaks who have studied in America in an effort toward closer relations and better understanding between the two peoples.
2. To give visiting Americans the opportunity to know personally Czechoslovaks who speak English and have interests in commons through the monthly members' dinners of the Institute, luncheons and teas of selected groups and personal invitations.
3. To conduct a catalogue of workers and institutions in all lines of non-commercial effort in this country in order to put visiting Americans in touch readily with those with whom they wish to confer. To provide introductions to such workers and institutions.
4. To assist the American guest by every means within our power to make his stay in Czechoslovakia more pleasant and valuable – through letters of introduction, schedules and volunteer of professional guides for shopping, sightseeing or investigation in Prague. Information as to places of interest and means of communication and as to customs of the country. To advise the appropriate authorities wherever there is opportunity to assist the foreigner in surmounting the difficulties of language and divergent customs.
5. To conduct a conference for purposes of information and acquaintance of the American students coming to Prague each fall, and to cooperate with these students through the year in meeting Czechoslovaks and studying national life.
6. To secure scholarships for Czech and Slovak students to American universities, to assist in the choice of students going to America, and furnish them desired information on study and life there.
7. To assist with letters of introduction and every other available means non-commercial visitors from this country to America.
8. To arrange visiting lectureships of leading Czechoslovak thinkers to America and American lectureships in Czechoslovakia.

9. By means of reports on developments in America, lectures by visiting Americans, and the work of various sections, to assist the several professions in following American progress, adapting and applying American experience to local conditions. Such sections now working are: agricultural, commercial, engineering, journalistic, literary, medical, scientific, social, student.

Other sections are still to be organized.

10. To catalogue works on America in existence in Prague in order to provide information at request and also to make such sources more readily accessible to those interested. To advise libraries and individuals on the purchase of books and periodicals from America or on America.

11. To make periodic report to friends in America, our own corresponding members, Czech, Slovak and American papers, on cultural developments, scientific advances, and social progress achieved in Czechoslovakia.

12. To assist in conducting the Prague Summer School and other courses for foreign visitors on affairs in Czechoslovakia and Slavonic matters.

13. To act as correspondent for institutions abroad pursuing similar aims.

14. To secure – or preferably to build – an American House to serve the comfort of foreign visitors to Prague, provide a place of meeting for them and Czechoslovaks of kindred interests, and to become a general center for international contact and understanding.

Příloha 2

14 bodů. Program Amerického ústavu v Praze. – překlad³⁶⁶

Existuje, aby:

1. Sdružoval Čechoslováky, kteří studovali v Americe, s cílem vybudovat bližší vztahy a přispět k lepšímu porozumění mezi oběma národy.
2. Poskytnul přijíždějícím Američanům příležitost, aby se osobně seznámili s anglicky mluvícími Čechoslováky, kteří mají zájem na setkávání prostřednictvím měsíčních členských večeří, slavnostních obědů či čajů pro vybrané skupiny, případně osobním pozváním.
3. Vedl katalog pracovníků a institucí zabývajících se nekomerčními aktivitami v Československu, aby mohli americké návštěvníky snadno zkontaktovat s tím, s kým se chtějí spojit. Institut zajistí uvedení k těmto pracovníkům a institucím.
4. Byl nápomocen americkému hostu jak je to jen možné a tím udělal jeho pobyt v Československu příjemnější a cennější – prostřednictvím doporučujících dopisů, naplánováním akcí a profesionálních průvodců, kteří na bázi dobrovolnosti provedou návštěvníky Prahou, ukážou jim památky a obchody. Poskytne hostům informace o turistických zajímavostech, způsobech komunikace a národních zvycích. Ústav také radí příslušným autoritám kdykoliv je to možné, jak být nápomocný cizinci v překonávání jazykových těžkostí a odlišných zvyklostí.
5. Pořádal konference s účelem informovat a seznámit americké studenty přicházející do Prahy každý podzim, a spolupracovat s těmito studenty po celý rok prostřednictvím setkávání s Čechoslováky a studiem národního života.
6. Zajistil stipendia na americké univerzity pro české a slovenské studenty, aby mohl být nápomocen výběru studentů hlásících se do Ameriky a aby je dostatečně vybavil informacemi o studiích a životě v Americe.
7. Byl nápomocen prostřednictvím doporučujících dopisů a dalších dostupných prostředků nekomerčním návštěvníkům Ameriky.

---

³⁶⁶ Přeložila autorka.

8. Zařídil přednáškové pobyty předních československých profesorů v Americe a amerických profesorů v Československu.

9. Prostřednictvím zpráv o americkém směřování, přednášek přednesených hostujícími profesory a prací jednotlivých sekcí mohly být nápomocny těm profesím, které sledují americký vývoj, přejímají a aplikují americkou zkušenost pro místní podmínky. Mezi tyto sekce v současnosti patří: zemědělská, komerční, inženýrská, žurnalistická, literární, zdravotní, vědecká, sociální a studentská.

S vytvořením dalších sekcí se stále počítá.

10. Katalogizoval práce o Americe v české republice již publikované, což mu umožní poskytnout žádané informace a rovněž je zpřístupní zájemcům. Aby radil knihovnám a jednotlivcům ohledně nákupu knih a periodik Amerikou publikovaných či se Amerikou zabývajících.

11. Podával pravidelné zprávy přátelům Ameriky, svým dopisujícím členům, českému, slovenskému a americkému tisku. Tyto zprávy se týkají kulturního vývoje, vědeckých pokroků a sociálního růstu dosaženého v Československu.

12. Spolupracoval na organizaci Pražské letní školy a dalších podobných kurzů zahraniční návštěvníky, které se věnují záležitostem československým a slovanským.

13. Působil jako korespondent zahraničních institucí s podobným zaměřením.

14. Zajistil – případně vybudoval – Americký dům, který bude k dispozici zahraničním návštěvníkům Prahy, zajistí jim místo setkávání s Čechoslováky se zájmem o podobná témata a stane se hlavním centrem pro mezinárodní styky a porozumění.

Příloha 3

Seznam anglo-amerických spolků v Československu³⁶⁷

- The English Club Union of Czechoslovakia (Sadová ulice 948, Praha)
- The American Institute of Czechoslovakia (Na Poříč 12, Praha)
- The British Society of Czechoslovakia (Riegrovo nábřeží 14, Praha)
- The First English Club of Aussig (Kapusta-strasse 2, Ústí nad Labem)
- Bánská Bystrice English Circle (Bánská Bystrice)
- Benešov English Club (Benešov)
- The Anglo-American Club of Slovakia (Bratislava)
- YMCA English Club Bratislava (Bratislava)
- Anglo-American Club (Brno)
- English Club of České Budějovice (Mánesova 1013, České Budějovice)
- English Club, Founded 1879, Gablonz (Jablonec nad Nisou)
- Hradec Králové English Club (Hradec Králové)
- Karlovy Vary English Club (Karlovy Vary)
- The English Speaking Circle of Košice (Košice)
- The YMCA English Club (Liberec)
- The Mladá Boleslav English Club (Železná ulice, Mladá Boleslav)
- The Anglo-Czech Club in Moravská Ostrava (Moravská Ostrava)
- The English Speaking Circle (Olomouc)
- Pardubice English Club (Pardubice)
- The Plzeň English Club (Plzeň)
- The Prague English Club (Praha)
- Prague English Conversation Club (Praha)
- The First Junior English Club of the YMCA (Ječná ulice 26, Praha)³⁶⁸
- Social Circle “Chichago” (Kodaňská ulice 36, Praha)

---

³⁶⁷ NA ČR, AÚ, k. 20, folio 413-20-11, č. 1-2 - ze dne 15. března 1937. Plná adresa je uvedena pouze u spolků, které měly sekretářku. Dá se tedy předpokládat, že si pronajímali, či sdíleli, kancelář.

³⁶⁸ Na této adrese sídlilo i Anglické reálné gymnázium v Praze.

- Prague YMCA English Club (Hopfenštokova ulice 7, Praha)
- Prague YWCA English Club (Praha)
- The Private English Society of Prague (Praha)
- The English Speaking Club of Přerov (Přerov)
- The Tábor English Club (Tábor)
- The English Conversation Club (Teplice)
- The English Conversation Club of Turn (Teplice)
- Circle for English Conversation (Tannhäuserstr.8, Trutnov)
- The English Club of Užhorod (Užhorod)